

ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет імені
Вадима Гетьмана»

ПРАКТИКУМ

з проведення тренінгів з європейської інтеграції

За редакцією д.е.н., професора Чужикова В. І.

Спільний проект фонду Моне та ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ТРЕНІНГ «Інноваційно-інвестиційний розвиток ЄС»
№ 529031-LLP-1-2012-1-UA-AJM-MO
за програмою «Lifelong Learning»
грант № 2012-2907/001-001

Lifelong
Learning
Programme

Київ 2015

**Kyiv National
Economic University
named after
Vadym Hetman**

PRACTICAL GUIDE

On conducting trainings in European integration studies

Under edition of prof. Viktor Chuzhykov

Common project of Jean Monnet Foundation and
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

«European Union Innovation and Investment Development»
№ 529031-LLP-1-2012-1-UA-AJM-MO
Lifelong Learning Programme
Grant agreement № 2012-2907 / 001 — 001

**Lifelong
Learning
Programme**

Kyiv 2015

This project has been funded with the support from the European Commission.

This publication reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Trainers:

1. Viktor Chuzhykov, Vice-rector on scientific and pedagogical work and international relations, Head of the European Integration Department, Ph.D., D.S., Professor

2. Oleksandr Fedirko, Ph.D., Associate Professor, Deputy Head of European Integration Department

3. Volodymyr Tokar, Ph.D., D.S., Professor, International Finance Department

4. Svitlana Tkachenko, Ph.D., Associate Professor, European Integration Department

5. Oksana Vinska, Ph.D., Associate Professor, European Integration Department

6. Evgeniya Kolomiets-Ludwig, Ph.D., Senior Lecturer, Department of Legal Regulation of Economy

7. Olga Lukianenko, Ph.D., Associate Professor International Management Department

Цей проєкт фінансується за підтримки Європейської Комісії.

Дана публікація відображає лише точку зору авторів, і Комісія не несе відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в ній.

Тренери:

1. Чужиков Віктор Іванович, проректор з науково-педагогічної роботи і міжнародних зв'язків, завідувач кафедри європейської інтеграції, д.е.н., професор

2. Федірко Олександр Анатолійович, к.е.н., доцент, заступник завідувача кафедри європейської інтеграції

3. Токар Володимир Володимирович, д.е.н., доцент, професор кафедри міжнародних фінансів

4. Ткаченко Світлана Іванівна, к.е.н., доцент, доцент кафедри європейської інтеграції

5. Вінська Оксана Йосипівна, к.е.н., доцент, доцент кафедри європейської інтеграції

6. Коломієць-Людвіг Євгенія Павлівна, к.ю.н., старший викладач кафедри правового регулювання економіки

7. Лук'яненко Ольга Дмитрівна, к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародного менеджменту

УДК 339.923(076)
ББК 65.54я7-5
П 69

Авторський колектив

Віктор Чужиков, д. е. н., проф. (вступ, теми 1, 2, 8, 19) ; Володимир Токар, д. е. н., доц. (теми 13–17), Олександр Федірко, к. е. н., доц. (теми 4–7, 9–10), Ольга Лук'яненко, к. е. н., доц. (тема 8), Світлана Ткаленко, к. е. н., доц. (тема 3), Оксана Вінська к. е. н., доц. (тема 11), Євгенія Коломісць-Людвиг, к. ю. н., ст. викл. (теми 12, 18), Андрій Чужиков, к. е. н., ст. викл. (тема 20), Анастасія Гончарова, к. е. н., ст. викл. (тема 21), Вікторія Чужикова, к. п. н., доц. (тема 22)

Рецензенти

В. В. Дергачова, д. е. н., проф.
(НТУУ «Київський політехнічний інститут»)
О. І. Шнирков, д. е. н., проф.
(Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка)

*Рекомендовано до друку Вченою радою КНЕУ
Протокол № 12 від 24 червня 2015 р.*

Практикум з проведення тренінгів з європейської інтеграції. Тренінг «Інноваційно-інвестиційний розвиток ЄС» / [В. Чужиков, В. Токар, О. Федірко та ін.] ; за ред. В. І. Чужикова. — К. : КНЕУ, 2015. — 232 с.

ISBN 978-966-926-046-8

Навчальний посібник (практикум) являє собою новітню дидактичну модель проведення тренінгів з європейської інтеграції, зокрема його інноваційно-інвестиційної моделі. Складеться з 22 тем, вивчення яких дає змогу сформувати цілісну компетенцію щодо інноваційно-інвестиційного розвитку ЄС. Слайдовий метод компонування фактичного матеріалу сприяє уникненню повторів, загальних фраз та використання другорядного матеріалу, що робить його привабливим як для викладачів, так і для студентів. Водночас численні кейси орієнтовані на глибоке розуміння суті європейської інтеграції та тих переваг, що вони несуть державам-членам.

Посібник рекомендований студентом бакалаврських програм з міжнародної економіки, викладачам ДВНЗ, державним службовцям, представникам вітчизняного бізнесу, котрі прагнуть виходу на європейський ринок або ж розширення співробітництва з корпораціями ЄС.

**УДК 339.923(076)
ББК 65.54я7-5**

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ заборонено*

ISBN 978-966-926-046-8

© В. Чужиков, В. Токар, О. Федірко та ін., 2015
© КНЕУ, 2015

Вступ	8
Синопис (структура) тренінгу.	10
Тема 1. СТРУКТУРА ТА ІНСТИТУЦІЇ ЄС	15
Міні-лекція «Розкриття сутності структури та інституцій ЄС»	15
Ділова гра «Підтримка малого та середнього бізнесу в ЄС»	28
Тема 2. СЕКТОРАЛЬНА ТА ГОРИЗОНТАЛЬНІ ПОЛІТИКИ ЄС ..	29
Міні-лекція «З'ясування особливостей секторальних і горизонтальних політик ЄС»	29
Обговорення: «Яка політика є найважливішою?»	33
Тема 3. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЄС	34
Міні-лекція «Усвідомлення важливості довгострокової стратегії ЄС»	34
Моделювання ситуації: «Які результати імплементації «стратегії Європа-2020» у Польщі та Франції?»	42
Тема 4. ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС	48
Міні-лекція «Виявлення особливостей еволюції інноваційної політики в ЄС»	48
Проблемна ситуація: «Еволюція пріоритетів у ЄС».	51
Тема 5. МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	55
Міні-лекція «Розкриття механізмів інноваційної політики. Пояснення ролі та впливу інструментів інноваційної політики»	55
Обговорення: «Чи варто розвивати біотехнології в усіх країнах— членах ЄС?»	65
Тема 6. СЕКТОРАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	68
Міні-лекція «Роз'яснення особливостей пріоритетів інноваційної політики ЄС»	68
Кейс: «Чому Ірландію назвали «європейським тигром»?»	88
Тема 7. РЕГІОНАЛЬНА СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	90
Міні-лекція «Розкриття регіональних аспектів інноваційного розвитку ЄС»	90
Міні-кейс «Інноваційна складова політики згуртування»	100

Тема 8. ІННОВАЦІЙНІ КЛАСТЕРИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	103
Міні-лекція «Виявлення характерних рис, принципів та алгоритму створення й функціонування кластерів у ЄС».	103
Кейс ««Стара» й «нова» економіки Європейського Союзу»	111
 Тема 9. МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	114
Міні-лекція «Формування знань щодо моделей інноваційного розвитку»	114
Дискусійна ситуація: «Як можна створити дослідницьку мережу?»	118
 Тема 10. ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ	119
Міні-лекція «Пояснення національних відмінностей між інноваційними моделями країн Центральної та Східної Європи»	119
Моделювання ситуації: «Рецепт створення кластерів в Україні»	128
 Тема 11. ІННОВАЦІЇ В СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКОМУ СЕКТОРІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	128
Міні-лекція «Визначення перспективних інновацій в аграрному секторі ЄС».	128
«Мозковий штурм»: «Інноваційне майбутнє аграрного сектору в Україні»	132
 Тема 12. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В ЄС	132
Міні-лекція «Розкриття особливостей нормативно-правового регулювання інноваційного розвитку в ЄС»	132
 Тема 13. ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС	144
Міні-лекція «Вивчення інвестиційної політики ЄС»	144
Дискусійна ситуація: «Куди мають «йти» гроші: до «соціального» чи «інноваційного» сектору?»	148
 Тема 14. ДЕРЖАВНЕ ІНВЕСТУВАННЯ В ЄС	149
Міні-лекція «Формування знань щодо державного інвестування в ЄС»	149
Проблемна ситуація: «Чому зликли авіакомпанії «Сабена» й «Малєв»?»	153
 Тема 15. СЕКТОРАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ ІНВЕСТУВАННЯ В ЄС	156
Міні-лекція «Виявлення ризиків інвестування в нанотехнології в ЄС»	156
Обговорення: «Оцінка ризиків інвестування в нанотехнології»	162

Тема 16. ВЕНЧУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТНК	163
Міні-лекція «Визначення особливостей венчурної діяльності європейських транснаціональних корпорацій»	163
«Мозковий штурм»: «Що означає ідеальна інвестиційна стратегія ТНК?»	171
Тема 17. ОПОДАТКУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЄС	172
Міні-лекція «Розкриття особливостей оподаткування інноваційно-інвестиційної діяльності в ЄС»	172
Обговорення: «Де податковий тягар більший — у ЄС чи в Україні?»	178
Тема 18. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЄС	179
Міні-лекція «Аналіз нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності в ЄС»	179
Кейс «Хто регулює злиття та поглинання в ЄС?»	195
Тема 19. ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ЄС	198
Міні-лекція «Узагальнення особливостей інноваційно-інвестиційної моделі ЄС»	
Тема 20. КРЕАТИВНА ПОЛІТИКА ЄС	199
Міні-лекція «Розкриття сутності та особливостей креативної політики в ЄС»	199
Тема 21. ІННОВАЦІЇ В МАШИНОБУДУВАННІ В ЄС»	210
Міні-лекція «Механізми та інструменти інноваційного розвитку європейського машинобудування»	210
Ділова гра «Авіаційний завод у Жешові (Підкарпатське воєводство). З ким розвивати відносини?»	216
Тема 22. НОВІТНІ ДИДАКТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ДИСЦИПЛІН	217
Підсумкове оцінювання знань	226
Тести	226
ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ТРЕНІНГУ	231

Розвиток співробітництва між Україною і ЄС та подальша ратифікація Угод про зону вільної торгівлі (ЗВТ) та Асоціацію відкриває нові можливості для двох сторін. Водночас надзвичайно актуальним стає питання про селективні сфери наступної інноваційної кооперації як великих європейських корпорацій, так і МСБ. З огляду на це секторальним пріоритетом для України мала б стати саме інноваційна сфера підприємництва, яка потребує значних витрат інтелектуальних зусиль, великого обсягу залучених інвестицій, створення додаткової інфраструктури та запровадження нових моделей і форм організації продукування товарів і послуг.

Сучасний Європейський Союз має значний досвід в організації ефективних моделей економічного зростання, який був узагальнений і застосований багатьма країнами світу, ТНК, а також малим і середнім бізнесом. В ЄС розроблені та діють численні стратегії інноваційного розвитку, рамкові угоди міжнародного технологічного співробітництва, масштабні спільні проекти у сфері біотехнологій, нанотехнологій, ядерних, космічних досліджень тощо. В амбітній програмі «Європа 2020» поставлено завдання довести фінансування НДДКР з боку кожної країни ЄС до 3 % ВВП.

З огляду на вище викладене цілком обґрунтованим виглядає розроблення та наступна реалізація проекту КНЕУ та ЄС «Інноваційно-інвестиційний розвиток ЄС» № 529031-LLP-1-2012-1-UA-AJM-MO, грантова угода № 2012-2907/001-001, який був прийнятий до фінансування Європейською Комісією у 2012 році й має завершитися в лютому 2016 р. До його реалізації були залучені фахівці з трьох кафедр факультету міжнародної економіки та менеджменту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»: європейської інтеграції, міжнародного менеджменту та міжнародних фінансів, а також з кафедри правового регулювання економіки. Створена команда упродовж трьох років реалізувала цей проект у містах Київ і Сімферополь, наслідком чого став пропонований широкому читачеві практикум.

Його науковими і дидактичними перевагами є такі:

- посібник базується на сучасних розробках вітчизняних і зарубіжних дослідників, даних Євростату, Європейської кластерної обсерваторії та інституцій ЄС;
- до написання посібника були залучені знані в Україні фахівці — кандидати та доктори наук, які мають значний досвід досліджень у селективних секторах інноваційної економіки ЄС і його правовій сфері;
- дидактичну частину синопсиса становлять активні педагогічні прийоми (ігри, диспути, ділові ситуації, інноваційні методи командної активності тощо), а це значно підвищує рівень засвоєння нового матеріалу аудиторії, що навчається.

Пропонований посібник може бути рекомендований викладачам, студентам, державним службовцям і є другим із трьох практикумів, що створені в КНЕУ на виконання грантових угод з ЄС.

Слід зауважити також, що у 2015 році виповнюється п'ять років існування кафедри європейської інтеграції та десять магістерських програм з такою самою назвою. Чимало наших випускників стали відомими фахівцями у сфері європейської інтеграції і працюють в українських представництвах за кордоном, потужних європейських ТНК і на підприємствах з масштабними економічними зв'язками з країнами ЄС.

В. І. Чужиков

Проректор з науково-педагогічної роботи

та міжнародних зв'язків,

завідувач кафедри європейської інтеграції

ДВНЗ «Київський національний

економічний університет імені Вадима Гетьмана»

доктор економічних наук, професор,

Координатор проекту

Синопсис (структура) тренінгу

РЕЗЮМЕ 5-ДЕННОГО ТРЕНІНГУ

ТРИВАЛІСТЬ: 40 АКАДЕМІЧНИХ ГОДИН

Розклад та інструктори	Модулі та сесії	Мета, завдання та форми навчання	Допоміжні матеріали
1	2	3	4
ДЕНЬ 1. МОДУЛЬ 1 «ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ТА ЙОГО СТРАТЕГІЇ»			
День 1: Ранок 10:30—12:00	Вступ (30 хвилин) Знайомство (60 хв) Мета та завдання тренінгу	Ознайомлення з навчальним планом, метою, завданнями та майбутніми освітніми заходами (Презентація + обговорення). Самопрезентація. Подолання психологічних бар'єрів учасниками.	Комп'ютер, мейд-проектор, фліп-чарт, маркери, навчальні матеріали (тести), блокноти, ручки, папки. Парування, робочі зошити, компакт-диски
		Коротка перерва 10 хв	
12:10—12:40	Попереднє тестування	Оцінка початкового рівня знань і потреб аудиторії (30 хвилин)	
12:40—13:40	СТРУКТУРА ТА ІНСТИТУЦІЇ ЄС	Розкриття сутності структури та інституцій ЄС Ділова гра «Як приймаються рішення в Європейській Раді» (Лекція 50 хвилин + ділова гра)	
Обідня перерва 13:40 — 14:10 (30 хвилин)			
День 1: Після обіду 14:10—15:40	СЕКТОРАЛЬНІ ТА ГОРИЗОНТАЛЬНІ ПОЛІТИКИ ЄС	З'ясування особливостей секторальних і горизонтальних політик ЄС Обговорення: «Яка політика є найважливішою?» (Лекція 50 хв. + обговорення)	Той самий набір допоміжних матеріалів
Коротка перерва 10 хвилин			
15:50—17:20	СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЄС	Усвідомлення важливості довгострокової стратегії ЄС Моделювання ситуації: «Які результати імплементації «Стратегії 2020» у Польщі та Франції?» (Лекція 40 хвилин + моделювання ситуації)	Той самий набір допоміжних матеріалів

Продовження табл.

Розклад та інструктори	Модулі та сесії	Мета, завдання та форми навчання	Допоміжні матеріали
ДЕНЬ 2. МОДУЛЬ 2 «ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»			
I	2	3	4
День 2: Ранок 9:00 — 10:30	ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС	Виявлення особливостей еволюції інноваційної політики в ЄС. Проблемна ситуація: «Еволюція пріоритетів у ЄС» (Лекція 50 хвилин + проблемна ситуація)	Той самий набір допоміжних матеріалів
Коротка перерва 15 хвилин			
10:45 — 12:15	МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	Розкриття механізмів інноваційної політики. Пояснення ролі та впливу інструментів інноваційної політики. Обговорення: «Чи варто розвивати біотехнології у всіх країнах-членах ЄС?» (Лекція 50 хвилин + обговорення)	Той самий набір допоміжних матеріалів
Обідня перерва 12:15 — 13:15 (60 хв)			
День 2: Після обіду 13:15 — 14:45	СЕКТОРАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	Роз'яснення особливостей пріоритетів інноваційної політики ЄС Кейс: «Чому Ірландію назвали «європейським тигром»?». (Лекція 40 хвилин + кейс)	Той самий набір допоміжних матеріалів
Коротка перерва 15 хвилин			
15:00-16:30	РЕГІОНАЛЬНА СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	Розкриття регіональних аспектів інноваційного розвитку ЄС «Мозковий штурм»: «Рекомендації щодо поліпшення розвитку Люксембургу та Румунії» (Лекція 40 хвилин + «мозковий штурм»)	Той самий набір допоміжних матеріалів
ДЕНЬ 3. МОДУЛЬ 3 «ФОРМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ»			
I	2	3	4
День 3: Ранок 9:00-10:30	ІННОВАЦІЙНІ КЛАСТЕРИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	Виявлення характерних рис, принципів та алгоритмів створення й функціонування кластерів у ЄС Кейс ««Стара» й «нова» економіки Європейського Союзу». (Лекція 50 хвилин + кейс)	Той самий набір допоміжних матеріалів
Коротка перерва 15 хвилин			

Розклад та інструктори	Модулі та сесії	Мета, завдання та форми навчання	Допоміжні матеріали
10:45—12:15	МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	Формування знань щодо моделей інноваційного розвитку Дискусійна ситуація: «Як можна створити дослідницьку мережу?» (Лекція 45 хвилин + дискусійна ситуація)	Той самий набір допоміжних матеріалів
Обідня перерва 12:15 — 13:15 (60 хв)			
День 3: Після обіду 13:15—14:45	ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ	Пояснення національних відмінностей між інноваційними моделями країн Центральної та Східної Європи Моделювання ситуації: «Решет створення кластерів в Україні» (Лекція 45 хвилин + моделювання ситуації)	Той самий набір допоміжних матеріалів
Коротка перерва 15 хвилин			
15:00—16:30	ІННОВАЦІЇ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ СЕКТОРІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	Визначення перспективних інновацій в аграрному секторі Європи «Мозковий штурм»: «Інноваційне майбутнє аграрного сектору в Україні» (Лекція 45 хвилин + «мозковий штурм»)	Той самий набір допоміжних матеріалів
ДЕНЬ 4. МОДУЛЬ 4 «ІНВЕСТИЦІЙНА МОДЕЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»			
I	2	3	4
День 4: Ранок 9:00—10:30	НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В ЄС	Розкриття особливостей нормативно-правового регулювання інноваційного розвитку в ЄС Кейс: «Слухається справа...» (Лекція 45 хвилин + кейс)	Той самий набір допоміжних матеріалів
Коротка перерва 15 хвилин			
10:45—12:15	ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС	Вивчення інвестиційної політики ЄС Дискусійна ситуація: «Куди повинні «йти» гроші: до «соціального» чи «інноваційного» сектору?» (Лекція 40 хвилин + дискусійна ситуація)	Той самий набір допоміжних матеріалів
Обідня перерва 12:15—13:15 (60 хв)			
День 4: Після обіду 13:15—14:45	ДЕРЖАВНЕ ІНВЕСТУВАННЯ В ЄС	Формування знань щодо державного інвестування в ЄС Проблемна ситуація: «Чому зникли авіаконпанії «Сабена» й «Малєв»?» (Лекція 45 хвилин + проблемна ситуація)	Той самий набір допоміжних матеріалів

Закінчення табл.

Розклад та інструктори	Модулі та сесії	Мета, завдання та форми навчання	Допоміжні матеріали
Коротка перерва 15 хвилин			
15:00–16:30	СЕКТОРАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ ІНВЕСТИВАННЯ В ЄС	Виявлення ризиків інвестування в нанотехнології в ЄС Обговорення: «Оцінка ризиків інвестування в нанотехнології» (Лекція 40 хвилин + обговорення)	Той самий набір допоміжних матеріалів
ДЕНЬ 5. МОДУЛЬ 5 «ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ»			
1	2	3	4
День 5: Ранок 9:00–10:30	ВЕНЧУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТНК	Визначення особливостей венчурної діяльності європейських транснаціональних корпорацій «Мозковий штурм»: «Що означає ідеальна інвестиційна стратегія ТНК?» (Лекція 40 хвилин + «мозковий штурм») (Лекція 40 хвилин + «мозковий штурм»)	Той самий набір допоміжних матеріалів
Коротка перерва 10 хвилин			
10:45—12:15	ОПОДАТКУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЄС	Розкриття особливостей оподаткування інноваційно-інвестиційної діяльності в ЄС Обговорення: «Де податковий тягар є більшим — у ЄС чи в Україні?» (Лекція 40 хвилин + обговорення) Обідня перерва 12:15 — 13:15 (60 хв)	Той самий набір допоміжних матеріалів
День 5: Після обіду 13:15–14:45	НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЄС	Аналіз нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності в ЄС Кейс «Хто регулює злиття та поглинання в ЄС?» (Лекція 45 хвилин + кейс)	Той самий набір допоміжних матеріалів
Коротка перерва 15 хвилин			
15:00—16:00	ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ЄС	Узагальнення особливостей інноваційно-інвестиційної моделі ЄС Підготовка підсумків Ділова ситуація: «Генетичний конфлікт у ЄС» (Лекція 35 хвилин + ділова ситуація + підсумкова оцінка знань)	Той самий набір допоміжних матеріалів
16:00—16:30	ОЦІНКА ТРЕНІНГУ: ПІДСУМКОВА ОЦІНКА ЗНАНЬ	Оцінка підсумкового рівня обізнаності та навичок, отриманих упродовж тренінгу (анонімне тестування) (30 хвилин)	Той самий набір допоміжних матеріалів
ЗАВЕРШЕННЯ ТРЕНІНГУ			

Тренінг «Інноваційний та інвестиційний розвиток Європейського Союзу»

***МЕТА:** Сформувати компетенції щодо структурної побудови ЄС, сутності та механізмів реалізації його інноваційної та інвестиційної політики*

ЗАВДАННЯ ТРЕНІНГУ:

- з'ясувати особливості інституційної моделі ЄС і нормативно-правову базу його інноваційно-інвестиційного розвитку;
- виявити характерні риси інвестиційного та інноваційного розвитку Європейського Союзу;
- пояснити характерні риси функціонування механізмів та інструментів інвестиційної та інноваційної політик ЄС;
- розкрити роль і функції європейських локальних моделей інноваційного розвитку (технопарків, бізнес-інкубаторів, кластерів, регіональних і локальних інноваційних систем);
- виявити тенденції та інструменти венчурного інвестування в ЄС.

ПРИНЦИПИ РОБОТИ ТРЕНІНГУ:

- доступність матеріалу, що викладається;
- наочність;
- наявність зворотного зв'язку із викладачем;
- кооперативність у викладанні;
- єдність команди інструкторів і слухачів.

Тема 1. СТРУКТУРА ТА ІНСТИТУЦІЇ ЄС

Міні-лекція

«Розкриття сутності структури та інституцій ЄС»

Розширення ЄС

1952 р. – Бельгія, Франція, Нідерланди, Люксембург, ФРН, Італія

1973 р. – Велика Британія, Данія, Ірландія

1981 р. – Греція

1986 р. – Португалія, Іспанія

1995 р. – Австрія, Фінляндія, Швеція

2004 р. – Кіпр, Естонія, Литва, Латвія, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чеська Республіка

2007 р. – Болгарія, Румунія

2013 р. – Хорватія

Сучасний ЄС — це:

- 28 країн Європи
- $S = 4\,381\,376 \text{ км}^2$
- $P = 511,4$ млн осіб
- $GDP (ВВП) = 15,85$ трлн дол. США (ПКС)

Порівняльна характеристика

Країна (групування)	ВВП (ПКС) трлн дол. (2013)	ВВП на душу населення (за ПКС), дол. (2013)	Населення, млн жит. (2014)	Індекс глобальної конкурентно- спроможності (2014—2015)	Індекс розвитку людського потенціалу (2014)
ЄС	15,85	34 500	511,4	Фінляндія 5,50 (4-е місце) Греція 4,04 (81-е місце)	Нідерланди 0,915 (4-е місце), Болгарія 0,777 (58-е місце)
США	16,72	52 800	318,9	5,54 (3-е)	0,914 (5-е)
Японія	4,7	37 100	127,1	5,47 (6-е)	0,890 (17-е)
КНР	13,39	9800	1355,7	4,89 (28-е)	0,719 (91-е)
Україна	0,33	7400	44,3	4,14 (76-е)	0,734 (83-е)

Лідери та аутсайдери за ВВП (ПКС) на душу населення

<u>Країна</u>	<u>ВВП за паритетом купівельної спроможності, млрд дол., 2013</u>	<u>ВВП на душу населення (за ПКС), дол., 2013</u>	<u>Чисельність населення, млн. осіб, 2014</u>
Люксембург	42,67	77900	0,5
Нідерланди	699,7	43300	16,9
Австрія	361	42600	8,2
Ірландія	190,4	41300	4,8
Швеція	393,8	40900	9,7
Угорщина	196,6	19800	9,9
Латвія	38,87	19100	2,2
Хорватія	78,9	17800	4,5
Румунія	288,5	14400	21,7
Болгарія	104,6	14400	6,9

Лідери та аутсайдери за Індексом глобальної конкурентоспроможності (2014-2015)

<u>Країна</u>	<u>Бал</u> <u>(із 7,0)</u>	<u>Місце</u> <u>(зі 144)</u>
Фінляндія	5,50	4
Німеччина	5,49	5
Нідерланди	5,45	8
Великобританія	5,41	9
Швеція	5,41	10
Угорщина	4,28	60
Словенія	4,22	70
Словаччина	4,15	75
Хорватія	4,13	77
Греція	4,04	81

Лідери та аутсайдери за Індексом людського розвитку (2014)

<u>Країна</u>	<u>Бал</u>	<u>Місце</u> <u>(з 187)</u>
Нідерланди	0,915	4
Німеччина	0,911	6
Данія	0,900	10
Ірландія	0,899	11
Швеція	0,898	12
Угорщина	0,818	43
Хорватія	0,812	47
Латвія	0,810	48
Румунія	0,785	54
Болгарія	0,777	58

ВВП на душу населення (ПКС, 2013), тис. дол.

- США – 52,8
- Японія – 37,1
- КНР – 9,8
- Україна – 7,4

Деякі країни ЄС

✓ Люксембург – 77,9	✓ Чехія – 26,3
✓ Ірландія – 41,3	✓ Словаччина – 24,7
✓ Швеція – 40,9	✓ Греція – 23,6
✓ Німеччина – 39,5	✓ Естонія – 22,4
✓ Великобританія – 37,3	✓ Польща – 21,1
✓ Франція – 35,7	✓ Угорщина – 19,8
✓ Італія – 29,6	✓ Румунія – 14,4
✓ Словенія – 27,4	✓ Болгарія – 14,4

Головними цілями ЄС відповідно до Амстердамського договору є:

- створення міцного союзу народів Європи;
- сприяння збалансованому та тривалому економічному прогресу завдяки ліквідації внутрішніх кордонів, посиленню економічної і соціальної взаємодії;
- утвердження власної ідентичності в міжнародній сфері шляхом проведення спільної зовнішньої політики і політики в галузі безпеки, а в перспективі – і спільної оборонної політики;
- розвиток співробітництва в юридичній сфері;
- збереження та примноження загального добробуту.

Президент ЄС

Обирається на 2,5 року. Президент головує на засіданнях Ради, спрямовує її роботу та представляє ЄС на найвищому рівні за кордоном. До набуття Лісабонським договором чинності у Європейській Раді головували голови держав, які позмінно очолювали ЄС протягом шести місяців свого головування.

Дональд Туск
(з 01.12.2014)

Європейська Рада

До неї входять голови держав і урядів (президентів та/або прем'єр-міністри) усіх країн – членів ЄС, а також голова Європейської Комісії. Європейська Рада засідає чотири рази на рік. На засіданнях обговорюють загальну політику ЄС і оцінюють її результати. Зустрічі Ради називаються самітами.

Рада Європейського Союзу

Раніше називалася Рада міністрів. Складається з міністрів урядів усіх країн ЄС. Члени ради регулярно зустрічаються для розгляду й прийняття рішень з конкретних питань, ухвалюють європейські закони, затверджують бюджет ЄС, розробляють зовнішні політики ЄС, координує роботу між судами та поліцейськими силами всередині ЄС, укладають угоди між ЄС та іншими країнами.

Головування в Раді ЄС

Рік	01.01—30.06	01.07—31.12
2013	Ірландія	Литва
2014	Греція	Італія
2015	Латвія	Люксембург
2016	Нідерланди	Словаччина
2017	Мальта	Великобританія

Рада Європи

Не є інституцією Євросоюзу. Це – міжурядова організація, метою якої, серед іншого, є захист прав людини, збереження культурної спадщини Європи у всьому її різноманітті, розв'язання соціальних проблем, у тому числі боротьба з расовими упередженнями й нетерпимістю. Рада Європи була заснована в 1949 році, і одним з перших її досягнень було створення Європейської Конвенції з прав людини. Для здійснення громадянами прав, проголошених у Конвенції, був створений Європейський суд з прав людини. Рада Європи нині налічує 47 держав, у тому числі 27 країн Євросоюзу.

Європейська комісія

Комісія — незалежний від національних урядів орган, який представляє і захищає інтереси ЄС у цілому. Комісія пропонує нові законопроекти Європейському Парламенту та Раді. Комісія – виконавчий орган, вона несе відповідальність за виконання рішень Парламенту і Ради, що означає управління повсякденними справами ЄС: утілення його політики, управління програмами та використання його фондів.

Голова Європейської комісії

Жан-Клод Юнкер
(з 01.11.2014)

Європейський парламент

Європейський парламент виконує три основні функції:

- обговорення і прийняття європейських законів (спільно з Радою)
- ретельний моніторинг роботи інших інституцій ЄС, зокрема Комісії, щоб переконатися, що вони працюють демократично
- обговорення і прийняття бюджету ЄС (спільно з Радою)

Голова Європейського парламенту

Мартін Шульц
(з 01.07.2014)

Європейський суд

Забезпечує єдине тлумачення й застосування законодавства ЄС усіма країнами ЄС, оскільки закон є єдиним для всіх. Так, наприклад, Суд гарантує, що національні суди не ухвалюють різні рішення з однієї справи. Суд уповноважений регулювати юридичні суперечки між країнами ЄС, інституціями ЄС, компаніями та фізичними особами.

Європейський суд аудиторів:

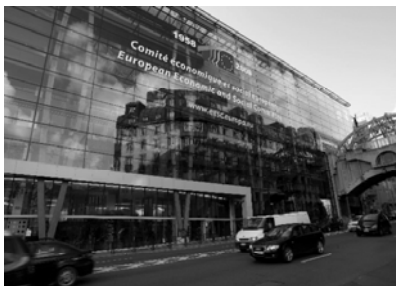
Європейський суд аудиторів: заснований в 1975 році, місце знаходження – Люксембург. Суд аудиторів перевіряє правильність використання фондів ЄС, забезпечуючи, щоб громадяни ЄС отримували максимальну користь від своїх грошей. Суд має право проводити аудит будь-якої особи чи організації, що розпоряджується коштами ЄС. Головна функція Суду – здійснювати контроль за виконанням бюджету, іншими словами, щоб доходи і витрати ЄС були легальними та прозорими, та забезпечувати якісний фінансовий менеджмент. Діяльність Суду гарантує економічність, ефективність, Результативність і відкритість функціонування системи ЄС.

Європейський економічний і соціальний комітет

Європейський економічний і соціальний комітет — це дорадчий орган, що надає представникам різних груп, таких як організації роботодавців і профспілки, та іншим організованим органам громадянського суспільства, таким як споживчі товариства, офіційну платформу для вираження своїх поглядів з питань ЄС. Європейський економічний і соціальний комітет виконує три основні функції:

- консультує Раду, Комісію та Європейський Парламент на їхнє прохання або за власної ініціативи;
- сприяє активнішій участі громадянського суспільства в діяльності ЄС;
- сприяє підвищенню ролі громадянського суспільства в країнах-не членах ЄС і надає допомогу в створенні дорадчих структур.

Комітет регіонів

Комітет регіонів консультує з питань, що стосуються місцевої влади й регіональних адміністрацій, таких як: регіональна політика, питання охорони навколишнього середовища, освіти та транспорту. Комісія, Рада та Парламент повинні консультуватися з Комітетом регіонів ЄС щодо прийняття рішень з питань, що стосуються місцевого і регіонального самоврядування.

Європейський центральний банк (ЄЦБ)

Європейський центральний банк (ЄЦБ) був заснований у 1998 році з метою управління євро та забезпечення цінової стабільності для більш ніж 2/3 населення ЄС, які користуються євро. ЄЦБ також розробляє і впроваджує монетарну політику в зоні євро. Одне з найголовніших завдань ЄЦБ – зберігати цінову стабільність у зоні євро, таким чином оберігаючи купівельну спроможність євро від впливу інфляції. ЄЦБ ставить на меті забезпечення того, щоби щорічне зростання споживчих цін не перевищувало 2 %. Це досягається за допомогою встановлення відсоткових ставок на основі економічного та монетарного аналізу.

Європейський інвестиційний банк

Європейський інвестиційний банк некомерційна установа, незалежна від бюджету ЄС. Банк фінансується з позик на фінансових ринках. Акціонери банку - держави Європейського Союзу - поєднують свої капітали, при цьому внесок кожної країни відображає її економічну вагу в Союзі. Ця підтримка з боку країн ЄС забезпечила ЄІБ найвищий кредитний рейтинг (AAA) на ринках капіталу, де в умовах великої конкуренції банк може одержати значний капітал. Це, в свою чергу, дає можливість банку інвестувати в проекти суспільного значення, які інакше не могли б отримати позики або одержали б кредит під вищі відсотки.

Омбудсмен

Омбудсмен виступає в ролі посередника між громадянами ЄС і владою ЄС. Він допомагає викрити випадки порушення в адмініструванні в інституціях та органах ЄС. «Порушення в адмініструванні» означають неефективне або погане адміністрування, тобто випадки, коли інституції ЄС залишалися бездіяльними або коли вони вдавалися до дій, що порушували принцип гарного адміністрування чи права людини.

Такими прикладами є:

- несправедливе ставлення,
- дискримінація,
- зловживання владою,
- відмова в наданні інформації або надання недостатньої інформації, невиправдане затягування у прийнятті рішень,
- неправильна процедура.

Омбудсмен проводить розслідування після отримання скарги або за власної ініціативи. Він повністю незалежний і неупереджений у своїй діяльності. Не звертається з проханням про інструкції до урядів та організацій і не виконує їхні розпорядження.

Генеральний інспектор з охорони даних

До функцій Генерального інспектора з охорони даних, посаду якого було утворено в 2001 році, входить забезпечення дотримання інституціями та органами ЄС права на приватне життя під час обробки особистих даних.

Під час обробки інституціями чи органами ЄС персональних даних вони мають поважати право людини на особисте життя. Генеральний інспектор слідкує за дотриманням цього та дає рекомендації щодо різних аспектів обробки персональних даних.

Агентства

Агентства не є інституціями ЄС. Це органи, створені на підставі окремих законодавчих актів ЄС для виконання конкретних завдань. Не всі агентства ЄС мають слово «агентство» у своїх офіційних назвах: вони можуть називатися центрами, фондами, інститутами, офісами або установами.

Виконавча Агенція з питань освіти, аудіовізуальних засобів та культури

Агенція несе відповідальність за управління певними частинами програм фінансування ЄС у галузі освіти, культури, аудіовізуальних, спорту, громадянства та волонтерства.

З 2014 року реалізуються такі проекти:

- Creative Europe;
- Erasmus+;
- Europe for Citizens;
- EU Aid Volunteers.

Ділова гра

ЄС не допомагає ТНК, натомість допомагає малому і середньому бізнесу за допомогою спеціальних програм, які розповсюджуються на наукові лабораторії. Саме вони продають свої інноваційні розробки ТНК, котрі економлять кошти, які раніше були скеровані на наукові дослідження.

Розділимо аудиторію на прихильників і супротивників такої схеми та вислухаємо їхні аргументи.

Тема 2. СЕКТОРАЛЬНІ ТА ГОРИЗОНТАЛЬНІ ПОЛІТИКИ ЄС

**Міні-лекція «З'ясування особливостей секторальних
і горизонтальних політик ЄС»**

Горизонтальні та секторальні політики ЄС. Зміст

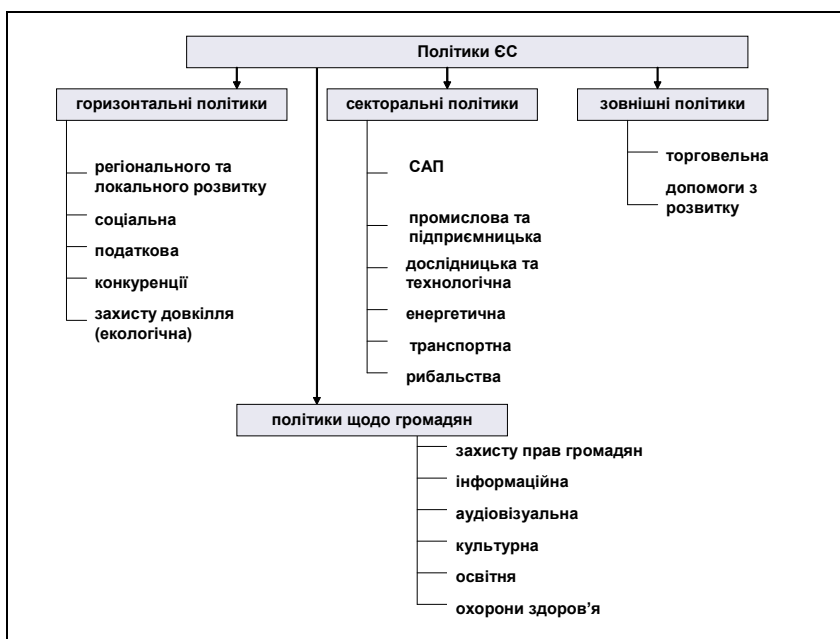
- Сутність і класифікація політик Європейського Союзу. Чому не існує вертикальних політик?
- Основні горизонтальні політики ЄС (соціальна, регіональна, конкурентна, екологічна).
- Секторальні політики ЄС (САП, енергетична, технологічна промислова).
- Зовнішні політики ЄС (торговельна, допомоги з розвитку)

1. Сутність і класифікація політик Європейського Союзу

Політика ЄС – сукупність інструментів та механізмів для здійснення тієї чи іншої стратегії інтеграційного угруповання через систему визначених на певний час (як правило на 7 років) пріоритетів, що відповідають загальним завданням відповідного документа Євросоюзу (приміром Agenda-2000).

Політика ЄС включає:

- принципи;
- правові підстави для її здійснення;
- правила розподілу компетенцій, відповідальності;
- концепцію реалізації;
- механізми (як здійснюється реалізація?);
- інструменти (за допомогою чого?);
- паритетний розподіл коштів;
- моніторинг результатів;
- аудит витрачання коштів

2. Основні горизонтальні політики ЄС (соціальна, регіональна, конкурентна, екологічна)

Соціальна політика:

- долання економічних і соціальних дисбалансів;
- запровадження мінімальних соціальних стандартів;
- соціальний прогрес;
- флоридизація населення.

Мета соціальної політики ЄС (136-137 ст. Амстердамського договору):

- підвищення рівня зайнятості;
- поліпшення умов життя та праці;
- соціальний захист;
- управління людськими ресурсами;
- боротьба із соціальною несправедливістю.

Основні документи:

- Хартія основних прав робітників (1989)
- Європейський пакт зайнятості (1999)

Європейський соціальний фонд (діє з 1958):

- скорочення безробіття;
- розвиток людських ресурсів;
- перепідготовка кадрів;
- професійне навчання.

3. Секторальні політики ЄС (САП, енергетична, технологічна промислова)

САП (Спільна аграрна політика)

- соціальна значущість сільського господарства;
- інтервенціоністська політика;
- пряма допомога;
- європейська модель с/г (3 % ВВП; 5 % сукупної робочої сили (ЄС-15); витрати на харчування – 12 %; Німеччина; 23 % - Греція);
- принципи САП:
  - фінансова солідарність;
  - ринкова єдність;
  - формування цін:
    - орієнтовна (яловичина), цільова (цукор), стандартна (тютюн);
    - вплив якості.

Європейський фонд управління та забезпечення в сільському господарстві (засн. в 1958 р. – з 2007 р. видозмінена діяльність).

- ✓ нова модель сільськогосподарської політики.

Енергетична політика:

- Європейський договір щодо енергетичної хартії (1994);
- співпраця в енергетичному секторі;
- рамкова програма дій в енергетичному секторі (1998-2002);
- транзит енергії;
- лібералізація енергетичного та газового секторів;
- диференціація поглядів щодо ядерної енергії;
- нові підходи до енергетики (2007).

Технологічна політика:

- розвиток інновацій;
- технології інформаційного суспільства;
- підтримка нової економіки (біотехнології, нанотехнології, комп'ютерні технології);
- значення Шостої та Сьомої рамкових угод.

Промислова політика – Див.: *Чужиков В., Ільницький Д., Федірко О.* Трансформаційні зміни в промисловій структурі Європейського Союзу // Економіка України. – 2006. - № 6. – С. 85-93.

4. Зовнішні політики ЄС (торговельна, допомоги з розвитку)

Торговельна політика:

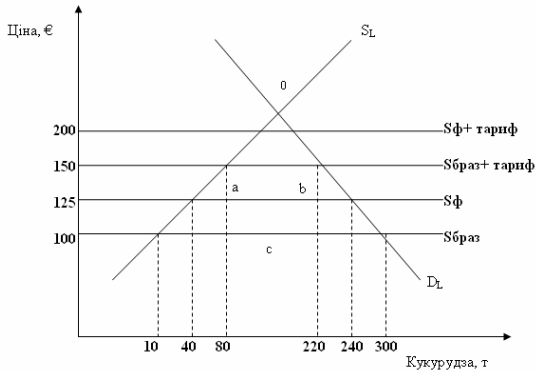
- 60 % торгівлі здійснюється між країнами ЄС;
- збалансування взаємних переваг;
- антидемпінгове мито;
- захист від демпінгового імпорту;
- захист від субсидованого імпорту;
- експортно-кредитне страхування.

Допомога з розвитку:

- прагнення до солідарності;
- потужний механізм допомоги (Європейський інвестиційний банк, Європейський фонд розвитку);
- Ломеська конвенція (1989) між ЄЕСп та АКТ (Африка, Карибські, Тихоокеанські країни);
- стратегія підтримки країни;
- гуманітарна допомога ЄС (боротьба з голодом і хворобами).

Ефекти євроінтеграції

Ефект добробуту (a,b,c) у митному союзі

Потенційне збільшення економічного добробуту в ЄС у результаті завершення переходу до спільного ринку за Paolo Cecchini (1992)

Джерело вигоди	Зростання ВВП, %
Усунення бар'єрів, які впливали на торгівлю всередині ЄС	0,2 - 0,3
Усунення бар'єрів у виробництві	2,0 - 2,4
Економія від масштабу та посилення конкуренції, підвищення ефективності бізнесу та зменшення монопольних прибутків	2,1 - 3,7
Разом	4,3 - 6,4

Обговорення: «Яка політика є найважливішою?»

Тема 3. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЄС

Міні-лекція

«Усвідомлення важливості довгострокової стратегії ЄС»

Мета: ознайомлення зі стратегією зростання ЄС на найближчі роки; а саме з амбіційними цілями, які ставлять перед собою країни – зайнятість, інновації, освіта, соціалізація та клімат/енергія.

Основні завдання:

- розкриття основних засад стратегії «Європа 2020»;
- розкриття цілей, завдань стратегії «Європа 2020»;
- визначення чинників зміцнення економіки ЄС і напрямів діяльності відповідно до стратегії;
- ознайомлення з результатами, яких бажає досягти Європа до 2020 року.

Компетенції: засвоїти основні поняття зі стратегії «Європа 2020»; навчитися аналізувати сучасний етап розвитку країн—членів ЄС (на прикладі Франції та Польщі) та спрогнозувати їх розвиток на перспективу

«Європа 2020»

«2010 рік має стати для Європи новим початком. У мінливому світі ми хочемо, щоб ЄС мав розумну, стійку та інклюзивну (всеосяжну) економіку»

Jose Manuel Durao Barroso
2004-2014pp.

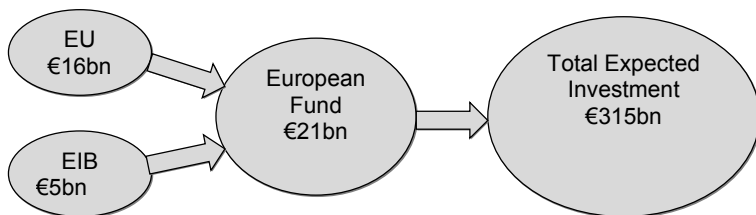
а глибоке переконання лідерів ЄС, тільки сумісні дії всіх держав-членів допоможуть Європі успішно вийти з кризи. Стратегія “Європа 2020” розкриває європейську соціально-економічну концепцію 21-го століття.

Зростання економіки уповільнюється, безробіття зростає, критичний рівень заборгованості таких основних країн, як Франція, Італія обмежує можливості держави витратити кошти на дорогі інфраструктурні проекти (2014 р.)

“План Юнкера” спромогтися залучити приватний капітал в інфраструктурні проекти, які, як правило, бере на себе держава: будівництво доріг, розвиток транспорту і новітніх технологій.

Jean-Claude Juncker
з 1 листопада 2014 року

Чим пояснюється ухвалення нової стратегії?

Проблеми ЄС:

- Високий рівень безробіття

- Повільне економічне зростання

- Зростаючий рівень зовнішнього боргу

Завдання стратегії «Європа 2020»

1. Надати загальну оцінку тим галузям, де ЄС матиме ключові позиції до 2020 р.
2. Проекція на національні рівні.
3. Не нав'язування цілей; стратегія виступає загальними цілями, що реалізуються в спільній ініціативі ЄС і національних економік.
4. Кореляція та взаємопов'язаність (освіта, зайнятість, бідність, інновації, чисті технології)

Основні чинники зміцнення економіки ЄС

I. Розумне зростання: розвиток економіки, заснований на знаннях та інноваціях

Знання та інновації

II. Стійке зростання: створення економіки, заснованої на доцільному використанні ресурсів, екології і конкуренції

Стійка економіка

III. Інклюзивне (всеосяжне) зростання: сприяння підвищенню рівня зайнятості населення, досягнення соціальної і територіальної згоди

Вища зайнятість і соціальне забезпечення

І. Етапи розумного зростання, інтелектуального розвитку ЄС

1. Оцифровка Європи: вільний доступ до Інтернету, більша швидкість тощо

2. Інноваційне об'єднання: фокусування на політиці сприяння дослідженням та інноваціям, посилення всіх зв'язків з інноваційними процесами від дослідження «блакитного неба» до комерції

3. Переміщення молоді: підвищення ефективності / міжнародної привабливості європейських університетів; підвищення всіх рівнів освіти та професійної підготовки тощо

ІІ. Стійке зростання

1. Ефективне використання ресурсів Європи: скорочення викидів, забезпечення більшої енергетичної безпеки, зниження ресурсоемності, що використовується і споживається

2. Промислова політика в епоху глобалізації: зробити європейський бізнес більш конкурентоспроможним, охоплення кожної частини зростаючої міжнародної мережі — від доступу до сировини до післяпродажного обслуговування.

III. Інклюзивне, всеосяжне зростання

- **База для отримання нових навичок і робочих місць:** допомога людям здобувати нові навички, адаптуватися до змін на ринку праці та збудувати успішну кар'єру; модернізація ринків праці для підвищення рівня зайнятості, скорочення безробіття, підвищення продуктивності праці та забезпечення стійкості соціальної моделі

2. Європейська платформа з боротьби з бідністю:

забезпечення економічної, соціальної та територіальної згуртованості; гарантії поваги основних прав людей, які потерпають від бідності та соціальної ізоляції; мобілізація зусиль підтримки для людей в інтеграції до громад

Результати, яких Європа бажає досягти до 2020 року

- Зайнятість: 75 % населення віком від 20 років до 64 років мають бути працевлаштовані.
- Дослідження: 3 % ВВП ЄС має бути інвестовано в дослідження і розробки.
- Енергія: зменшення викидів парникового газу на 20 % (30 %) по відношенню до 1990 рр.; підвищення використання енергоносіїв на 20 %.
- Освіта: частка учнів, які залишили школи, не повинна перевищувати 10 %. Не менше 40 % молоді повинні мати вищу освіту.
- Бідність: скорочення числа людей, що знаходяться в небезпеці опинитися за межею бідності, на 20 млн.

Напрями діяльності розвитку ЄС

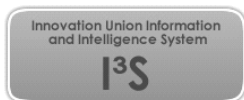
1. «Інноваційний союз»

2. «Рух молоді»

3. «План розвитку цифрових технологій у Європі»

4. «Доцільне використання ресурсів у Європі»

5. «Індустріальна політика, спрямована на глобалізацію»

6. «План розвитку з нових здібностей і збільшення кількості робочих місць»

7. «Європейська політика проти бідності»

Опори стратегії «Європа — 2020», які підсилять управління економікою

1. Вирішення тематичних завдань, зазначених вище, поєднуючи пріоритети і основні цілі
2. Допомога державам-членам у розробці своїх стратегій розвитку.

Хто задіяний у здійсненні стратегії «Європа — 2020»?

- Рада Європи

- Європейська комісія

- Європейський парламент

PARLAMENTUM EUROPAEUM

Цей підхід, заснований на кооперації органів влади ЄС, також має поширюватися на комітети, національні парламенти, національні, регіональні та місцеві органи влади, соціальні сили, і на всі зацікавлені сторони та цивільне суспільство загалом

Розподіл обов'язків між інституціями ЄС у процесі реалізації стратегії Європа-2020

Європейська Рада керує процесом
імплементатції стратегії

- забезпечує інтеграцію політики та координує взаємодію між державами-членами та ЄС;
- проводить спеціальні засідання, зосередившись на конкретних напрямках, забезпечуючи керівництво процесом і надаючи необхідні імпульси.

Рада Міністрів

- відповідні конфігурації Ради забезпечують досягнення цілей у релевантних сферах політики
- країни-члени обмінюються успішним досвідом на засіданнях

Розподіл обов'язків між інституціями ЄС у процесі реалізації стратегії «Європа-2020»

Європейська Комісія

- здійснює моніторинг прогресу досягнення цілей;
- дає оцінку національним програмам і звітам країн-членів;
- надає рекомендації та попередження щодо політики;
- надає спеціальну оцінку прогресу країн Єврозони.

Європейський парламент

- як рівноправний учасник законодавчого процесу сприяє досягненню цілей;
- мобілізує громадян і національні парламенти;
- обговорює та надає рекомендації Європейській Раді про внесок у реалізацію стратегії «Європа-2020»

Розподіл обов'язків між інституціями ЄС у процесі реалізації стратегії «Європа-2020»

Національні регіональні та органи

- беруть участь у розробленні національних програм реформування
- згуртовують суспільство у процесі реалізації стратегії

Зацікавлені сторони, громадськість

- Економічний та соціальний комітет і Комітет регіонів сприяють обміну успішним досвідом, міжкраїновим порівнянням, розвитку мереж співробітництва

Література:

1. Attila Ágh and András Vértés (eds). From the Lisbon Strategy to the Europe 2020 Strategy: Think European for the Global Action (2010) — Budapest: 'Together for Europe' Research Cent — 261 p.
2. Europe 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdfhttp://ec.europa.eu/europe2020>
3. Europe 2020: delivering well-being for future Europeans (March 2010) — CHALLENGE EUROPE, Issue 20 — 115 p.

Моделювання ситуації: «Які результати імплементації «стратегії Європа-2020» у Польщі та Франції?»

Для кожної країни-члена ЄС щорічно подаються документи, де зазначені конкретні рекомендації, підготовлені ЄК з урахуванням аналізу економічної ситуації протягом попереднього року для подальшої реалізації стратегії «Європа-2020». Вони адаптовані до кожної конкретної країни-члена і охоплюють широкий спектр тем: стан державних фінансів, реформа пенсійної системи, заходи щодо створення робочих місць і боротьби з безробіттям, проблеми освіти та інновацій тощо. Остаточне ухвалення рекомендацій країнам, що підготовлені комісією, були зроблені на найвищому рівні національних лідерів у Раді Європи.

Огляд рекомендацій для Польщі

Економічна ситуація і перспективи

Польща пережила економічну кризу та її наслідки дуже добре, і реальний ВВП збільшився в сукупності на 19 % порівняно з 2008 р., що не має аналогів у країнах ЄС. У 2014 році внутрішній попит знову збільшився, замінюючи зовнішню торгівлю як основу рушія зростання. Після кількох років помірної зростання безробіття істотно знизилося у 2014 році, у той же час рівень зайнятості покращився. У 2014 році інфляція призупинилася і перебувала в межах допустимого значення до початку 2015 року. У 2013 році покращився дефіцит поточного рахунку платіжного балансу.

Польща провела реформи, спрямовані на розв'язання деяких проблем, які були виявлені у 2012 році. Уряд реформував пенсійну систему, реалізував реформи професійної підготовки, запропонував подальші зміни в системі освіти, які мають сприяти розв'язанню проблем щодо високого рівня безробіття. Крім того, планується лібералізувати професійні послуги та поліпшити фінансування досліджень.

Тим не менше, Польща стикається з певними проблемами. Так, загальний державний дефіцит у 2014 році був вищий аніж допустимі 3 % у ЄС від величини ВВП з 2008 року, в той час як борг залишається нижче 60 % від величини ВВП.

Рекомендації, 2014 рік

Комісія зробила шість конкретних рекомендацій уряду Польщі, щоб допомогти країні поліпшити свої економічні показники, які були схвалені всіма державами-членами ЄС. Вони охоплюють такі сфери: державні фінанси; рівень безробіття серед молоді; рівень зайнятості жінок і літніх людей; інновації; інфраструктура (мережева промисловість); діловий клімат (бізнес-середовище).

Показники відповідно до стратегії «Європа-2020» та відповідні показники Польщі

Показники		2008	2009	2010	2011	2012	2013	Мета
		75 % населення віком 20-64 роки повинні бути зайняті						
ЕС	Рівень зайнятості — вікова група 20-64 років	70.3	69.0	68.6	68.6	68.4	(:)	75
PL		65.0	64.9	64.3	64.5	64.7	67.3	71
		3 % від ВВП ЄС мають бути інвестовані в R&D						
ЕС	Валові внутрішні витрати на R&D	1.92 ^e	2.01 ^e	2.0 ^e	2.03 ^e	2.06	(:)	3
PL		0.6	0.67	0.74	0.76	(:)	0.87	1.7
		Викиди парникових газів мають бути скорочені на 20 % порівняно з 1990 р.						
		Частка відновлюваних джерел енергії в кінцевому споживанні енергії повинна бути збільшена до 20 %.						
		Енергоефективність повинна поліпшитися на 20 %						
ЕС	Викиди парникових газів	індекс x (помножити) 1990 = 100	93.22	90.29	85.72	83.03	(:)	80
PL			87.79	83.47	88.09	87.56	(:)	(:)
ЕС	Частка відновлюваних джерел енергії у валовому кінцевому споживанні енергії	%	10.5	11.6	12.5	13.0	(:)	14.4
PL			7.9	8.8	9.3	10.04	(:)	10.8
ЕС	Споживання первинної енергії	млн тонн нафтового еквівалента	1681.8	1592.4	1644.6	1583	(:)	1474
PL			94.0	90.7	96.9	97.3	(:)	70.4
		Частка учнів, що залишили школу, має бути менше 10 % і не менше 40 % осіб віком 30-34 роки повинні бути здобути вищу або еквівалентну освіту						
ЕС	Випускники закладів освіти і професійної підготовки	% населення віком 18-24 роки	14.8	14.3	14.0	13.5	12.8 ^p	10 ⁱ
PL			5.0	5.3	5.4 ^p	5.6 ^p	5.7 ^p	4.5
ЕС	Третинна освіта (навчання, що продовжує повну середню освіту з випускним екзаменом)	% населення у віці 30-34 років	31.0	32.2	33.5	34.6	35.8	40 ⁱ
PL			29.7	32.8	35.3 ^p	36.9 ^p	39.1 ^p	45

Чисельність населення, яке перебуває на межі бідності та ізоляції, повинна бути зменшена щонайменше на 20 мільйонів осіб									
ЕС	Чисельність людей, схильних до ризику бідності та соціальної ізоляції ⁽¹⁾	Млн	115.7	113.8	116.2	119.8	124.4 ^e	(:)	(:)
PL			11.5 ^b	10.5	10.4	10.2	10.1	1,5*	(:)
	У % від загальної кількості людей		30,5	27,8	27,8	27,2	26,7	25,8	
ЕС	Чисельність людей, що живуть у сім'ях з дуже низькою інтенсивністю праці	Млн	34.3	34.2	37.9	38.6	36.9	(:)	(:)
			2.4	2.1	2.2	2.1	2.1	(:)	(:)
PL	Ризик зубожіння (дохід нижче 60 % від національного середнього доходу)	У % від загальної кількості людей	16.9	17.1	17.6	17.7	17.1	17.3	(:)
ЕС	Чисельність людей, які перебувають на межі бідності після соціальних трансфертів	Млн	80.7	80.2	80.7	83.4	85.3 ^e	(:)	(:)
			6.4	6.4	6.6	6.6	6.5	(:)	(:)
PL	У % від загальної кількості людей		32.7	27.5	27.9	26.6	25.3	24.8	(:)
ЕС	Чисельність незабезпечених людей	Млн	41.4	39.8 ^e	40.9	43.4	51.0 ^e	(:)	(:)
			6.7	5.6	5.3	4.9	5.1	(:)	(:)

* — методологія розрахунку ризику бідності та соціальної ізоляції у 2014 році була змінена (дані за цією методологією: 2011р. — 213 тис., 2012р. — 68 тис.)

p — попередні дані

e — приблизно

b — розрив у рядах (кількісна характеристика розриву, що негичні для даного ряду)

(1) — Люди враховуються тільки один раз, навіть якщо вони присутні в більш ніж одному субіндикаторі

Огляд рекомендацій для Франції:

Економічний огляд — 2015

Франція переживає надмірні макроекономічні дисбаланси, які вимагають рішучих дій і конкретного моніторингу. Для Франції характерні низькі темпи зростання, низька інфляція в поєднанні з низькою рентабельністю підприємств, зростаюча заборгованість (зокрема державний борг), погіршення конкурентних позицій. Для Франції є важливим зменшення несприятливого впливу на економіку від зовнішніх ефектів економічного і валютного союзів

Економічна ситуація і перспективи

Згідно з зимовим прогнозом 2015, зростання ВВП, як очікується, набирає обертів після застою протягом останніх трьох років. З 2015 року прогнозується прискорення вкладення інвестицій. Незважаючи на зменшення зовнішнього попиту, чистий експорт призведе до погіршення зростання в середньостроковій перспективі. Безробіття, як очікується, залишиться високим протягом найближчих двох років. Останні події цін у Франції відображають не лише зовнішні фактори, але й слабкий сукупний попит. Незважаючи на деяке поліпшення в 2012 році і 2013 році, сальдо рахунку поточних операцій набуває тенденцію до зниження з 1997 року дефіциту державного бюджету, рівень якого був високий і впливав на державний борг.

Рекомендації, 2014 рік

Комісія зробила сім конкретних рекомендацій до Франції, щоб допомогти країні поліпшити свої економічні показники, які були схвалені всіма державами-членами ЄС. Вони охоплюють такі сфери: державні фінанси; цінова конкурентоспроможність; нецінова конкурентоспроможність; конкуренція в секторі послуг і мережевих галузей промисловості; оподаткування; ринок праці; освіта та перехід від навчання до праці.

Показники згідно зі стратегією «Європа-2020» та відповідні показники Франції

Показники		2008	2009	2010	2011	2012	2013	Ціль
75 % населення віком 20-64 роки повинні бути задіяні								
E	Рівень зайнятості — вікова група 20–64pp.	% населення віком 20–64 роки		70.3	69.0	68.6	68.4	(:)
C				70.34	69.4	69.2	69.4	75
F								75
3 % від ВВП ЄС мають бути інвестовані в R&D								
E	Валові внутрішні витрати на R&D	% ВВП		1.92 ^e	2.01 ^e	2.0 ^e	2.03 ^e	2.06
C				2.12	2.27	2.24 ^b	2.24	2.3
F							2.23	3
Викиди парникових газів мають бути скорочені на 20 % порівняно з 1990 р.								
Частка відновлюваних джерел енергії в кінцевому споживанні енергії має бути збільшена до 20 %. Енергоєфективність має поліпшитися на 20 %								
E	Викиди парникових газів	індекс x (помножити) 1990 = 100	93.22	90.29	85.72	83.03	(:)	(:)
C			97.1	92.7	93.9	88.9	(:)	(:)
F							(:)	(:)
E	Частка відновлюваних джерел енергії у валовому кінцевому споживанні енергії	%	10.5	11.6	12.5	13.0	(:)	14.4
C			11.3	12.3	12.8	11.5	(:)	14.4
F			1681.8	1592.4	1644.6	1583	(:)	1474
E	Споживання первинної енергії	млн т нафтового еквівалента	256.4	246.3	254.0	245.4	(:)	245.8
C								236.3
F								
Частка учнів, що кинули школу повинно бути менше 10% і не менше 40% від 30-34 років повинні були закінчити вищу або еквівалентне освіту								
E	Випускники закладів освіти і професійної підготовки	% населення віком 18–24 роки	14.8	14.3	14.0	13.5	12.8 ^p	10 ⁱ
C			11.5	12.2	12.6	12.0	11.6	12.0
F								9.5
E	Третинна освіта (навчання, що продовжує повну середню освіту з випускним екзаменом)	% населення у віці 30–34 років	31.0	32.2	33.5	34.6	35.8	40 ⁱ
C			41.2	43.2	43.5	43.3	43.6	44.1
F								50

Чисельність осіб, які перебувають на межі бідності та соціальної ізоляції, повинна бути зменшена щонайменше на 20 мільйонів										
E	Чисельність людей, схильних до ризику бідності та соціальної ізоляції ⁽¹⁾	Млн.	115.7	113.8	116.2	119.8	124.4 ^e	(:)	(:)	(:)
C			11.2 ^b	11.2	11.7	11.8	11.8	11.2	(:)	(:)
F										
E	Чисельність людей, що живуть у сім'ях з дуже низькою інтенсивністю праці	Млн.	4.1	3.9	4.6	4.3	3.9	(:)	(:)	(:)
C			80.7	80.2	80.7	83.4	85.3 ^e	(:)	(:)	(:)
F			7.6 ^b	7.8	8.1	8.6	8.7	(:)	(:)	(:)
E	Чисельність людей, які перебувають на межі бідності після соціальних трансфертів	Млн.	41.4	39.8 ^e	40.9	43.4	51.0 ^e	(:)	(:)	(:)
C										
F	Чисельність малозабезпечених людей	Млн.	3.3	3.4	3.5	3.2	3.3	(:)	(:)	(:)

p — попередні дані

s — оцінка євростату

b — розрив у рядах (кількісна характеристика розриву, що нетипові для даного ряду)

i — метадані (це дані про дані, інформація про інформацію, опис контенту)

(1) — Люди враховуються тільки один раз, навіть якщо вони присутні в більш ніж одному субіндикаторі

Тема 4. ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС

Міні-лекція «Виявлення особливостей еволюції інноваційної політики в ЄС»

Цілі:

- ✓ координація національних дослідних політик
- ✓ визначення та імплементація дослідних програм загальноєвропейського значення
(програм, зорієнтованих на спільний ринок ЄС, які вимагають технічних та людських ресурсів у значних обсягах, які жодна країна не здатна забезпечити окремо)

Сфера застосування інноваційної політики ЄС

Завдання	Інструменти
Узгодження інноваційних політик	— Порівняльний аналіз та координація національних інноваційних політик
Законодавча база, яка сприяє інноваційній діяльності	— Захист прав на інтелектуальну власність — Стандартизація — Європейські бухгалтерські стандарти
Розвиток інноваційно активних підприємств	— Мережі кооперації — Підтримуючі послуги в європейському просторі — Участь МСП в отриманні держзамовлень
Удосконалення інтерфейсів інноваційної системи	— Європейські мережі дослідних інститутів — Обмін успішною практикою, формування мереж — Транснаціональні технологічні партнерства
Формування суспільства, сприйнятливо до інновацій	— Технологічний форсайт на рівні ЄС

Етапи розвитку науково-технічної політики Європейського Союзу

1. Період Євратому та наукових досліджень у сфері ядерної енергетики в межах Спільного Дослідного Центру (*Joint Research Center*)
2. Рамкові програми у сфері розвитку НДДКР та програми підвищення європейської конкурентоспроможності
3. Концепція єдиного Європейського дослідного простору (*European Research Area initiative*)

Спільний дослідний центр ЄС

Місія: надавати науково-технічну допомогу при розробленні, обґрунтуванні, імплементації та моніторингу політик ЄС

Центр є прямим інструментом науково-технічної політики Співтовариства, це означає що всі проекти СДЦ фінансуються 100 % за рахунок коштів бюджету ЄС. Переважно це диверсифіковані багатодисциплінарні дослідження

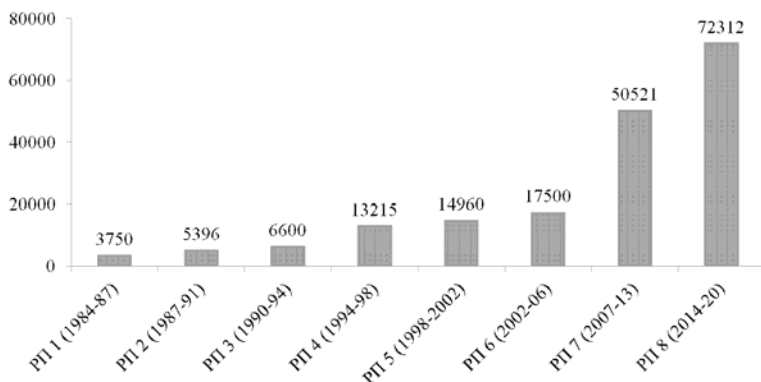
Загалом на СДЦ припадає близько 20 % витрат ЄС на науку

Непрямі інструменти дослідної політики ЄС

Формують більше 80 % витрат бюджету ЄС на науку
Особливості:

- ◆ співфінансування ЄС науково-дослідних проектів, у яких беруть участь щонайменше дві організації з різних країн-членів
- ◆ кошти надаються за принципом комплементарності – тобто не більше 50% від вартості проекту
- ◆ провідним інструментом, через який кошти надходять до виконавців НДДКР, з 1984 року і дотепер є Рамкові програми ЄС у сфері наукових досліджень та технологічних розробок

Кошти ЄС, спрямовані на рамкові програми з НДДКР, *млн. євро*

Ініціатива Європейського дослідного простору інтегрує в собі три взаємодоповнюючі концепції :

По-перше створення єдиного внутрішнього ринку для наукових досліджень

По-друге реструктуризація системи управління науковими дослідженнями

По-третє розроблення комплексної європейської науково-дослідної політики, яка враховує усі напрямки регулювання як на національному, так і на наднаціональному рівнях, а не лише забезпечує фінансування дослідницьких проєктів.

Напрями спільної науково-технічної політики ЄС згідно з концепцією Європейського дослідного простору

1. Матеріальні ресурси та обладнання для досліджень
2. Інтеграція державних інструментів регулювання та ресурсів науково-технічного розвитку
3. Стимулювання приватного інвестування
4. Наукові дослідження для розроблення дієвої політики
5. Людські ресурси
6. Підтримка досліджень у регіонах
7. Система цінностей та наукова етика

Література:

1. Borrás S. The Innovation Policy of the European Union: From Government to Governance / Susana Borrás. — Cheltenham: Edward Elgar Pub, 2003. — 256 с.

2. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS A Reinforced European Research Area Partnership for Excellence and Growth Brussels [Електронний ресурс] // Commission of the European Union. — 2012. — Режим доступу до ресурсу: http://ec.europa.eu/euraxess/pdf/research_policies/era-communication_en.pdf

Проблемна ситуація: «Еволюція пріоритетів у ЄС»

Рамкова програма I (1984-1987)

- **Мета:** підвищення конкурентоспроможності, удосконалення управління сировинними та енергетичними ресурсами, поліпшення умов життя і праці та підвищення ефективності науково-технічного потенціалу Співтовариства.
- **ESPRIT** – підтримка інформаційних галузей, заснованих на нових електронних технологіях. Кожен контракт повинен мати принаймні одного учасника з промисловості.
- **RACE** - підтримка розроблення сучасних передових телекомунікаційних систем, сприяння технічному і промисловому співробітництву
- **BRITE** - підтримка доконкурентних фундаментальних технологічних НДДКР за напрямками, не охопленими програмами ESPRIT та RACE, а також пілотні та демонстраційні проекти.

РП1: Критерії Різенхубера (1983)

- Великі масштаби дослідного проекту, що не під силу окремій державі-члену;
- Міжнародні дослідження, які мають очевидну фінансову вигоду від спільного проведення;
- Компліментарні дослідження, що дозволять досягти значних результатів у межах ЄС щодо проблем, розв'язання яких потребує масштабних досліджень;
- Дослідження, що сприяють згуртуванню Спільного ринку, інтеграції європейської науки і технологій, а також установленню єдиних законів і стандартів.

РП2: Єдиний європейський акт (1987)

Створив правову основу для багаторічних рамкових програм ЄС:

- **Зміцнення наукових і технологічних основ європейської промисловості** для підвищення конкурентоспроможності.
- **Заохочення спільних досліджень підприємств та наукових і освітніх закладів** з метою сприяння підприємствам щодо отримання максимальних вигід від потенціалу внутрішнього ринку Співтовариства
У досягненні таких цілей необхідно враховувати взаємозв'язок між спільними зусиллями розвитку НДДКР, створенням Спільного внутрішнього ринку та імплементацією спільних політик, особливо конкурентної та зовнішньоторговельної.

Рамкова програма II (1987—1991)

- Критерії Різенхубера доповнені аспектом **соціального згуртування**, а саме:
- «Дослідження, яке робить внесок у **зміцнення економічної та соціальної згуртованості громад**, а також сприяє його гармонійному та різносторонньому розвитку, зберігаючи узгодженість з технічною і науковою якістю»
- Спеціальною метою НДДКР є **зміцнення науково-технічної бази Європейської промисловості**, у тому числі МСБ — особливо у стратегічних **галузях високих технологій**, а також заохочення зростання рівня її міжнародної конкурентоспроможності.

Рамкова програма III (1990—1994)

Цілі та критерії підтримки проектів залишалися такими самими, як і у РП-II, але було додано таких шість умов:

1. Підвищення конкурентоспроможності промисловості за збереження підтримки Спільнотою НДДКР на доконкурентних стадіях.
2. Дослідження проблем розроблення стандартів для Спільного ринку.
3. Орієнтація промислових підприємств на **транснаціональні ініціативи**.
4. Запровадження **Європейського аспекту у підготовку наукового персоналу**.
5. Збільшення **економічної та соціальної згуртованості** за одночасного забезпечення передових позицій науково-дослідних проектів.
6. Урахування необхідності **збереження навколишнього природного середовища** та якості життя.

Рамкова програма IV (1994—1998)

Доповнення, внесені **Маастрихтським Договором**, дозволило включати до РП усі теми, які становлять інтерес для ЄС

- **Великомасштабні** дослідження не під силу окремим країнам
- **Спільні міжнародні дослідження**, які мають очевидні переваги, навіть ураховуючи додаткові витрати міжнародного співробітництва
- **Комплементарні великомасштабні дослідження**
- Дослідження, які сприяють **формуванню Спільного ринку** та створенню **єдиних норм і стандартів**
- Дослідження, які сприяють **економічному та соціальному згуртуванню Спільноти**, її гармонійному розвитку
- Дослідження, які сприяють мобілізації або поліпшенню **Європейського науково-технічного потенціалу**, поліпшують **координацію національних науково-технічних програм**, між національним рівнем та рівнем Спільноти, а також між ЄС та іноземними партнерами

Рамкова програма V (1998—2002)

Критерії підтримки проектів:

1. Критерії «доданої вартості» Співтовариства та субсидіарності:

- нагромадження “критичної маси” людського та фінансового капіталу через об’єднання комплементарних знань і ресурсів країн-членів;
- внесок в імплементацію політик Співтовариства;
- розв’язання проблем на рівні Співтовариства, або питань стандартизації, або питань формування Європейського простору.

Рамкова програма V (1998—2002)

Критерії підтримки проектів:

2. Критерії, що стосуються соціальних цілей:

- підвищення зайнятості;
- підвищення якості життя та здоров’я;
- збереження природи.

3. Критерії економічного розвитку та НТП:

- сектори, що зростають та створюють підстави для економічного зростання;
- сектори, у яких підприємства ЄС можуть і повинні підвищувати конкурентоспроможність;
- сфери, в яких відкриваються великі наукові перспективи

Рамкова програма VI (2002—2006)

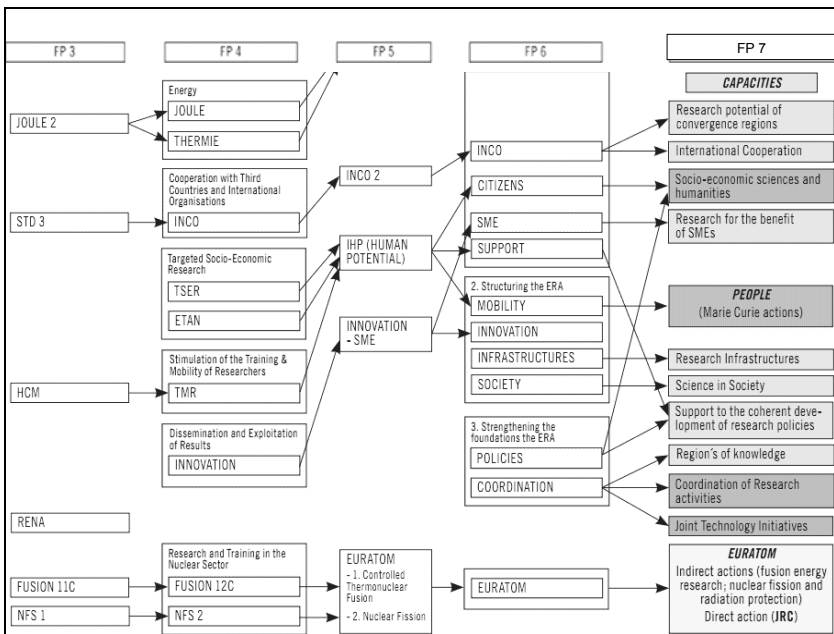
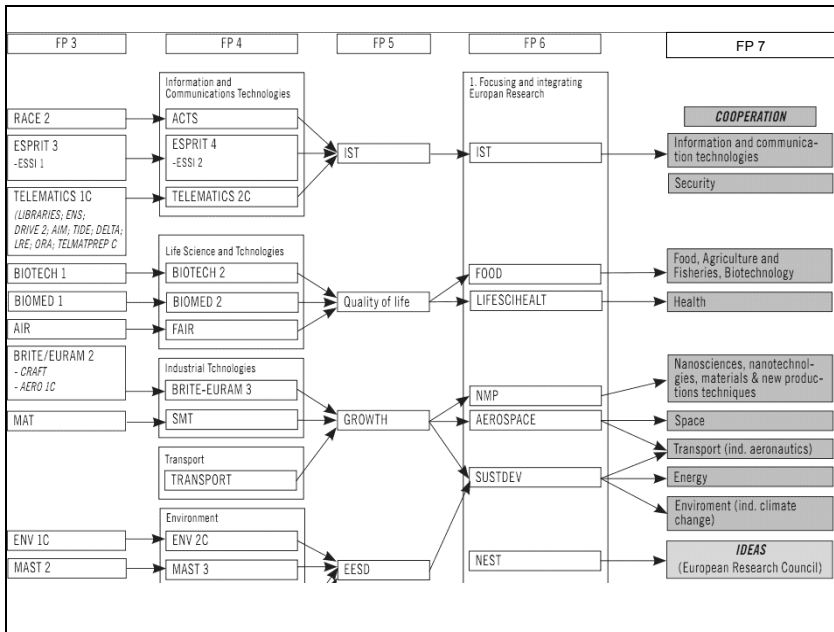
Для розбудови Європейського дослідницького простору (ERA) РП6 будується навколо таких напрямків:

- орієнтація та інтеграція НДДКР Співтовариства;
- структурування Європейського дослідницького простору;
- зміцнення основ Європейського дослідницького простору.

Уперше у РП згадано Європейський дослідницький простір

Рамкова програма VII (2007—2013)

- РП7 посилила зв’язки ERA з іншими політиками ЄС
- робить внесок у створення суспільства знань, що базується на Європейському дослідницькому просторі та доповнює ініціативи на національному та регіональному рівнях.
- сприяє передовим досягненням у галузі науково-технічних досліджень, розробок і демонстраційних проектів за допомогою таких чотирьох програм: Кооперація, Ідеї, Люди і Потужності.

Література:

Dan A. Priority-setting in the European Research Framework Programmes / Andrée Dan. — Brussels: VinnoVA –Swedish Governmental Agency for innovation Systems, 2009. — 68 с.

Тема 5. МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

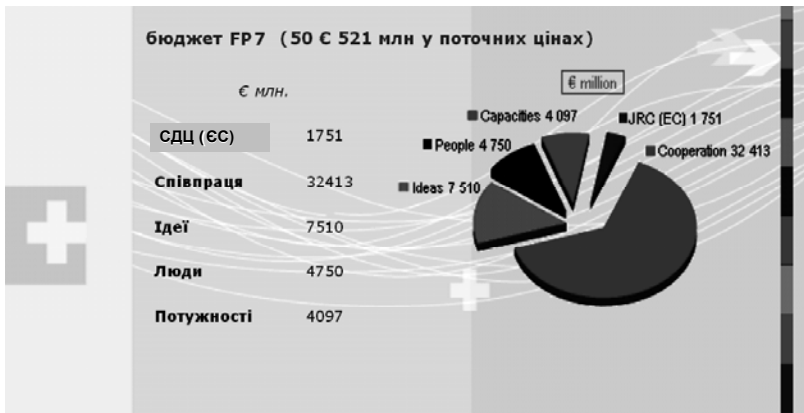
Міні-лекція

**«Розкриття механізмів інноваційної політики.
Пояснення ролі та впливу інструментів інноваційної
політики»**

Підтримка структурними фондами ЄС інноваційної політики у 2007-2013 рр.

Topic	Instrument	ERDF Convergence (1)	ERDF Growth and Employment (1)	ERDF Territorial Cooperation (1)	ESF (2)	CIP (3)	ERDF (4)	EFF (5)	FP7 (6)
Access to finance		Article 4.1	Article 5.1 d	Article 6.2 a		Article 11 Article 17.2 Article 18 Article 19 Article 20			RSFF (*) Capacities
Networks and clustering		Article 4.1	Article 5.1 a Article 5.1 b	Article 6.2 a	Article 3.1 d ii	Article 12			Capacities
Supply of SME support services		Article 4.1 Article 4.2 Article 4.4	Article 5.1 b Article 5.3 b			Article 12 Article 21			Capacities SME support action
Entrepreneurship		Article 4.1	Article 5.1 c	Article 6.1. a	Article 3.1 a i	Article 10 Article 15	Article 49 a		
Support to innovation		Article 4.1	Article 5.1 Article 5.1	Article 6.2 a	Article 3.1 d i	Article 13 Article 14 Article 21 Article 22			Capacities
R T D		Article 4.1	Article 5.1	Article 6.2 a	Article 3.2 a iii			Article 37 j	Capacities
Human capital		Article 4.10		Article 6.1 d	Article 3.1 a i				Capacities
Investment		Article 3 Article 4.2	Article 3			Article 28.2 b	Article 49 a	Article 34	Capacities

Бюджет Сьомої рамкової програми ЄС з розвитку НДДКР (2007-2013 рр.), млн євро

**Сьома Рамкова програма реалізується у чотирьох
пріоритетних програмах:**

1. ***“COOPERATION” - стимулювання науково-технічної кооперації між ВНЗ, промисловістю, науково-дослідними центрами та органами державного управління країн-членів ЄС та всього світу (Бюджет – 32,4 млрд €)***
2. ***“IDEAS” - стимулювання творчих європейських досліджень, що проводяться окремими групами вчених***
У 2007 р. створено Європейську дослідну раду для експертизи, фінансування та координації проектів, які очолюються провідними вченими. (Бюджет 7,5 млрд €)

**Сьома Рамкова програма реалізується у чотирьох
пріоритетних програмах:**

3.«PEOPLE» - розвиток людського потенціалу для європейських досліджень шляхом підтримки програм підвищення кваліфікації, мобільності науково-технічних кадрів і підвищення привабливості професії науковця. **(Бюджет – 4,75 млрд €)**

4.«CAPACITIES» - підтримка науково-дослідних потужностей (розвиток інноваційної інфраструктури, наукомістких кластерів, науково-дослідного потенціалу регіонів, інноваційно активних МСП, формування міжнародної науково-технічної політики). **(Бюджет – 4,1 млрд €)**

**У межах програми “КООПЕРАЦІЯ” РП7 реалізується
велика масштабний міжнародний проект ITER
(Міжнародний термоядерний експериментальний реактор)**

Засновники: Євроатом, Китай, Індія, Японія, Корея, Росія та США

Функції:

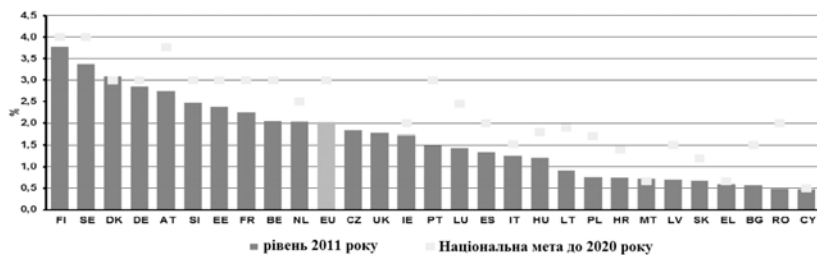
- спорудження, експлуатація та дезактивація обладнання ITER;
- стимулювання використання обладнання проекту ITER усіма заінтересованими науковими установами, що беруть участь у науково-дослідних програмах з ядерної енергетики

Восьма Рамкова програма Horizon 2020

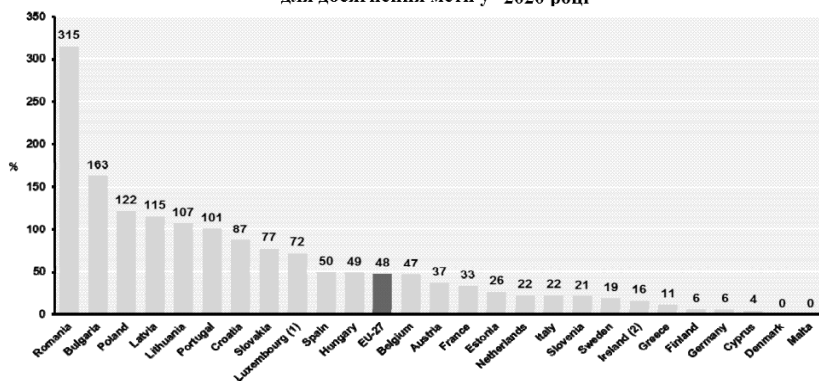
- **Відмінна наука (Excellent science):**
- **€ 24 341 млн (2014-2020)**
  - Європейська дослідна рада (*талановиті креативні дослідники та групи*)
  - Майбутні та виникаючі технології (*Future and emerging Technologies*)
  - Програма Marie Curie (*підвищення кваліфікації науковців*)
  - Розбудова наукової інфраструктури
- **Промислове лідерство:**
- **€ 17 015 млн (2014-2020)**
  - Підтримка промислових технологій (*ІКТ, нано-, біо-, нові матеріали, передові промислові технології, космічні технології*)
  - Доступ до венчурного фінансування
  - Підтримка інноваційної діяльності МСП
- **Соціальні виклики:**
- **€ 30 956 млн (2014-2020)**
  - Охорона здоров'я, демографічні зміни та добробут
  - Харчова безпека, стійке С/Г, морські дослідження та біоекономіка
  - Безпечна, стійка та ефективна енергетика
  - Розумний, зелений та інтегрований транспорт
  - Боротьба з кліматичними змінами, ресурсо-ефективність
  - Інклюзивне, інноваційне та безпечне суспільство
  - Безпечне суспільство

Поточний рівень наукоємності ВВП та національні цілі до 2020 року

(валові витрати на НДДКР у % від ВВП)

Необхідний приріст національних витрат на НДДКР для досягнення мети у 2020 році

“Ініціатива інновації 2000” (i2i – Innovation 2000 Initiative)

1. **Формування інтелектуального капіталу:** комп’ютерне обладнання для шкіл; розвиток тренінгових центрів у сфері ІКТ
2. **Підтримка НДДКР:** співучасть у фінансуванні державних та приватних дослідних програм, приватних інвестицій в НДДКР, дослідної інфраструктури, участі МСП в дослідних програмах
3. **Розвиток транс-Європейських мереж ІКТ**
4. **Сприяння дифузії інновацій:** фінансування розвитку Інтернет-послуг з охорони здоров’я та державних послуг громадянам; допомога в оснащенні МСП сучасними ІКТ
5. **Розвиток МСП та підприємництва:** стимулювання розвитку венчурного капіталу, технопарків, бізнес-інкубаторів та інших інституцій технологічного трансферу.

Рамкова програма конкурентоспроможності та інновацій (CIP) 2007–2013

Мета 1: сприяння зростанню міжнародної конкурентоспроможності європейських підприємств
(підтримка інноваційної діяльності МСП, забезпечення сприятливих умов їх доступу до фінансування, надання допоміжних послуг для малого бізнесу на регіональному рівні)

Мета 2: формування інформаційного суспільства

Мета 3: сприяння використанню відновлювальних джерел енергії та зростання енергоефективності

Структура CIP: 3 напрямки

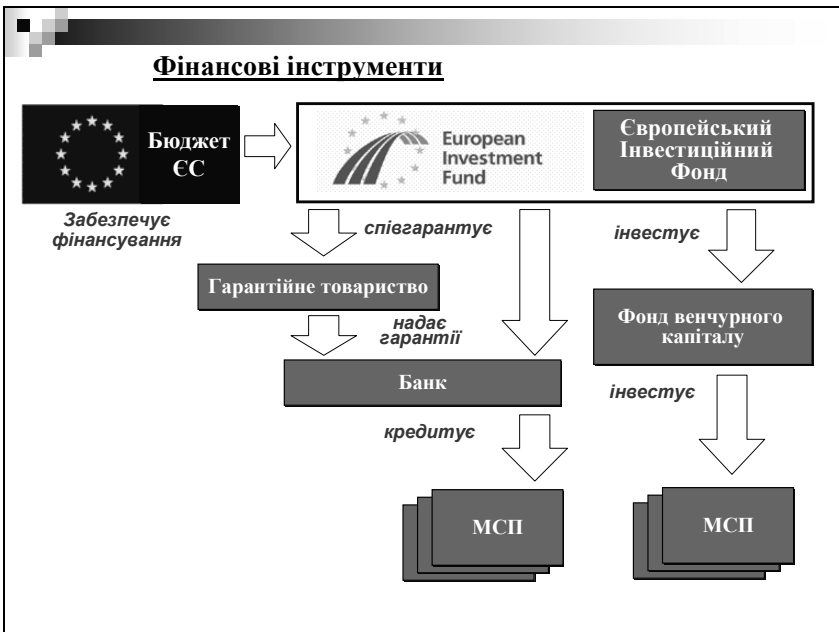
I-й напрямок СІР 2007-2013:
Програма розвитку підприємництва та інновацій

Цілі:

- ✍ Доступ МСП до фінансування
- ✍ Розвиток підприємництва та інновацій
- ✍ Мережі розвитку бізнесу та інновацій
- ✍ Підтримка екологічних інновацій
- ✍ Підтримка сприятливої регуляторної політики

Інструменти:

- ✍ Фінансові інструменти (*інвестиційні та кредитні гарантії*)
- ✍ Послуги на підтримку підприємницької діяльності
- ✍ Інноваційні проекти (*секторальні та регіональні кластери, мережі, технологічний трансфер, інфраструктурні проекти*)
- ✍ Аналіз, розроблення та координація політики

Підтримуючі послуги для МСП

✓ **“Euro-Info-Center” – мережа з 278 центрів, що сприяють доступу МСП до**

інформації, мереж підприємницької кооперації, підтримки міжнародної діяльності; послуг підтримки інноваційної діяльності, передачі знань і технологій; послуг на підтримку участі у Сьомій Рамковій Програмі

✓ **“Network of Innovation Relay Centres” - мережа центрів передачі інновацій:**

пов'язування технологічних потреб місцевого бізнесу з інноваційними програмами ЄС; доступ до загальноєвропейських інноваційних програм; сприяє передачі технологій

✓ **“Business and Innovation Centres” - мережа центрів бізнесу та інновацій**

виконує роль бізнес-інкубатора, сприяє створенню та розвитку нових підприємств; надає комплекс послуг для інноваційних МСП (навчання персоналу, фінансування, маркетинг, передача технологій)

Програма конкурентоспроможності підприємств і

МСП (COSME) 2014– 2020 (Бюджет – 2,5 млрд €)

Мета 1: Полегшення доступу до фінансування для МСП.

Мета 2: Сприятливе середовище для створення та зростання МСБ

Мета 3: Заохочення підприємницької культури в Європі

Мета 4: Стійкий характер конкурентоспроможності підприємств ЄС.

Мета 5: Підтримка інтернаціоналізації МСП і поліпшення їх доступу до зовнішніх ринків

Цільові групи програми COSME (2014–2020)

МСП і приватні підприємці (доступ до фінансування)

Громадяни, які прагнуть до самозайнятості і стикаються з перешкодами у створенні власного бізнесу (молодь, жінки -підприємці)

Органи влади країн - членів (національного, регіонального та місцевого рівнів) дістануть підтримку у розробленні й реалізації ефективних реформ.

Очікувані результати програми COSME (2014–2020)

Внесок у щорічне зростання ВВП ЄС – **€1,1 млрд.**

Створення або збереження **30 тис. робочих місць** щорічно.

Enterprise Europe Network надасть підтримку **40 тис. компаній** через партнерські угоди, унаслідок чого очікується:

- щорічне створення **1200 нових бізнес-продуктів, послуг або процесів;**
- **зростання товарообіг** компаній, що скористаються допомогою, на **€ 400 млн щорічно.**

Полегшення отримання фінансування для підприємців (особливо зорієнтованих на транскордонну діяльність)

Очікується **додатковий щорічний приріст кредитування та / або інвестування** у компанії ЄС – обсягом **€ 3,5 млрд.**

Відкритий метод координації (ВМК)

застосовується у сферах, де ЄС має обмежений вплив або у випадках, коли дії ЄС є недоцільними згідно з принципом субсидіарності.

це процес добровільного співробітництва та конвергенції, згідно з яким залучені сторони погоджують спільні цілі, досягнення яких забезпечується заходами національних урядів .

Згідно з ВМК установлюються загальноєвропейські цілі та показники, здійснюється їх постійний моніторинг, аналізується та поширюється найбільш успішна практика досягнення цих цілей.

Відкритий метод координації в інноваційній політиці ЄС

1. **CORDIS** – оцінка рівня інноваційного розвитку 27 країн – членів ЄС
2. **TRENDCHART** – оцінка та обмін найкращим досвідом у сфері національної інноваційної політики
3. **Innovation Union Scoreboard** – Таблиця порівняльної оцінки інноваційної спроможності країн ЄС
4. **Regional Innovation Scoreboard** - Таблиця порівняльної оцінки інноваційної спроможності регіонів ЄС
5. **Regional Innovation Monitor** – Монітор регіональних інновацій ЄС
6. **European cluster observatory** – Європейська кластерна обсерваторія
7. Інші ініціативи

Література:

1. Amended proposal for a DECISION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL concerning the seventh framework programme of the European Community for research, technological development and demonstration activities (2007 to 2013) [Електронний ресурс] // COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. — 2006. — Режим доступу до ресурсу: http://ec.europa.eu/research/fp7/pdf/COM_2005_0119_F_EN_ACTE2.pdf.

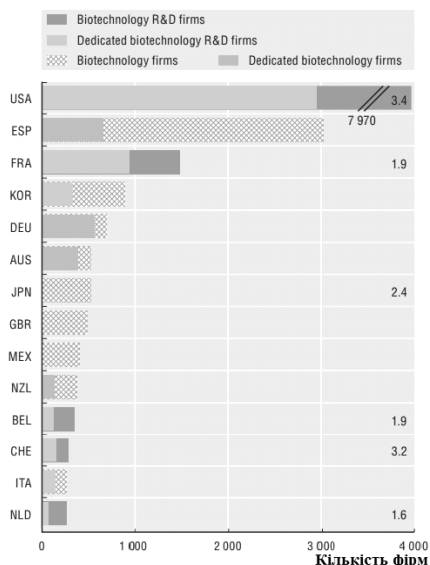
2. Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL establishing Horizon 2020 — The Framework Programme for Research and Innovation (2014-2020) [Електронний ресурс] // EUROPEAN COMMISSION. — 2011. — Режим доступу до ресурсу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011PC0809&from=EN>.

3. Proposal for a DECISION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL establishing a Competitiveness and Innovation Framework Programme (2007-2013) [Електронний ресурс] // COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. — 2005. — Режим доступу до ресурсу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0121:FIN:en:PDF>.

4. REGULATION (EU) No 1287/2013 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 11 December 2013 establishing a Programme for the Competitiveness of Enterprises and small and medium-sized enterprises (COSME) (2014 — 2020) and repealing Decision No 1639/2006. // Official Journal of the European Union. — 2013. — С. 33–49.

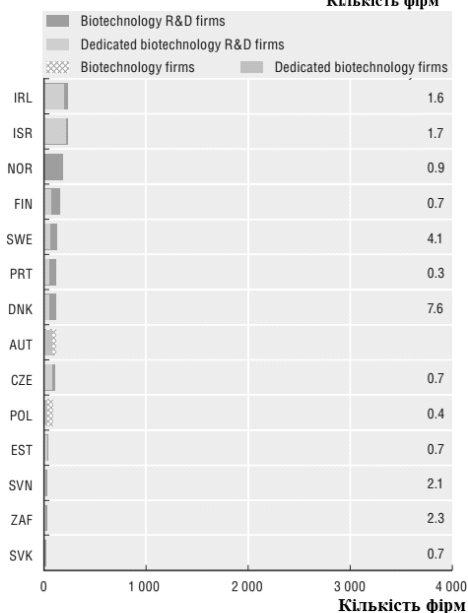
Обговорення: «Чи варто розвивати біотехнології в усіх країнах-членах ЄС?»»

Кількість фірм у сфері біотехнології в ОЕСР (2011)

Середні витрати на біотехнологічні НДДКР однією фірмою, млн дол. США за ПКС

-1-

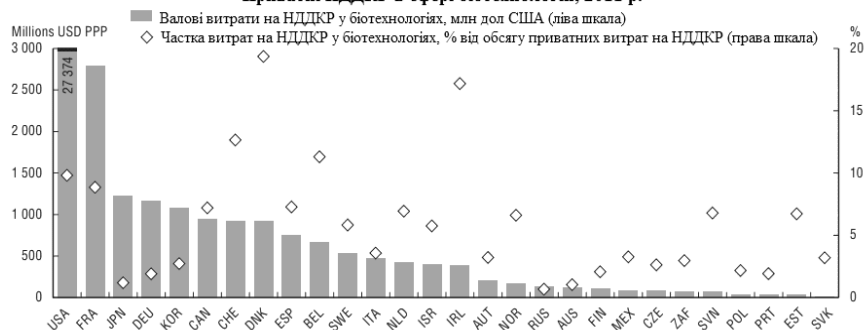

Кількість фірм у сфері біотехнології в ОЕСР (2011)

Середні витрати на біотехнологічні НДДКР однією фірмою, млн дол. США за ПКС

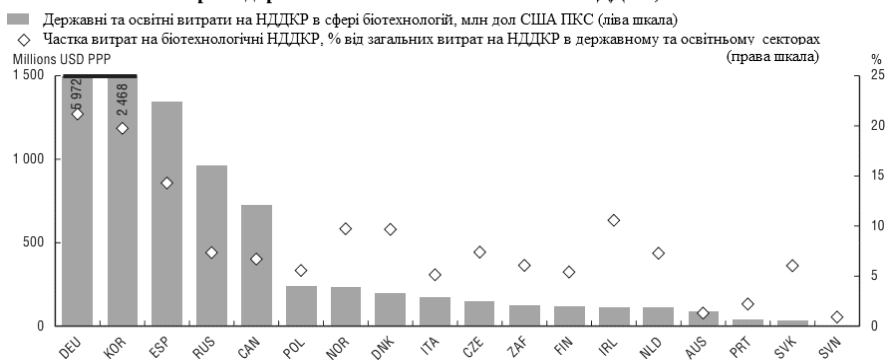
-2-

Приватні НДДКР в сфері біотехнологій, 2011 р.

OECD, Key Biotechnology Indicators, <http://oe.cd/kbi>, and OECD, Main Science and Technology Indicators Database, www.oecd.org/sti/msti 13. See chapter notes. StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/8889328>

Витрати держави та ВНЗ на біотехнологічні НДДКР, 2011

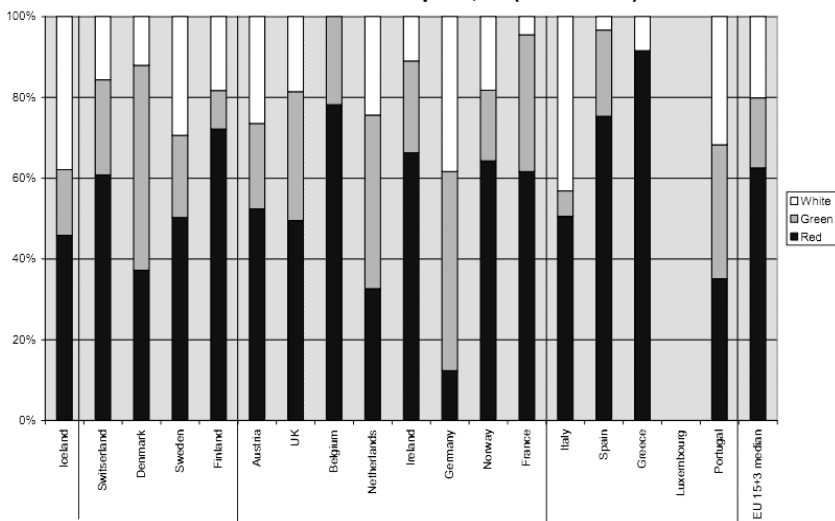
Венчурні інвестиції в біотехнології, % від ВВП (2003,2007)

Countries	2003	2007
Austria	0.000	0.018
Belgium	0.005	0.032
Denmark	0.024	0.062
Finland	0.008	0.022
France	0.007	0.023
Germany	0.005	0.012
Greece	0.000	0.000
Hungary	0.000	0.001
Ireland	0.001	0.005
Italy	0.001	0.001
Netherlands	0.003	0.014
Norway	0.022	0.008
Poland	0.000	0.000
Portugal	0.001	0.001
Spain	na	0.001
Sweden	0.015	0.089
Switzerland	0.009	0.054
United Kingdom	0.016	0.021

na: no data available

Source: Van Beuzekom and Arundel, 2006, 2009

Державні інвестиції в “червоні”, “зелені” та “білі” біотехнології в Європі, % (2002-2005)

Література:

1. OECD (2011), «biotechnology», in OECD Factbook 2011-2012: Economic, Environmental and Social Statistics, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/factbook-2011-71-en>

2. Enzing C. Sectoral Innovation Performance in the Biotechnology Sector / C. Enzing, T. van der Valk. — Brussels: Europe INNOVA Sectoral Innovation Watch, 2010. — 36 с.

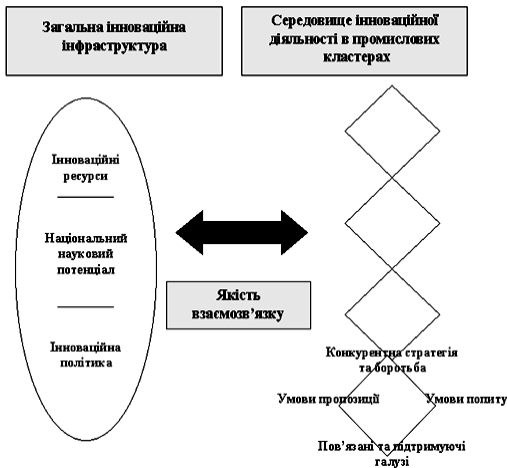
Тема 6. СЕКТОРАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

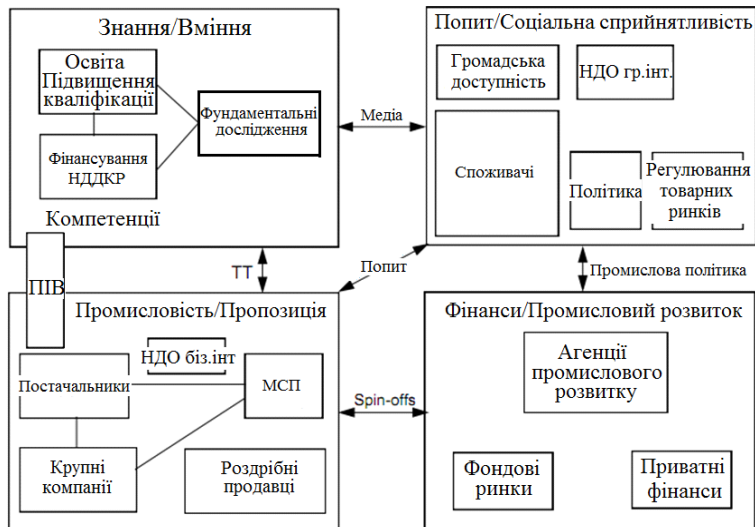
Міні-лекція «Роз'яснення особливостей пріоритетів інноваційної політики ЄС»

Фактори інноваційної діяльності у секторах промисловості

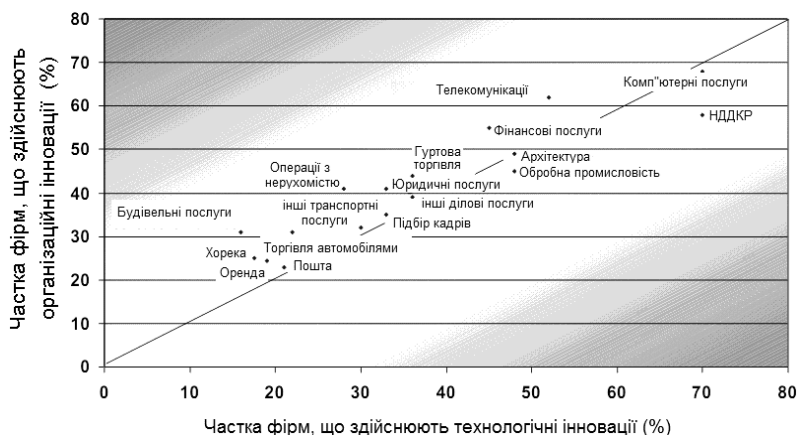
ДЕТЕРМІНАНТИ

Фактори інноваційної діяльності у секторах промисловості

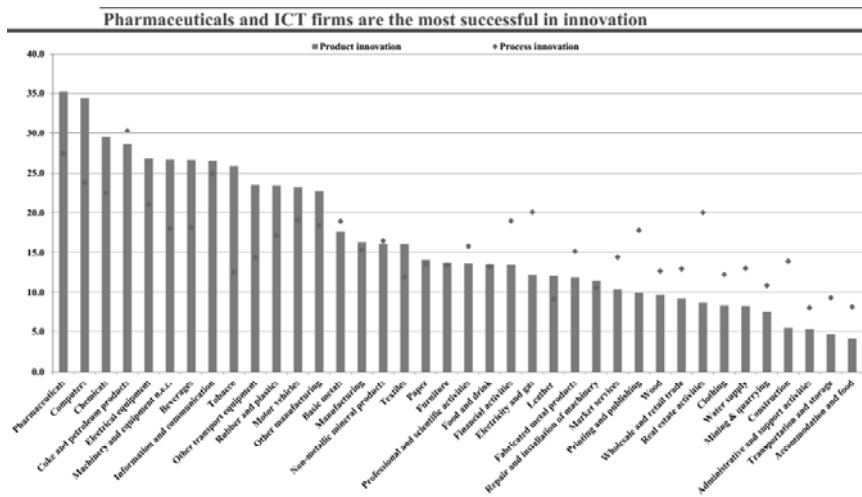
Порівняння технологічних та організаційних змін у секторах економіки ЄС

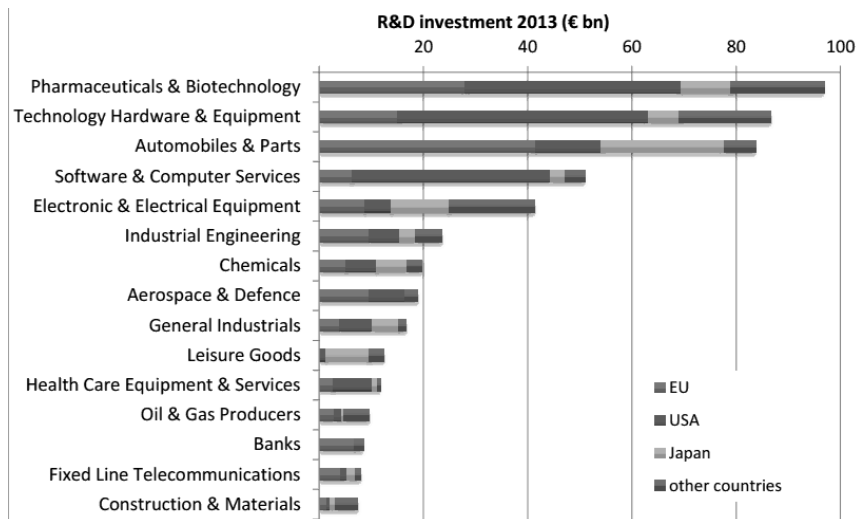
Частка фірм, які мають значний ефект від інновацій у ЄС

Вплив	Індикатори	Пром	Пос
Організаційні інновації	Скорочення часу реагування на потреби клієнтів	21,2	26,3
	Підвищення якості товарів або послуг	25,3	30,7
	Зниження витрат на одиницю продукції	14,0	12,3
	Підвищення задоволеності співробітників та / або зниження плинності кадрів	10,7	14,5
Технологічних (продуктів та процесів) інновації	Збільшення асортименту товарів і послуг	31,3	30,8
	Вихід на нові ринки або збільшення частки ринку	26,5	26,5
	Поліпшення якості товарів або послуг	34,2	34,4
	Підвищення гнучкості виробництва продукції / надання послуг	25,6	24,1
	Розширення можливостей надання послуг	26,3	21,9
	Зниження трудових затрат на одиницю продукції	18,0	12,5
	Зменшення витрат матеріалів і енергії на одиницю продукції	12,3	7,2
	Зниження впливу на навколишнє середовище або поліпшення здоров'я та безпеки	16,7	9,9
	Відповідність регулятивним вимогам	18,7	17,3

Частка інноваційно – активних підприємств за типами інновацій у 2010 р., % від усіх обстежених підприємств у ЄС

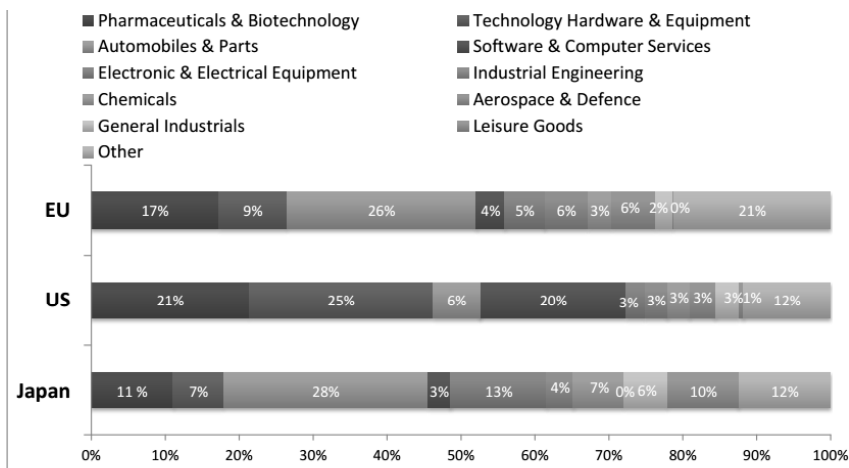

Інвестиції в НДДКР за секторами та країнами у 2013 р., млрд євро

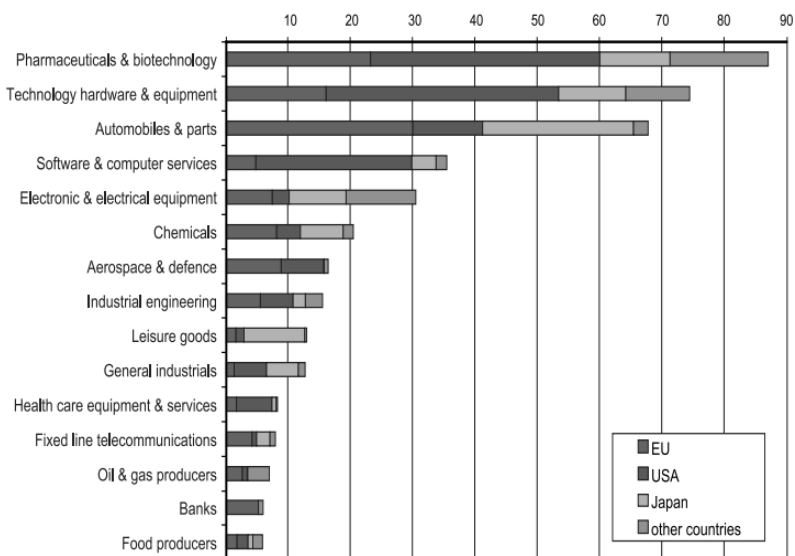
Source: The 2014 EU Industrial R&D Investment Scoreboard
European Commission, JRC/DG RTD.

Структура світових інвестицій у НДДКР за секторами та країнами у 2013 р., млрд євро

Source: The 2013 EU Industrial R&D Investment Scoreboard
European Commission, JRC/DG RTD.

Інвестиції в НДДКР за секторами та країнами у 2010 р., млрд євро

Наукоємність у 2014 р. секторів економіки ЄС, США та Японії, % від виручки

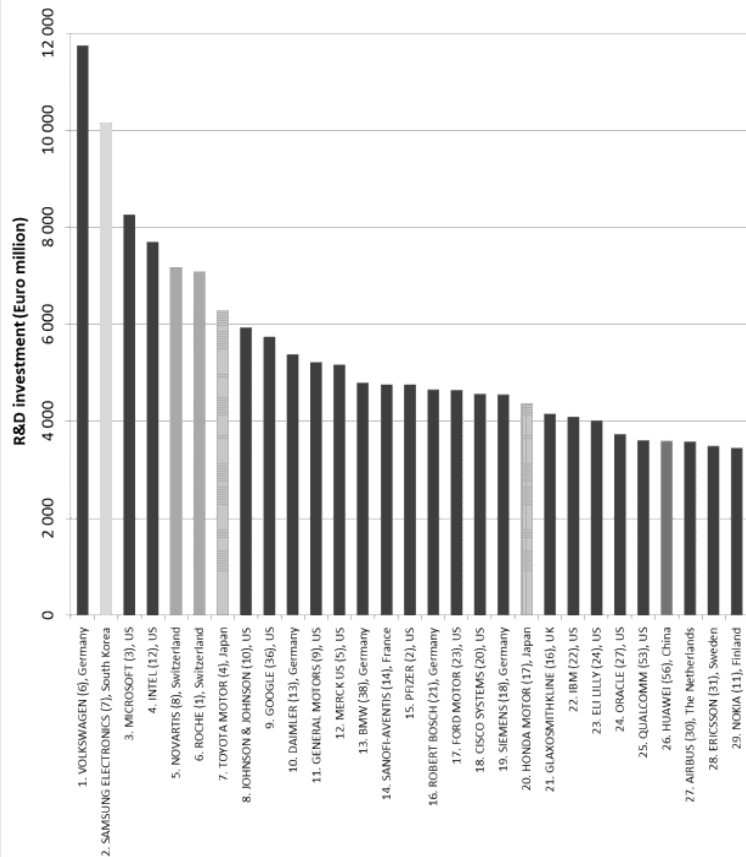
Ранг	Сектор	Наукоємність (%)	Наукоємність ЄС (%)	Наукоємність США (%)	Наукоємність Японії (%)
1	Pharmaceuticals & Biotechnology	14.4	13.3	16.3	14.6
2	Software & Computer Services	10.4	10.6	12.3	4.4
3	Technology Hardware & Equipment	8.0	14.3	9.1	5.4
4	Leisure Goods	7.3	3.4	5.5	8.7
5	Aerospace & Defence	4.6	5.8	3.3	1.3
6	Automobiles & Parts	4.5	5.4	3.7	4.9
7	Electronic & Electrical Equipment	4.3	5.1	3.7	4.6
8	Health Care Equipment & Services	4.2	4.4	3.8	7.0
9	Industrial Engineering	2.8	3.7	2.8	1.9
10	Chemicals	2.6	2.1	3.4	3.6
11	General Industrials	2.3	4.5	2.9	2.0
12	Banks	2.0	2.0		
13	Fixed Line Telecommunications	1.8	1.8	1.2	2.3
14	Construction & Materials	1.0	0.6	2.5	1.2
15	Oil & Gas Producers	0.3	0.3	0.3	0.2
	Total 40 industries	3.2	2.7	5.0	3.4

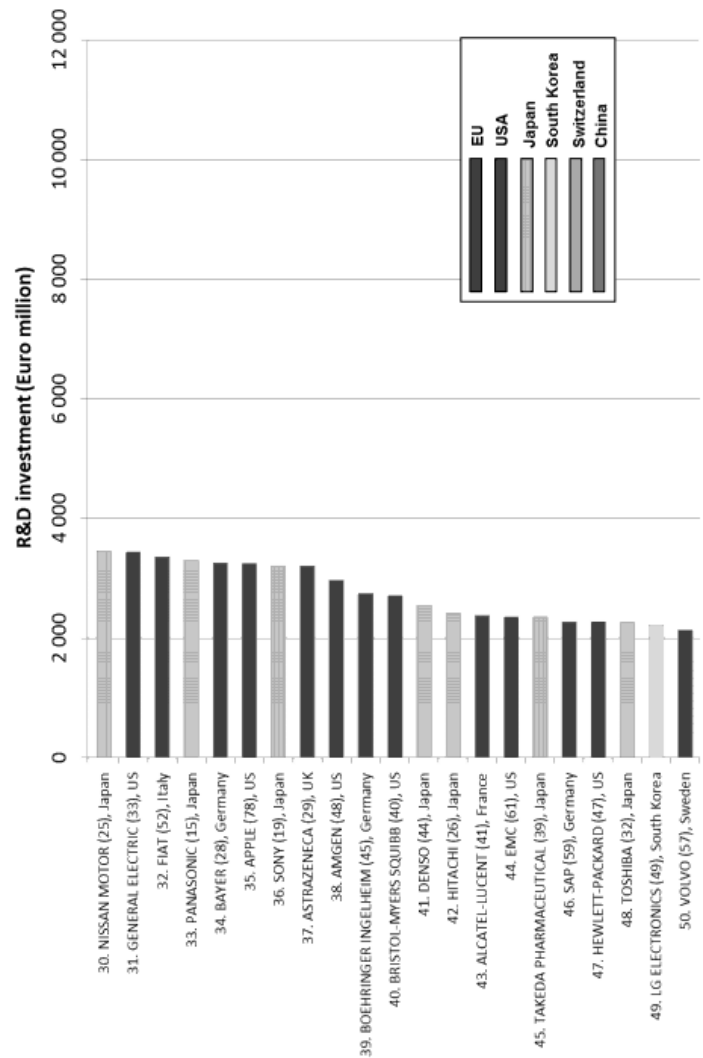
Наукоємність у 2010 р. секторів економіки ЄС, США та Японії, % від виручки

Ранг	Сектор	Наукоємність (%)	Наукоємність ЄС (%)	Наукоємність США (%)	Наукоємність Японія (%)
1	Pharmaceuticals & Biotechnology	15.3	14.1	15.5	17.3
2	Software & Computer Services	9.6	10.6	10.5	5.8
3	Technology Hardware & Equipment	7.8	12.9	8.4	6.1
4	Leisure goods	6.2	6.4	8.4	5.9
5	Health care equipment & services	6.1	4.1	7.2	6.6
6	Electronic & electrical equipment	4.2	4.9	4.9	5.1
7	Automobiles & parts	4.1	4.7	3.8	4.3
8	Aerospace & defence	4.0	5.7	3.1	6.4
9	Chemicals	3.1	2.7	2.8	4.3
10	Industrial engineering	3.0	3.4	3.1	3.0
11	General industrials	2.4	2.8	2.9	2.6
12	Fixed line telecommunications	1.7	1.5	1.1	2.7
13	Food producers	1.7	1.9	1.4	2.3
14	Banks	1.5	1.4	n.a.	n.a.
15	Oil & gas producers	0.4	0.3	0.2	0.4
Top 15 sectors		4.0	3.5	5.1	4.8
Rest of 22 sectors		1.1	0.7	2.2	1.2
Grand Total		3.3	2.5	4.7	3.8

ТОП-50 компаній 2014 р. за обсягом інвестування в НДДКР, млн євро

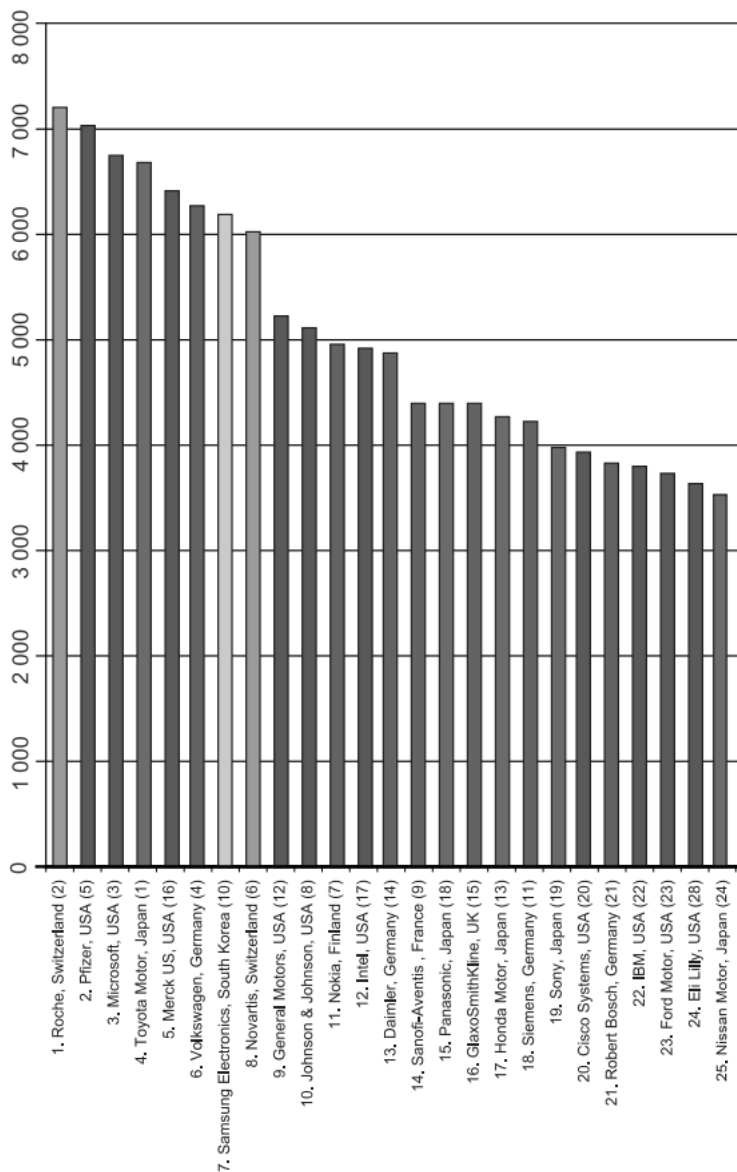
ТОР-50 компаній 2014 р. за обсягом інвестування в НДКР, млн євро

Note: The number in brackets after the name of the company indicates the ranking in 2010.

Source: The 2014 EU Industrial R&D Investment Scoreboard. European Commission, IRC/DG RTD.

ТОП-50 компаній 2010 р. за обсягом інвестування в НДДКР, млн євро

Характерні риси фармацевтичної галузі ЄС

- Надзвичайно висока вартість розроблення нової продукції
  - *За період 1976–1987 рр. вартість виведення нових ліків на ринок зросла зі 116 млн \$ до 260 млн \$ і до 359 млн \$ у 1990 р.*
  - *Сьогодні пересічний обсяг інвестицій у НДДКР крупної фармацевтичної компанії становить 1-2 млрд \$*
- Ринок фармацевтичних засобів є зарегульованим як на регіональному, так і на міжнародному рівнях
  - *Правила безпеки регулюють умови розроблення та тестування продукції підвищуючи вартість, а регулювання цін обмежує рівень рентабельності*
- Легкість копіювання та підробки ліків обумовлює високу важливість захисту прав інтелектуальної власності
  - *За період 1970–1982 рр. середня тривалість патентного життя нових ліків скоротилася з 14 до 8 років*
  - *У 1968 р. компанія Inderal протягом 10 років не мала конкурентів, тоді як компанія Invirase у 1995 році насолоджувалася монополією лише три місяці.*
- Нерівномірність розподілу прибутків, більшість ліків не покривають витрати на розробку
  - *Якщо ліки не забезпечують 350 млн \$ продаж на рік, то покрити витрати на їх розробку дуже важко*

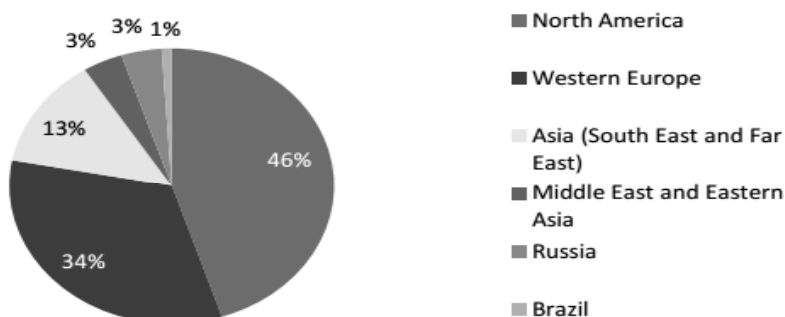
Тенденції у фармацевтичній галузі ЄС

- Головна галузь, яка створює значний позитивний торговий баланс для ЄС (+28 млрд \$ у 2009 р.);
- Велике значення зовнішніх ринків для галузі (ринки Китаю та Індії не менш важливі, ніж ринок Франції);
- Найбільшу частку в додану вартість фармацевтичної промисловості ЄС створюють ФРН (19,6 %), Франція (18,2 %) та Великобританія (15,4 %);
- Найбільше працівників у фармацевтичній промисловості зайнято у ФРН, Франції, Італії, Великобританії, Іспанії, Бельгії.

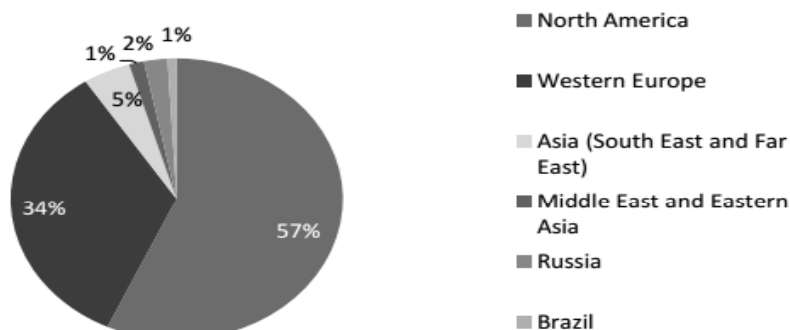
Проблеми у фармацевтичній галузі ЄС

- Відплив інтелекту до США;
- Зниження продуктивності НДДКР;
- Вичерпання патентів основних ліків;
- Скорочення тривалості патентного захисту;
- Зростання вартості комерціалізації нових ліків;
- Зростання цінового тиску з боку держави та приватних страхових програм

ТОП-100 компаній авіакосмічного та оборонного сектору у 2011 р.
(кількість компаній)

Розподіл виручки ТОП-100 компаній авіакосмічного і оборонного сектору у 2011 р.
(валова виручка, % від світового показника)

Інноваційна діяльність у авіакосмічному секторі країн – членів ЄС

Table 1.14 R&D activities in European Member States, space and aeronautics sectors, 2006

	Share of EU-27 sector value added (%)	R&D expenditure	R&D employees	Share of R&D employment in number of persons employed (%)	Share of R&D expenditure in value added (%)
Austria	0.21%	3.7	60	8.6%	5.9%
Belgium	1.54%				
Bulgaria	0.00%	0	0		
Cyprus	0.00%	0	0		
Czech Republic	0.32%	26.7	699	9.2%	28.1%
Germany	21.46%	1853.7	12812	16.6%	28.8%
Denmark	0.32%	0	0	0%	0%
Spain	3.66%	416.6	3071	19.5%	37.9%
Finland	0.15%				
France	25.27%	2458.1	16502	17.8%	32.5%
Greece	0.66%	0	0	0%	0%
Hungary	0.15%	0	0	0%	0%
Ireland	0.49%				
Italy	8.20%				
Lithuania	0.01%	0.1	7	1.6%	1.6%
Latvia		0	0	0%	
Netherlands	1.16%				
Poland	0.79%	14.8	809	5.6%	6.3%
Portugal ¹⁾	0.16%				
Romania	0.27%	0.3	65	1.1%	0.3%
Sweden	2.14%	255.9	1473	14.2%	39.9%

Європейські технологічні платформи

Формують основу для заінтересованих сторін, на чолі з промисловими компаніями, для визначення пріоритетів НДДКР і планів дій для майбутнього зростання конкурентоспроможності ЄС

Розробляють плани стратегічних досліджень (SRA), налагоджують партнерські відносини, зменшують ризик, об'єднують і залучають ресурси, щоб конкурувати у світовому вимірі.

Забезпечують важливий внесок у РП 7

ЄТП в авіакосмічному секторі:

ACARE: Консультативна рада з авіакосмічних досліджень у Європі – 40 членів (нац. дослідні агенції, міністерства, виробники, аеропорти, регулятори ...). Розробляє *стратегічні програми досліджень* в авіакосмічному секторі (до 2050 р.). 200 проектів – 2 млрд євро. Спільні проекти – “the Clean Sky”, “SESAR”

ESTP: Європейська платформа космічних технологій – 110 космічних компаній, Eurospace, ESA, нац. космічні агенції, НДІ, університети. Фокус на безпековій космічній діяльності: 1) стратегічні космічні технології для незалежності ЄС; 2) синергія з іншими секторами; 3) технології для нових космічних послуг.

ISI: Інтегральна ініціатива SATCOM – 174 учасники. Фокус на супутникових комунікаціях, навігаційних технологіях та спостереженні за землею. Особлива увага належить ініціативам Galileo, GMES

Інші секторальні ЄТП, пов'язані авіакосмічним сектором:

Artemis (вбудовані комп'ютерні системи),
eMobility (мобільні та бездротові комунікації),
EUROP (робототехніка),
EUMAT (нові матеріали),
ENIAC (наноелектроніка)
Photovoltaics (Фотогальванічні технології)

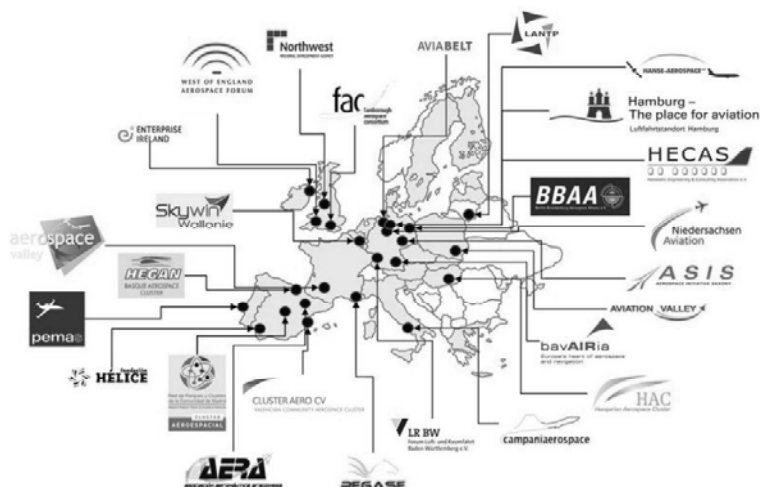
Європейські авіакосмічні кластери в ЄС

Європейська кластерна лабораторія налічує
34 авіакосмічні кластери в ЄС

Найпотужніші кластери розміщені в Німеччині,
Франції та Великобританії

Ці країни займають найбільші частки у
товарообігу, доданій вартості та зайнятості
авіакосмічного сектору ЄС

Учасники Європейського авіакосмічного кластерного партнерства

Європейські авіакосмічні кластери

Кластер	Зайнятість	Зірки	Інновації	Експорт
Hamburg, DE	19 411	***	Високий	Сильний
Ile de France (Paris), FR	23 232	**	Високий	Дуже сильний
Midi-Pyrénées (Toulouse), FR	18 656	**	Високий	Дуже сильний
Lancashire (Blackburn), UK	14 806	**	Високий	Слабкий
Oberbayern (München), DE	13 957	**	Високий	Сильний
Derbs and Notts (Nottingham), UK	12 639	**	Високий	Слабкий
Gloucs, Wilts and N Som (Bristol), UK	10 740	**	Високий	Слабкий
Aquitaine (Bordeaux), FR	10 244	**	Середній	Дуже сильний
Schwaben (Augsburg), DE	8 966	**	Високий	Сильний
E Wales (Cardiff), UK	8 557	**	Середній	Слабкий
Campania (Naples), IT	8 023	**	Низький	Слабкий
Provence-Alpes-Côte d'Azur (Marseille), FR	7 659	**	Середній	Дуже сильний
Podkarpackie (Rzeszów), PL 3)	6 936	**	Низький	Слабкий
Dorset and Somerset (Bournemouth), UK	6 933	**	Високий	Слабкий
Hants and Isle of Wight (Southampton), UK	6 002	**	Високий	Слабкий
Northern Ireland (Belfast), UK	5 879	**	Середній	Слабкий
Pays de la Loire (Nantes), FR	5 432	**	Середній	Дуже сильний
SW Scotland (Glasgow), UK	5 151	**	Середній	Слабкий
Bremen, DE	4 503	**	Середній	Сильний
Bucuresti - Ilfov, RO	4 444	**	N/A	Слабкий
Östra Mellansverige (Uppsala), SE	4 284	**	Високий	Слабкий
Madrid, ES	10 241	*	Високий	Слабкий

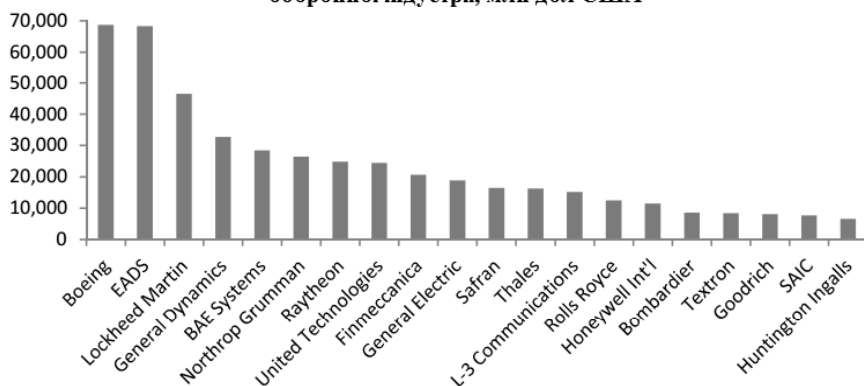
Авіакосмічна долина (Midi-Pyrenees & Aquitaine)

- ◆ 1300 компаній-партнерів,
- ◆ 8,5 тис. науковців;
- ◆ 94 тис. зайнятих у промисловості та сфері послуг: 40 тис. – в обробній промисловості, 50 тис. – у субпідряді;
- ◆ 1/3 зайнятих в авіакосмічній промисловості Франції;
- ◆ 6 університетів, 12 інженерних ВНЗ, авіакосмічний кампус у Тулузі;

- ◆ Коопераційні проекти підтримують наукове співробітництво між фірмами та НДІ у вбудованих системах, авіа-механіці, навігації;
- ◆ Структуруючі проекти підтримують освітні ініціативи, підвищення кваліфікації, відкриття нових науково-дослідних центрів
- ◆ Провідні учасники кластера Airbus, Zodiac, Safran, Siemens,

Обсяги продажу ТОП-20 компаній сектору авіакосмічної та оборонної індустрії, млн дол США

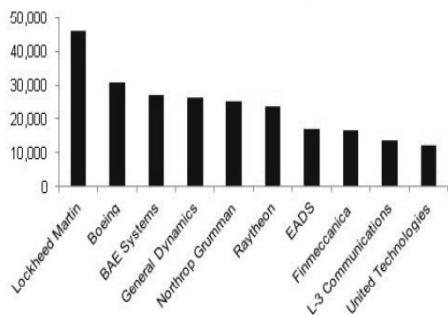
Найбільші інноваційні компанії авіакосмічного сектору країн – членів ЄС

				Інвестиції в НДДКР	Чиста виручка	К-сть Працівників	Частка НДДКР у чист. виручці	Витрати на НДДКР на 1-го прац
Ранг 2007 (2004)	Компанія	Ранг у 1000 компаній ЄС	Країна	2007	2007	2007	2007	2007
European companies								
				EUR M	EUR M	#	%	EUR thousand
1 (1)	EADS	12	The Netherlands	8,093.89	126,391	519,148	6.4	15.6
2 (3)	Finmeccanica	16	Italy	2,701.00	39,123	116,493	6.9	23.2
3 (4)	SAFRAN	30	France	887.00	11,494	52,515	7.7	16.9
4 (6)	Rolls-Royce	40	UK	618.12	10,123	38,600	6.1	16.0
5 (5)	Thales	43	France	584.00	12,296	61,195	4.7	9.5
6 (na)	Dassault Aviation	72	France	265.03	4,085	12,136	6.5	21.8
7 (2)	BAE Systems	78	UK	239.62	19,482	83,000	1.2	2.9
8 (8)	SAAB	110	Sweden	147.73	2,436	13,337	6.1	11.1
9 (na)	Zodiac	113	France	145.19	2,478	17,402	5.9	8.3
10 (na)	MTU Aero Engines	180	Germany	88.80	2,576	7,092	3.4	12.5

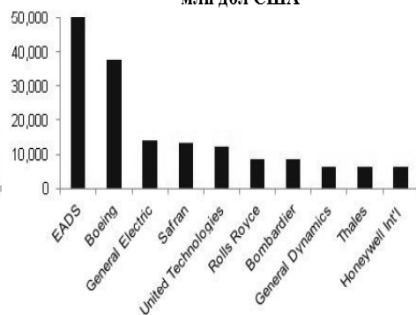
Найбільші інноваційні компанії авіакосмічного сектору за межами ЄС

				Інвестиції в НДДКР	Чиста виручка	К-сть Працівників	Частка НДДКР у чист. виручці	Витрати на НДДКР на 1-го праців
Ранг 2007 (2004)	Компанія	Ранг у 1000 компаній за межами ЄС	Країна	2007	2006	2007	2007	2007
1 (1)	Boeing	19	USA	2,633.26	45,406	159,300	5.8	16.5
2 (na)	United Technologies	49	USA	1,147.69	36,879	225,600	3.1	5.1
3 (2)	Lockheed Martin	61	USA	824.86	28,632	140,000	2.9	5.9
4 (4)	Northrop Grumman	125	USA	367.29	21,909	122,600	1.7	3.0
5 (5)	Raytheon	133	USA	343.35	15,339	72,100	2.2	4.8
6 (6)	General Dynamics	154	USA	294.11	18,668	83,500	1.6	3.5
7 (8)	Rockwell Collins	188	USA	237.34	3,020	19,500	7.9	12.2
8 (7)	Goodrich	225	USA	191.51	4,470	23,400	4.3	8.2
9 (na)	EMBRAER	237	Brazil	177.64	3,588	23,734	5.0	7.5
10 (9)	Bombardier	377	Canada	95.07	11,973	59,385	0.8	1.6

**Обсяги продажів ТОП-10 компаній оборонної сфери,
млн дол США**

**Обсяги продажів ТОП-10 комерційних компаній
авіакосмічної промисловості у 2011 році,
млн дол США**

2011 Top 10 Players by Sub-Sector

Weapon Systems & Ammunitions	Space (Launchers & Satellites)	Naval Systems (Shipbuilding)	Land Systems (Vehicles & Equipment)
1. Raytheon	1. Lockheed Martin	1. Huntington Ingalls	1. General Dynamics
2. Lockheed Martin	2. EADS	2. General Dynamics	2. Oshkosh
3. Almaz Antey	3. Northrop Grumman	3. DCNS	3. BAE Systems
4. BAE Systems	4. Boeing	4. BAE Systems	4. Navistar
5. Alliant Techsystems	5. Thales	5. Navantia	5. Krauss Maffei
6. Boeing	6. United Technologies	6. ThyssenKrupp	6. Nexter
7. Finmeccanica	7. Orbital Sciences	7. Fincantieri	7. Uralvagonzavod
8. EADS	8. Finmeccanica	8. ST Engineering	8. Rheinmetall
9. Rheinmetall	9. Safran	9. Mitsubishi HI	9. ST Engineering
10. Diehl	10. Loral Space & Coms	10. Ishikawajima HI	10. Textron

2011 Top 10 Players by Sub-Sector

Aircraft Manufacturing (Design & Integration)	Aircraft Sub-Systems and Components	Services (MRO, IT services...)	Defence Electronics & Communications
1. EADS	1. General Electric	1. Lockheed Martin	1. Raytheon
2. Boeing	2. United Technologies	2. General Dynamics	2. Finmeccanica
3. Lockheed Martin	3. Safran	3. BAE Systems	3. Northrop Grumman
4. Northrop Grumman	4. Honeywell Internat'l	4. United Technologies	4. Lockheed Martin
5. Finmeccanica	5. Rolls Royce	5. Northrop Grumman	5. Thales
6. Bombardier	6. Raytheon	6. Boeing	6. L-3 Communications
7. Textron	7. Spirit Aerosystems	7. SAIC	7. Boeing
8. Embraer	8. Precision Castparts	8. General Electric	8. Harris
9. United Aircraft Corp.	9. Mitsubishi HI	9. Rolls Royce	9. EADS
10. United Technologies	10. Goodrich	10. EADS	10. BAE Systems

Rank	Company	Home Country	A&D Sales 2011 (or latest available) (mil USD)	A&D Sales in % of Total Sales	A&D Defense/Government Sales (%)	Ownership Type	Main Shareholders (>5%)	Selected Shareholdings and Subsidiaries
1	Boeing	USA	68,735	100%	45%	Public	State Street (13.9%), Evercore Trust (9.6%), Capital World (5.9%), BlackRock (5.6%)	Alcon, Avial, Jeppesen, United Launch Alliance (50%), Argon ST
2	EADS	France, Germany, Spain	68,310	100%	25%	Public	Sogefide (22.4%), Daimler (22.4%), SEPI (5.5%)	Airbus, Eurocopter, Eurofighter (67%), ATR (50%), Dassault Aviation (46%), MBDA (37.5%)
3	Lockheed Martin	USA	46,499	100%	99%	Public	State Street (19.8%), Capital World (12.9%), Mass FSC (5.7%), BlackRock (5.37%)	Sandia, United Launch Alliance (50%), AWE ML (33%)
4	General Dynamics	USA	32,677	100%	80%	Public	Northern Trust (9%), Longview (9.3%), Capital Research (6.5%), BlackRock (6.4%)	Bath Iron Works, Gulfstream Aerospace, Electric Boat, NASCO, Force Protection
5	BAE Systems	UK	28,488	100%	95%	Public	Invesco (12%), BlackRock (5.1%), AXA (5%)	MBDA (37.5%), Eurofighter (33%), Delica, Atlantic Marine, L-1 ISG, Stralsac, ETI, Norton, OASYS
6	Northrop Grumman	USA	26,412	100%	95%	Public	State Street (11.8%), Capital World (5.9%), BlackRock (8.7%), Capital World Investors (9%)	EuroHawk GmbH (50%), Remtec, Scaled Composites, Sperry Mann
7	Raytheon	USA	24,857	100%	95%	Public	BlackRock (7.1%), Barrow, Hanley, Mewhinney & Strauss (6.2%)	Thales Raytheon Systems (50%)
8	United Technologies	USA	24,440	42%	50%	Public	State Street (12.2%), BlackRock (5.8%)	Plett & Whitney, Hamilton Sundstrand, Sikorsky, Rockwell, Engine Alliance (50%), IAE (6.1%)
9	Fimmeccanica	Italy	20,640	82%	80%	Public	Italian Government (30.2%)	DRS, Alenia Aeronautica, AgustaWestland, Selex Galileo, Selex S.I., Telespazio (67%), MBDA (25%)
10	General Electric	USA	18,900	13%	25%	Public	BlackRock (5%)	CFM (50%), Engine Alliance (60%)
11	Safran	France	16,510	100%	20%	Public	French Government (30.2%), Employees (16%)	Snecma, Hispano-Suiza, Lalain, Turbomeca, Sagem, CFMI (50%)
12	Thales	France	16,304	90%	60%	Public	French Government (27%)	Alcatel Alenia Space (67%), Thales Raytheon Syst. (50%), Diehl Aerospace (49%), DONS (35%)
13	L-3 Communications	USA	15,169	100%	90%	Public	Vanguard Group (5.5%), Hams Associates (5.3%), Clearbridge Advisors (5.1%)	Narda, MPRI, Wescam, Furtak Int'l, Vertex Aerospace, Insight Technology, Titan

Rank	Company	Home Country	A&D Sales 2014 (or latest available) (mil USD)	A&D Sales in % of Total Sales	A&D Defense/ Government Sales (%)	Ownership Type	Main Shareholders (>5%)	Selected Shareholdings and Subsidiaries
14	Rolls Royce	UK	12,516	69%	30%	Public	Invesco (6.9%), BlackRock (5%)	ITP (47%), Europrop (28%), MTR (33%), Eurojet (33%), AirTanker (20%)
15	Honeywell International	USA	11,475	31%	45%	Public	State Street (10%), BlackRock (5.4%)	IGS (50%)
16	Bombardier	Canada	8,594	47%	0%	Public	BombardierBeaumont family (QC) (54.3%)	
17	Textron	USA	8,387	74%	50%	Public	FMR (9.9%), T Rowe Price (9.2%), BlackRock (6.1%), The Vanguard Group (6%)	Bell, Cessna, AAI
18	Goodrich	USA	8,075	100%	30%	Public	None (over 5%)	Rohr, TEAC Aerospace, Goodrich-Messier (50%), RR Goodrich Engine Control Systems (50%)
19	SAIC	USA	7,729	73%	100%	Public	Vanguard Fiduciary Trust Company (16.9%), BlackRock (5%)	Newport News Shipbuilding, AMSEC
20	Huntington Ingalls	USA	6,575	100%	100%	Public	State Street (9.5%), Pennant Capital Management (8.9%), Hochtief and Wiley (8%)	
21	Mitsubishi Heavy Industries (MHI)	JAPAN	6,265	18%	70%	Public	Japan Trustee Services Bank Ltd (5%)	
22	Oboonprom	Russia	6,160	80%	55%	Joint Stock	Russian Technologies State Corporation (58%), Russian Federation (23%), RAC Mig (5.8%)	Russian Helicopters Oy, United Engine-Building Corp, Defence Systems Oy (65%)
23	Embraer	Brazil	5,890	100%	15%	Public	BM&F Bovespa (31.1%), PREVI (10.7%), Oppenheimer Fund (8.63%)	OGMA (65%), Orbital, ATECH, Hapla (51%)
24	Exelis	USA	5,839	100%	95%	Public	Barrow, Hanley, Mewhinney & Straus (7%), BlackRock (5.7%)	EDO Corp
25	Lufthansa Technik	Germany	5,693	100%	5%	Private subsidiary	Deutsche Lufthansa AG	Shannon Aerospace, Helco Aerospace (20%), AMEC (40%)
26	Harris	USA	5,178	95%	90%	Public	BlackRock (6.7%), Ameriprise Financial & Columbia Management Investment (5.1%)	CapRock Communications
27	United Aircraft Corporation	Russia	5,000	100%	80%	Joint Stock	Russian Federation (83.2%), Vnesheconombank (9.8%)	Irkut (95%), Sukhoi (89%), Ilushin (87%), Tupolev (95%), Beriev (94%), Antonov (50%), MIG (58%)
28	Spirit Aerosystems	USA	4,864	100%	1%	Public	Artisan Partners (9.6%), BlackRock (8.5%)	
29	Rockwell Collins	USA	4,806	100%	55%	Public	Capital Rock (10.4%), ValueAct Capital Management (7.2%)	Data Link Solutions (50%), VSI (50%), GS (50%), Quest Flight Training (50%)

Rank	Company	Home Country	A&D Sales 2011 (or latest available) (mil USD)	A&D Sales in % of Total Sales	Defense/ Government Sales (%)	Ownership Type	Main Shareholders (>5%)	Selected Shareholdings and Subsidiaries
30	ST Engineering	Singapore	4,786	100%	40%	Public	Temasek Holdings (Private) Limited (51.1%), DBS STELP (50%), Vision Technologies Systems, Millipore Corporation	
31	Dassault Aviation	France	4,681	100%	25%	Public subsidiary	Group Industrielle Marcel Dassault (50.6%), EADS (46.3%)	Dassault Falcon Jet, Dassault Falcon Services, APRI (50%), Thales (26%)
32	Alliant Techsystems	USA	4,613	100%	80%	Public	First Eagle Investment Management (13.2%), BlackRock (8.3%)	Eagle Industries
33	Precision Castparts	USA	4,473	62%	20%	Public	T Rowe Price (5.6%), BlackRock (5.6%), Prudential Financial (5.1%)	Carlton Forge, Caledonian Alloys
34	Oshkosh	USA	4,360	57%	100%	Public	Lochin Associates (9.5%), Thornburg Investment Management (5.1%), Vanguard Group (5%)	
35	AFT/KLM/EM	France	4,363	100%	6%	Private subsidiary	Air France KLM	MaxMRO Services (26%)
36	MTU Aero Engines	Germany	4,077	100%	15%	Public	Capital Research (10.2%), Fidelity (6%)	Europrop (26%), IAE (12%), Eurojet (33%)
37	Ishikawajima Heavy Industries	Japan	3,969	26%	35%	Public	None (over 5%)	
38	Zodiac Aerospace	France	3,793	100%	10%	Public	Fidoma (6.3%), Société Foncière Financière et de Participations (5.39%)	Aerazur, InterTechnique Evac, O&D, Sell, Contour Aerospace, OEM/Defense Services (20%)
39	Saab	Sweden	3,619	100%	85%	Public	Investor AB (30.0%), BAE Systems UK (10.2%), Wallenberg Foundations (8.7%)	Gripen International, Combitech, Saab Bofors Dynamics, Saab Grintek (70%)
40	DCNS	France	3,616	100%	100%	Public/non traded	French Government (65%), Thales (35%)	
41	Israel Aerospace Industries (IAI)	Israel	3,440	100%	70%	State-Owned	Government of Israel	Bedek Aviation, Elta Systems
42	Almaz-Antey	Russia	3,552	85%	100%	Joint Stock		
43	Triumph Group	USA	3,408	100%	20%	Public	DBD Investors (9.5%), Vanguard Group (5.1%)	Vought Aircraft
44	Alcoa	USA	3,400	14%	0%	Public	BlackRock (7.4%), Capital World Investors (5.8%)	Howmet International
45	Booz Allen Hamilton	USA	3,105	53%	100%	Public subsidiary	The Carlyle Group (7.4%)	

Література:

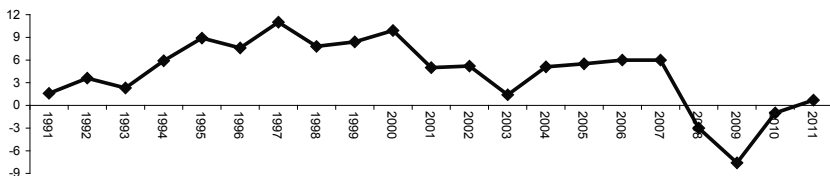
1. EU R&D Scoreboard. The 2013 EU Industrial R&D Investment Scoreboard — Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013. — 87 с.
2. Giessen A. Sectoral Innovation Performance in the Space & Aeronautics Sectors / A. Giessen, M. Poe. — Brussels: Europe INNOVA Sectoral Innovation Watch, 2011. — 75 с.
3. Giessen A. Sectoral Innovation Watch Space and Aeronautics Sectors / A. Giessen. — Brussels: Europe INNOVA Sectoral Innovation Watch, 2011. — 134 с.
4. OECD (2011), «Research and development», in The Space Economy at a Glance 2011, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264113565-31-en>
5. TNO report: Final Development of a European Defence Technological and Industrial Base. Main report / [F. Bekkers, M. Butter, E. Anders Eriksson та ін.]. — Delft: TNO, 2009. — 151 с.

Кейс: «Чому Ірландію назвали «європейським тигром»?»

Ірландське економічне диво

- Протягом 1995–2007 рр. в Ірландії спостерігалось стрімке зростання рівня ВВП:
- у середньому 9,4 % упродовж 1995 – 2000 рр. та, після короткотривалого уповільнення впродовж 2001 – 2003 рр.,
- близько 6 % упродовж 2004 – 2007 рр.

Динаміка зростання ВВП Ірландії, %

Чинники ірландського економічного дива:

- Низький рівень податків (близько 12 % у 1990-х рр.);
- англомовна та дешева робоча сила;
- членство в ЄС: “золотий дощ” дотацій зі спільних фондів (до 4 % ВВП) та вільний доступ до єдиного ринку;
- соціальне партнерство між працедавцями, урядом і проф. спілками;
- обмежене втручання уряду в бізнес;
- збільшення зайнятості жінок;
- високий рівень інвестування держави у розвиток вищої освіти (особливо технічної);
- значний рівень прямих іноземних інвестицій у високі технології (переважно із США: Dell, Intel, IBM, Microsoft, Google)

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА КРИЗА В ІРЛАНДІЇ 2008 – 2011

Витоки кризи:

- Дисбаланс у структурі економіки: надмірна частка сектору будівництва у ВВП (близько 12 % ВВП)
- Зростання зарплат (-> аутсорсинг корпорацій у країни Східної Європи)
- Зростання цін на нерухомість (на 130 % протягом 10 років)
- Надмірна частка забудовників та девелоперів у структурі позик банків (28 %)

Розгортання кризи:

- Падіння попиту на нерухомість (зниження цін на житло на 47 % з 2007 року) -> підлив позицій банків
- Рекапіталізація банків урядом -> надмірний дефіцит бюджету (32,4 % від ВВП у 2010 р.)

Основні соціально-економічні показники Ірландії

ВВП за ПКС, 2011 р. – 159 млрд євро (1,24 % від ВВП ЄС)

ВВП на д.н., 2011 р. – 42,9 тис.\$ (близько 130 % від середнього по ЄС)

Рівень безробіття, вересень 2012 р. – 15,1 %

Середній вік населення – 35 років

Держ. борг – 108,2 % від ВВП

Дефіцит бюджету – 13,1 % від ВВП

Основні галузі промисловості: фармацевтична, хімічна, виробництво програмного забезпечення та комп'ютерного обладнання, виробництво медичних приладів, продукти харчування та напої

Зовн.торгівля: позитивне сальдо торговельного балансу +53 млрд \$ (у експорті переважають високотехнологічні товари, найбільшим партнером є США – 23%)

Ірландський національний план оздоровлення економіки 2011–2014:

- Зниження соц. видатків
- Підвищення існуючих та впровадження нових податків (ПДВ до 23 %; упровадження податку на нерухомість)
- Посилення контролю за банківським сектором
- Збереження спеціалізації на високотехнологічних секторах
- Формування центрів технологічних переваг, дизайн-центрів і залучення маркетингових і фінансових підрозділів світових ТНК в Ірландію
- Створення умов для повернення ірландців із-за кордону додому для розвитку конкурентного бізнесу

Література:

1. Європейська інтеграція (збірник кейсів) / за заг. ред. В.І. Чужикова. — К. : КНЕУ, 2009. — 203 с.

Тема 7. РЕГІОНАЛЬНА СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Міні-лекція «Розкриття регіональних аспектів інноваційного розвитку ЄС»

Сутність та особливості інноваційного процесу

- **Інновації** – це діяльність з розроблення та комерціалізації нових продуктів та процесів (*Hall, 1986*)
- **Інновації** – це еволюційний, кумулятивний, інтерактивний процес із зворотними зв'язками щодо передання інформації, явного і неявного знання у змінах технічного та організаційного характеру (*Koschatzky, 2001*)
- **Радикальні інновації**: полягають у створенні та застосуванні принципово нових наукових, технологічних та організаційних знань;
- **Поліпшуючі інновації**: полягають у удосконаленні продуктів або виробничих процесів на основі існуючих знань (*Freeman 1986*)

Інтерактивна модель інноваційного процесу

Регіональна інноваційна система

Source: Autio (1998), Tödtling and Trippl (2005)

Методика оцінки інноваційного розвитку регіонів ЄС-1

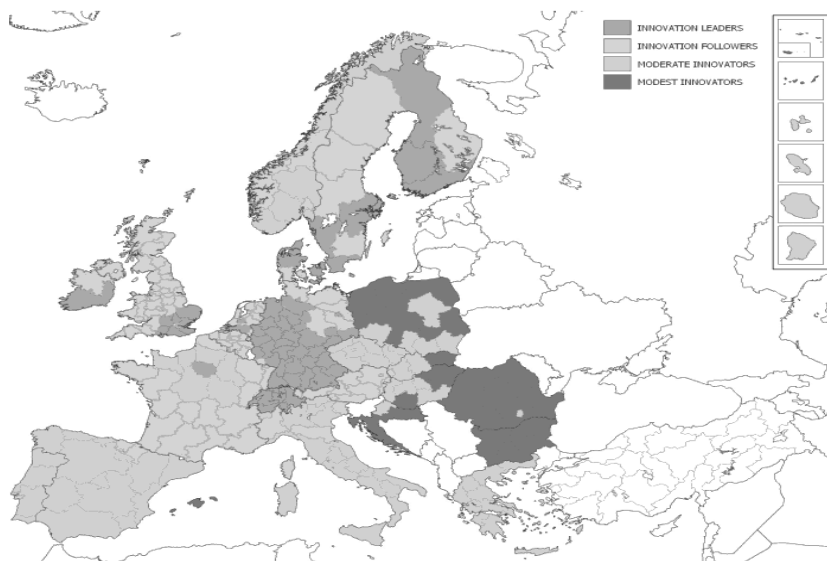
Група	Характеристика показників
Чинники інноваційного розвитку ENABLERS	1.1.2. Відсоток населення віком 25–64 років з вищою освітою
	1.3.1. Державні витрати на НДДКР, % від ВВП
Інноваційна діяльність приватних компаній FIRM ACTIVITIES	2.1.1. Приватні витрати на НДДКР, % від ВВП
	2.1.2. Не дослідницькі витрати МСП на інноваційну діяльність, % від виручки
	2.2.1. Частка МСП, які здійснюють інноваційну діяльність самостійно, % від загальної к-сті МСП
	2.2.2. Інноваційно – активні МСП, які співпрацюють з іншими МСП, % від загальної к-сті МСП
	2.3.1. Заявки на отримання патентів у розрахунку на 1 млрд € валового регіонального продукту

Методика оцінки інноваційного розвитку регіонів ЄС-2

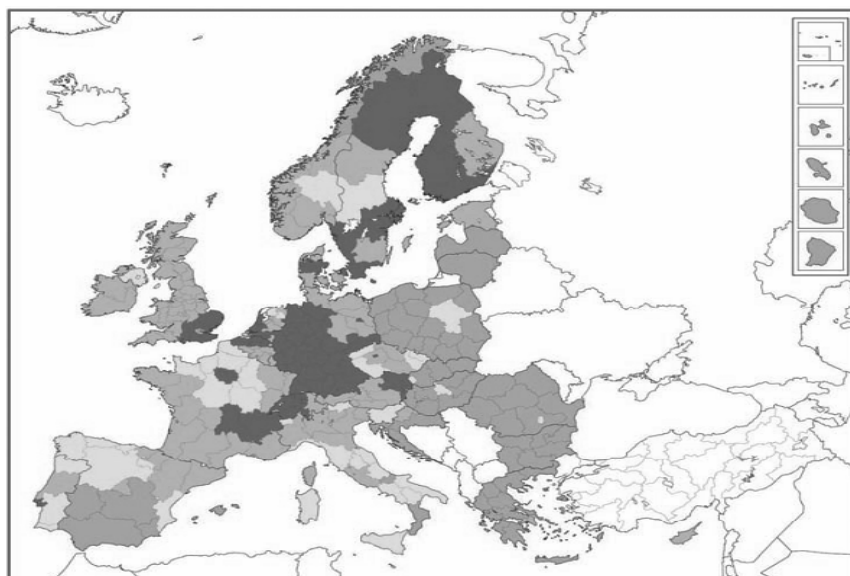
Група	Характеристика показників
Результати інноваційної діяльності OUTPUTS	3.1.1. МСП, які здійснюють продуктові чи процесні інновації, % від загальної к-сті МСП
	3.1.2. МСП, які здійснюють маркетингові чи організаційні інновації, % від загальної к-сті МСП
	3.2.1. Частка зайнятих у наукоємних послугах, середньо- та високотехнологічних секторах обробної промисловості, % від робочої сили
	3.2.4. Виручка від реалізації інноваційних товарів (послуг), які є новими для фірми або для ринку, % від валового обсягу виручки МСП

*Нумерація показників відповідає оригінальній нумерації у
Таблоїді інноваційного Союзу (Innovation Union Scoreboard)*

Карта інноваційної спроможності регіонів ЄС, 2014

Карта інноваційної спроможності регіонів ЄС, 2011

Інноваційна група країн

Регіони-лідери

Послідовники

Помірни

Стримані

		34	57	68	31
Switzerland	Innovation leader	7	0	0	0
Sweden	Innovation leader	4	4	0	0
Denmark	Innovation leader	4	1	0	0
Germany	Innovation leader	10	6	0	0
Finland	Innovation leader	3	2	0	0
Netherlands	Innovation follower	2	10	0	0
Belgium	Innovation follower	0	3	0	0
United Kingdom	Innovation follower	2	10	0	0
Ireland	Innovation follower	1	1	0	0
Austria	Innovation follower	0	3	0	0
France	Innovation follower	1	6	2	0
Slovenia	Innovation follower	0	1	1	0
Norway	Moderate innovator	0	3	4	0
Italy	Moderate innovator	0	3	18	0
Czech Republic	Moderate innovator	0	0	8	0
Spain	Moderate innovator	0	2	13	4
Portugal	Moderate innovator	0	1	5	1
Greece	Moderate innovator	0	0	4	0
Hungary	Moderate innovator	0	0	4	3
Slovakia	Moderate innovator	0	1	2	1
Croatia	Moderate innovator	0	0	1	2
Poland	Moderate innovator	0	0	5	11
Romania	Modest innovator	0	0	1	7
Bulgaria	Modest innovator	0	0	0	2

Code	Region	Year	Observatory star rating	Regional Innovation Scoreboard
UKI	London	2011	2	0.5
FR1	Île De France	2011	1.72	0.63
PL1	Centralny	2011	1.64	0.37
ITC	Nord-Ovest	2011	1.58	0.51
PT1	Continente	2011	1.57	0.46
RO2	Macroregiunea doi	2011	1.54	0.24
DE9	Niedersachsen	2011	1.5	0.59
ES6	Sur	2011	1.45	0.34
HU1	Közép-Magyarország	2011	1.43	0.42
PT2	Açores	2011	1.43	0
ITD	Nord-Est	2011	1.42	0.48
DE1	Baden-Württemberg	2011	1.41	0.72
BE1	Brussels	2011	1.41	0.56
MT0	Malta	2011	1.4	
DE3	Berlin	2011	1.37	0.76
RO3	Macroregiunea trei	2011	1.36	0.3
ES3	Madrid	2011	1.34	0.53
IE0	Ireland	2011	1.31	0.49
RO1	Macroregiunea unu	2011	1.28	0.22
DE6	Hamburg	2011	1.25	0.68

Код	Регіон	«Зірковий» рейтинг Кластерної обсерваторії, 2011	Рейтинг за Regional Innovation Scoreboard , 2011
1 DE3	Berlin	1,37	0.76
2 DE1	Baden-Wuerttemberg	1,41	0.72
3 SE1	Ostra Sverige	1,18	0.69
4 DE6	Hamburg	1,25	0.68
5 DE2	Bayern	1,14	0.68
6 DE7	Hessen	1,24	0.66
7 FR1	Ile De France	1,72	0.63
8 DE5	Bremen	0,71	0.62
9 UKJ	South East	1,01	0.61
10 DEB	Rheinland-Pfalz	0,84	0.61
11 BE2	Vlaams Gewest	0,74	0.61
12 SE2	Sodra Sverige	0,73	0.6
13 UKH	East Of England	0,58	0.6
14 DE9	Niedersachsen	1,5	0.59
15 NL3	West-Nederland	1,01	0.58
16 DK0	Danmark	0,55	0.58
17 DEC	Saarland	1,14	0.57
18 DEA	Nordrhein-Westfalen	1,11	0.57
19 DED	Sachsen	0,57	0.57
20 NL4	Zuid-Nederland	0,58	0.57

Тенденції інноваційного розвитку регіонів ЄС-1

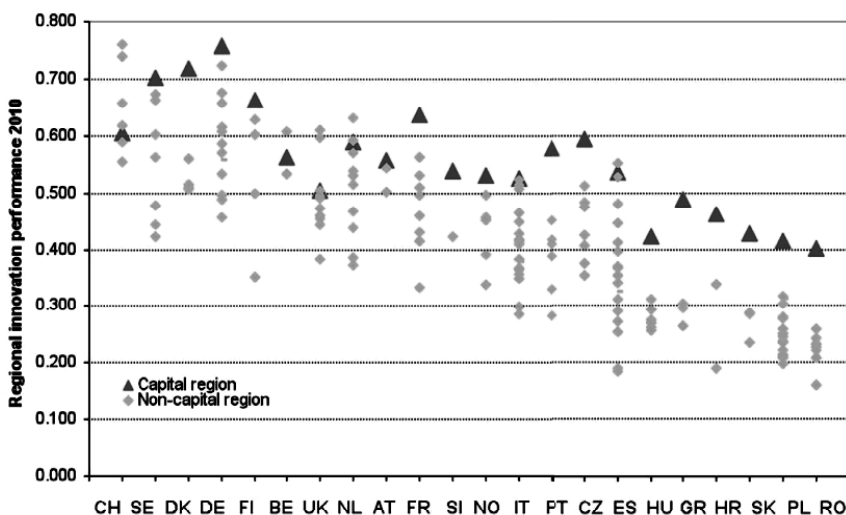
- Найбільш інноваційні регіони – у інноваційних країнах;
- Регіони-інноваційні лідери та високопродуктивні послідовники мають збалансовану структуру показників інноваційного розвитку, водночас регіони-помірні новатори мають переваги в інноваційних результатах, але відносно слабші у чинниках; а стримані новатори – мають відносні переваги у чинниках;
- Регіони, які отримували найбільше коштів за грантами Шостої Рамкової Програми, були інноваційними лідерами або послідовниками у 2007–2011 рр.;
- Регіони, які отримували найбільше коштів із структурних фондів ЄС протягом 2000–2006 рр., були стриманими новаторами у 2007-2011 рр.

Тенденції інноваційного розвитку регіонів ЄС-2

- Більшість регіонів-лідерів і послідовників знаходяться в Австрії, Бельгії, Данії, Франції, Німеччині, Фінляндії, Ірландії, Нідерландах, Швеції, Швейцарії та UK
- Переважна частина помірних і стриманих регіонів-новаторів знаходяться у Східній і Південній Європі,
  - ✗ більшість **помірних** новаторів – у Чехії, Італії, Португалії та Іспанії;
  - ✗ більшість **стриманих** новаторів – у Болгарії, Угорщині, Італії, Польщі, Португалії, Румунії, Словаччині та Іспанії.
- Найкращі інноваційні результати сконцентровані у столичних регіонах

Порівняння інноваційного розвитку столичних та нестоличних регіонів ЄС

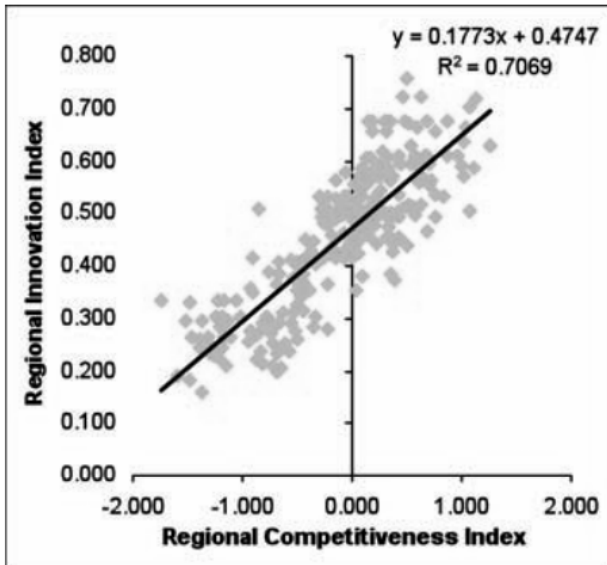
Тенденції інноваційного розвитку регіонів ЄС-3

- Регіональні показники інноваційного розвитку залишалися доволі стабільними протягом 2007–2011 рр.;
- Проте є деякі переміщення регіонів між групами у 14 європейських країнах.
- Із 42 змін **більшість – позитивні**. 9 послідовників стали лідерами, 13 помірних новаторів – послідовниками, а 13 стриманих новаторів — помірними новаторами.
- Лише **7 негативних змін**: 2 лідери стали послідовниками, 2 послідовники – помірними новаторами, 3 помірні новатори стали стриманими новаторами.

Вплив інноваційного розвитку на конкурентоспроможність регіонів

- Регіональний інноваційний індекс (RII) та індекс конкурентоспроможності регіонів (RCI) мають тісну позитивну взаємозалежність.
- Обидва індикатори базуються на показнику зайнятості в наукоємних сферах.
- За Хагінсом і Девісом ця залежність пояснюється так:
  - ◆ високий рівень освіти населення є ключовою передумовою розвитку високотехнологічного бізнесу;
  - ◆ регіони, які є конкурентоспроможними, креативними, продуктивними з економічного погляду та доступними притягують працівників у сектори з високою доданою вартістю та наукомісткі послуги.

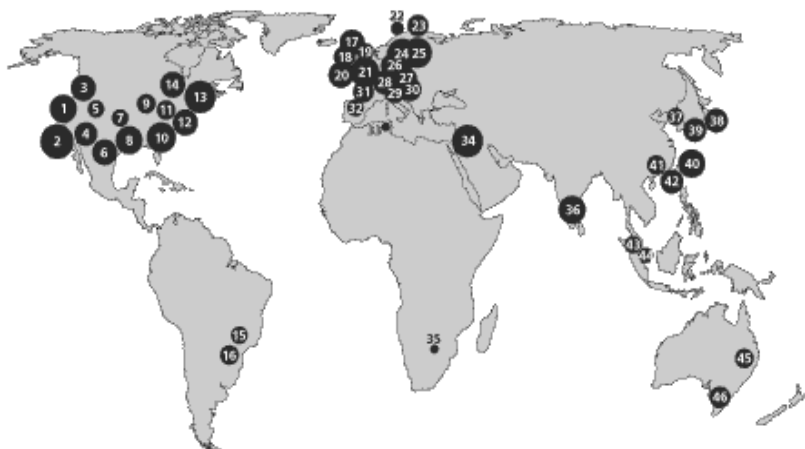
Кореляційна залежність між індексом інноваційного розвитку регіонів та індексом конкурентоспроможності регіонів

Диференціація інноваційного розвитку регіонів

- Зазвичай науковий персонал і витрати на НДДКР сконцентровані у невеликій кількості регіонів країни:
  - у Великобританії – 40 % загальної кількості наукових співробітників працюють у районі Лондона
  - у Франції в Іль-де-Франс – 48 %
  - в Італії в Мілані – 32 %.
- Регіональні інноваційні системи значно відрізняються.
- Їх статус варіюється від провідних передових міжнародних центрів науки та інновацій, до менш інноваційних сільськогосподарських районів, і до регіонів, де базові передумови для розвитку інновацій (напр., мережі, науково-дослідні установи, інноваційні компанії) взагалі відсутні

Диференціація інноваційного розвитку регіонів світу

Література:

1. Regional Innovation Scoreboard 2014 [Електронний ресурс] // Directorate-General for Enterprise and Industry. — 2014. — Режим доступу до ресурсу : http://ec.europa.eu/news/pdf/2014_regional_union_scoreboard_en.pdf.

2. Regional Innovation Monitor. Innovation Patterns and Innovation Policy in European Regions — Trends, Challenges and Perspectives [Електронний ресурс] // Technopolis Group. — 2011. — Режим доступу до ресурсу : https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regional-innovation-monitor/sites/default/files/report/2010_rim_annual_report_fin.pdf

Міні-кейс «Інноваційна складова політики згуртування»

Дослідження групи експертів країн ЄС довело, що значущість науки та інновацій у політиці згуртування ЄС протягом програмного періоду 2000–2006 рр. була доволі низькою, оскільки на фінансування ініціатив у відповідній сфері було спрямовано лише 5 % від загального обсягу витрат структурних фондів ЄС-25 (10 млрд євро). За більш оптимістичними оцінками Єврокомісії ці витрати сягнули 25,5 млрд євро, або 11 % від загального обсягу

витрат структурних фондів. (Це пояснюється більш широким тлумаченням поняття «витрати на інновації», до яких Комісія відносить асигнування на підтримку підприємництва, інформаційно-комунікаційної інфраструктури та розвиток людського (інтелектуального) капіталу).

Було показано, що вкладення коштів у науку та інновації переважає у більш розвинених регіонах ЄС-15, порівняно з новими країнами-членами. Так у регіонах, що фінансуються за Метою 1 «Згуртування», де поточний рівень інноваційності є нижчим від середнього по ЄС, лише 4,9 % від обсягу допомоги структурних фондів спрямовувалося в науку та інновації. Натомість, у регіонах, які отримували фінансування за Метою 2 (більш заможні та конкурентоспроможні регіони Західної Європи) у середньому на науку та інновації витрачалося 9,8 % від загального обсягу коштів структурних фондів. Таким чином, розвиток науки та інновацій у регіонах за Метою 1 не набув статусу центрального пріоритету регіональної політики, незважаючи на те, що саме у ці регіони було спрямовано левову частку (77 %) від загального обсягу асигнувань структурних фондів ЄС на інновації та НДДКР.

Крім того, виявлено значні регіональні диспропорції інвестування в інновації — від 0,3 % від загального обсягу фінансування у Мальті до 15 % у бельгійській провінції Нainaut. У регіонах за Метою 1 виявлено значну концентрацію фінансування науки: лише на 9 операційних програм (в Іспанії, Португалії, Ірландії, Греції та у Німеччині (4 програми)) доводилося 50 % від загального обсягу інноваційних витрат.

У процесі дослідження встановлено, що розвинені західно-європейські країни та регіони наполегливо підтримують інноваційну діяльність на своїх депресивних територіях, оскільки вважають, що інновації є надзвичайно важливим фактором їх розвитку, незважаючи на нестачу науково-технічного потенціалу в цих регіонах.

Виявлено дві різні моделі фінансування інноваційного розвитку регіонів — голландську і фінську. Так, Нідерланди, на відміну від більшості держав-членів за Метою 2, сконцентрували інноваційну політику структурних фондів на зміцненні національних «точок зростання науки та інновацій», тобто було прийнято рішення підтримувати найбільш розвинені центри з найвищим потенціалом зростання, що дасть змогу оперативнo максимізувати віддачу від вкладених коштів. У результаті, такі центри замикають на собі й інші фінансові потоки, пов'язані як із Сьомою

Рамковою програмою ЄС, так і з національними програмами розвитку науки.

Діаметрально протилежною, проте успішною на практиці, виявилася фінська модель, згідно з якою допомога структурних фондів ЄС спрямовувалася у менш розвинені регіони країни та концентрувалася на проектах, які не фінансуються за рахунок національних програм. Метою такого підходу було використання структурних фондів ЄС як засобу підготовки національних депресивних регіонів до їх поступового включення у майбутньому до участі в національних та європейських проектах у сфері передових наукових розробок і технологічних інновацій.

Саме ці дві моделі і заклали основу для дискусій щодо визначення магістральних шляхів розвитку політики згуртування на наступні програмні періоди.

У програмному періоді 2007–2013 рр. частка витрат структурних фондів на науку та інновації зросла до 25 %, сягнувши 85,2 млрд євро. При цьому більшість інноваційних витрат заплановано в старих країнах-членах (ЄС-15) — 48 млрд євро (або 30 % від загального обсягу асигнувань у цих країнах). Для нових країн-членів на інновації виділено 35 млрд євро (або 20 % від асигнованих коштів). Найвищий рівень асигнувань на інновації та науку заплановано у Люксембургу (32 % від загального обсягу національної допомоги), Данії та Австрії (більше 31 %), Фінляндії (більше 29 %) та Швеції (майже 25 %). Водночас серед нових країн-членів найвищий рівень був у Словенії (23 %), тоді як у Польщі, наприклад, — лише 13 %.

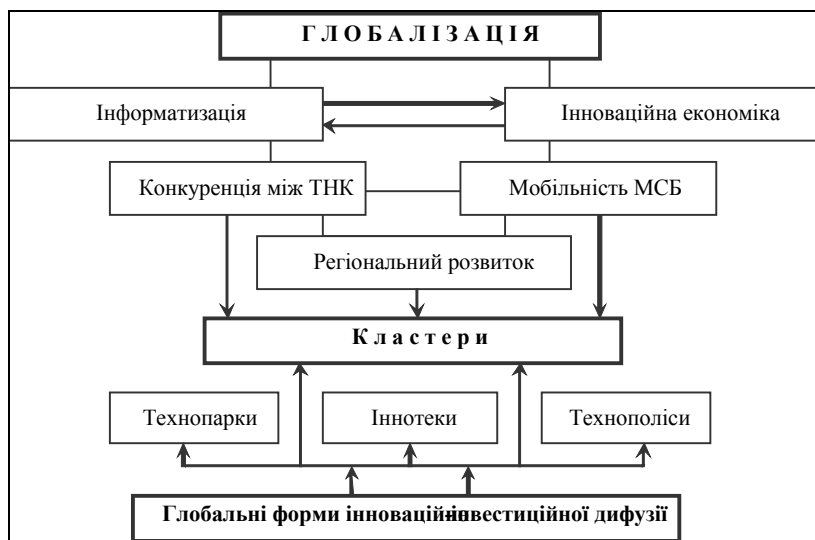
Загалом, країни та регіони, які отримують фінансування структурних фондів за метою «Конвергенція», запланували лише 22 % витрат на інновації (старі країни-члени — у середньому близько 25 %; нові країни-члени — близько 20 %). Водночас більш розвинені території, які отримують підтримку за метою «Конкурентоспроможність та зайнятість» запланували майже 40 % витрат на науку та інновації.

Література:

Regional Innovation Scoreboard 2014 [Електронний ресурс] // Directorate-General for Enterprise and Industry. — 2014. — Режим доступу до ресурсу : http://ec.europa.eu/news/pdf/2014_regional_union_scoreboard_en.pdf.

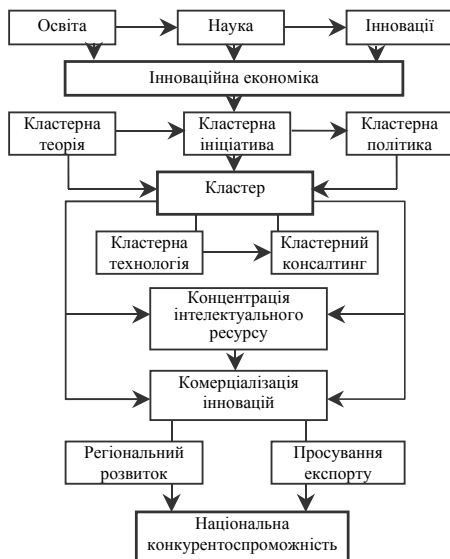
Тема 8. ІННОВАЦІЙНІ КЛАСТЕРИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Міні-лекція «Виявлення характерних рис, принципів та алгоритму створення й функціонування кластерів у ЄС»

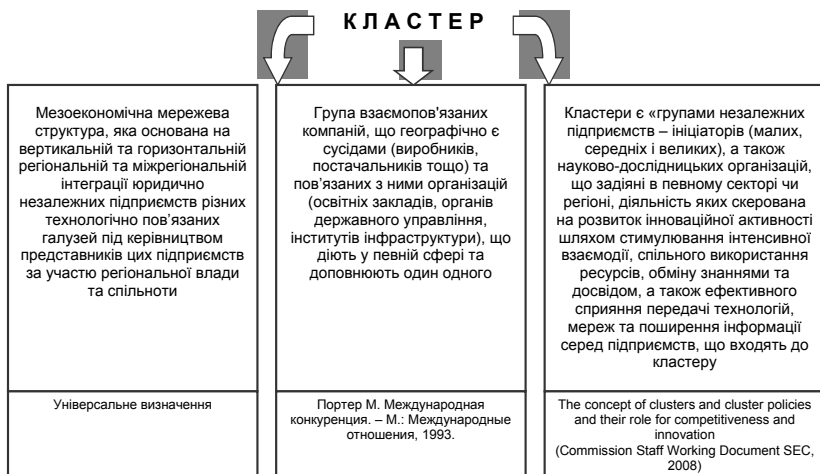
ЕВОЛЮЦІЯ ІДЕЙ СТВОРЕННЯ КЛАСТЕРІВ

- А. Маршалл (1890) – ідея агломерації економічної діяльності;
- Шумпетер (1939) – «скупчення промисловості»;
- Дж. Харрісон, Р. Сабема (80-ті рр. XX ст.) – розроблення теорії кластерів;
- М. Портер (90-ті роки, поч. XXI ст.) – узагальнення теорії кластерів;
- Р. Мартін, П. Самслей (2011) – дослідження життєвого циклу кластера;
- Дж. Рарр (2012) – просторово-циклічне моделювання кластерів

Мотивація і ефекти кластеризації економіки

Джерело: Лук'яненко О. Д. Кластери в системі активізації інноваційної діяльності / О. Д. Лук'яненко // Проблеми и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. : Сб.науч.тр. – Албена-Донець: ДонНУ, РФ НИСИ, 2012. – С. 185-188.

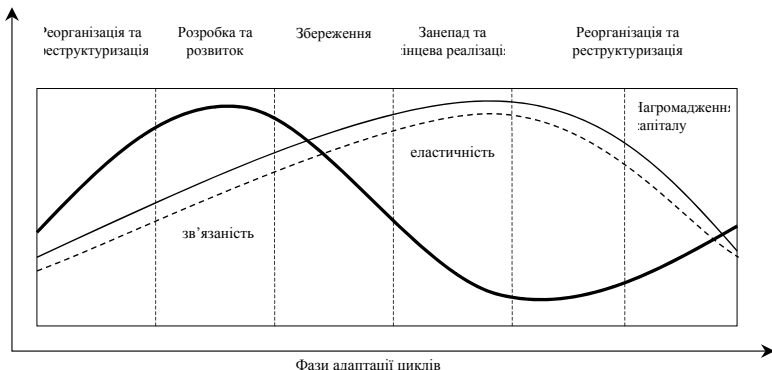

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КЛАСТЕРІВ

- географічна концентрація (близько розташованих фірм привертає можливість економити на швидкій виробничій взаємодії, обміні соціальним капіталом і процесах навчання);
- спеціалізація (кластери концентруються навколо певної сфери діяльності, до якої всі учасники або автори мають відношення);
- велика чисельність економічних агентів (діяльність кластерів охоплює не тільки фірми, що входять до них, але й суспільні організації, академії, фінансових посередників, інститути, сприяючи кооперації тощо);
- конкуренція та співробітництво (як основні види взаємодії між фірмами – членами кластера);
- досягнення необхідної «критичної маси» у розмірі кластера (для отримання ефекту внутрішньої динаміки та розвитку);
- життєздатність кластерів (розраховані на довгострокову перспективу);
- залучення до інноваційного процесу (фірми та підприємства, що

Джерело: Synopsis of Policy Options for Creating a Supportive Environment for Innovative Development. ECE/CECI/2008/3, Geneva, 9 September 2008.

Ілюстрована еволюція ресурсів нагромадження, зв'язаності та стійкості кластера за циклами адаптації (R.Martin, P.Sunsley)

ВИЗНАЧЕННЯ ІЄРАРХІЇ КЛАСТЕРІВ У ЄС (методика Європейської кластерної обсерваторії, 2008)

- **розмір**, який автори цієї методики пов'язують із співвідношенням зайнятості в кластері та в ЄС і цілому. Відзначаючи що найважливішою відмінністю має стати 10-ти відсоткове перевищення стандартизованого показника серед регіонів-лідерів ЄС;
- **спеціалізація**, визначається за умов, якщо регіон у межах європейського поділу праці виокремлюється специфічною кластерною категорією з-поміж 10% успішних регіонів ЄС, що мають високий ступінь зайнятості у відповідному виробництві;
- **фокус**, якщо на кластер припадає більша частка в структурі зайнятості регіону, зокрема якщо кластер виходить у ТОП-10% кластерів подібної категорії, для яких характерна найбільша

Кластери в економічному розвитку окремих країн

Країна	Кількість	Роль в економіці
Данія	13 регіональних і 16 національних промислових кластерів	Підприємства всіх кластерів характеризуються більш високим, чим у середньому по країні рівнем продуктивності праці
Італія	199 індустріальних дистриктів	Кластери працевлаштовують до 40 % зайнятих у промисловості
Нідерланди	12 національних кластерів	У кластерах створюється більше 30 % ВВП
Норвегія	62 кластери	В кластерах працевлаштовують 22 % зайнятих у промисловості
Великобританія	154 регіональних кластери	Утворюється від 15-40 % робочих місць в регіонах

Джерело: Дубницький В.І., Захарченко В.І., Осипов В.Н. Экономический кластер как форма пространственной организации производительных сил старопромышленного региона / В.И. Дубницкий, В.И. Захарченко, В.Н.Осипов // Региональный сборник научных работ з економіки «ПРОМЕТЕЙ». – 2010. – №2(32). – С. 181-192.

Наявні кластери в Європі

Категорія кластерів	Чисельність регіональних кластерів	Питома вага в загальній кількості кластерів регіону, %	Питома вага в потенціалі території, %
Кластер 3 зірки	155	7,68	1,58
Кластер 2 зірки	524	25,98	5,34
Кластер 1 зірка	1338	66,34	13,65
Разом, кластери 1-3 зірки	2017	100	20,57
Загальна кількість потенційних територій кластерного розвитку	9804	—	100

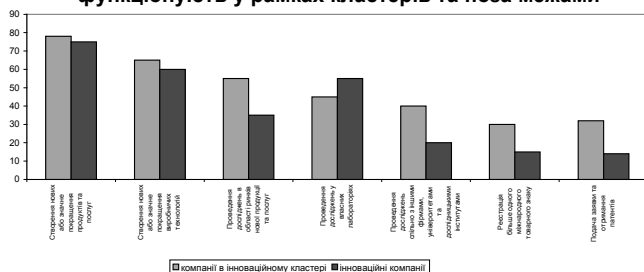
Джерело: The concept of clusters and cluster policies and their role for competitiveness and innovation: Main Statistical results and lessons learned. Commission Staff Working Document SEC (2008) 2637. – р. 017.
[Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/clusters>

Основні галузеві напрямки кластеризації економіки деяких країн

Галузеві напрямки	Країна
Електронні технології та зв'язок, інформатика	Швейцарія, Фінляндія
Біотехнології та біоресурси	Нідерланди, Франція, Німеччина, Велика Британія, Норвегія
Фармація та косметика	Данія, Швеція, Франція, Італія, Німеччина
Агро та харчове виробництво	Фінляндія, Бельгія, Франція, Італія, Нідерланди
Нафтогазовий та хімічний комплекси	Швейцарія, Німеччина, Бельгія
Машинобудування, електроніка	Нідерланди, Італія, Німеччина, Норвегія, Ірландія, Швейцарія
Охорона здоров'я	Швеція, Данія, Швейцарія, Нідерланди
Комунікації та транспорт	Нідерланди, Норвегія, Ірландія, Данія, Фінляндія, Бельгія
Енергетика	Норвегія, Фінляндія
Будівництво та розвиток	Фінляндія, Бельгія, Нідерланди
Легка промисловість	Швейцарія, Австрія, Італія, Швеція, Данія, Фінляндія
Деревообробна та целюлозно-паперова промисловість	Фінляндія

- За даними Європейської кластерної обсерваторії, станом на початок 2008 р. понад 38 % сукупної робочої сили ЄС працювало на підприємствах, що входили до одного з майже 10 тис. існуючих у ньому кластерів,
- але «регіональна» різниця між ними була доволі великою — від 50 % у державах-лідерах до 25 % у нових членах Європейського Союзу,
- що яскраво ілюструє наявність різних країнових моделей у ньому

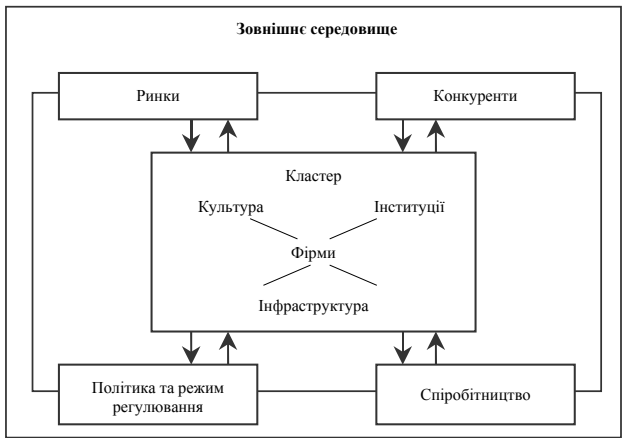
Порівняння показників інноваційної діяльності фірм у країнах ЄС, що функціонують у рамках кластерів та поза межами

Мікрофактори кластерних переваг:

- фірми – учасники кластера, що здатні більш адекватно та швидко реагувати на потреби покупців;
  - учасникам кластера полегшується доступ до нових технологій, що використовуються на різних напрямках господарської діяльності;
  - до інноваційного процесу включаються постачальники та споживачі, а також підприємства інших галузей;
  - у результаті кооперації між фірмами зменшуються витрати на НДДКР;
  - фірми кластера перебувають під інтенсивним тиском конкурентів, що поглиблюється постійним порівнянням власної господарської діяльності з роботою аналогічної
- ...
- Автомобільний кластер, увібрав у себе не лише чотири основні сфери, що об'єднують виробництво легкових, вантажних автовок, автобусів, двигунів і комплектуючих до них, а й основні форми організації виробництва:
    - спеціалізацію,
    - кооперування,
    - комбінування.
  - Існуючий мегакластер складається з 39 статистично досліджувальних одиниць, в яких створено 50 % усіх робочих місць кластерів ЄС

**Двостороння взаємодія кластера та його зовнішнє середовище за Р.Мартін, П.Санслей (2011, р. 1311),
удосконалена автором**

Інструменти кластерної політики:

- **кластерні ініціативи** – програми стимулювання розвитку кластерів, які повинні скоординувати зусилля їхніх учасників щодо створення та розвитку кластерів в регіоні;
- **кластерні проекти** – інвестиційні проекти, що включають маркетингові, фінансові та інші нововведення, що направлені на інтеграцію та підвищення конкурентоспроможності учасників кластеру;
- **програми розвитку кластерів** – сукупність кластерних проектів, що об'єднанні спільною стратегією.

Форми державної підтримки інноваційних кластерів

- пряма фінансова підтримка специфічних проектів;
- забезпечення виконання адміністративних процедур;
- надання знань та інших складових інфраструктури;
- зменшення податків на дослідницькі та інноваційні витрати;
- зменшення податків на інші витрати, не пов'язані з дослідженнями та розробками, інноваціями;
- організація публічних заходів (ярмарки, торгівельні місії тощо);
- забезпечення мереж з університетами, адміністрацією;
- забезпечення мереж з фірмами;
- підтримка розвитку інкубаторів;
- підтримка в покращенні репутації регіону (кластера);
- забезпечення передачі інформації (потреби ринку, ситуація на ринку, нові правила тощо);
- забезпечення транспортних зв'язків з іншими кластерами або географічними областями

Інструменти підтримки розвитку кластерів у ЄС (Рада з конкурентоспроможності, 2010)

- регіональний рівень (у документі – фактор) є ключовим у розвитку інновацій, а відтак Європейська інноваційна політика має забезпечувати підтримку інновацій основних акторів, у тому числі малого і середнього бізнесу, через інструменти регіонального розвитку, європейські ініціативи («Рамкова програма з конкурентоспроможності та інновацій», «Структурні фонди ЄС», «Рамкова угода R&D (дослідження та розвиток)», «Знання та інновації Спільноти, EIT»;
- кластери відіграють важливу роль у підборі дослідників, творчих людей, підприємств і технологій задля створення нових продуктів і послуг на світовому ринку, а також щодо підвищення інноваційної привабливості регіону. Майбутні зусилля ЄС мають бути скеровані на усунення перешкод щодо трансформаціоналізації кластерів світового рівня та підвищення їхньої конкурентоспроможності

Джерело: Policy Brief – Cluster policy in the context of EU Strategie 2020. –

- **Нормативні передумови європейської кластеризації**

- У 1990-х рр. Організація об'єднаних націй з промислового розвитку (UNIDO) за підтримки Відділення з розвитку приватного сектору (Private Sector Development Branch) підготувала рекомендації щодо взаємодії урядів європейських країн та європейського приватного бізнесу для розроблення та впровадження програм розвитку кластерів і мереж малих підприємств. У липні 2006 р. прийнятий «Маніфест кластеризації у країнах ЄС», а у грудні 2007 р. представлений до затвердження «Європейський кластерний Меморандум», що був підписаний 21 січня 2008 р. у Стокгольмі на Європейській президентській конференції з інновацій та кластерів. Підтримку процесів кластеризації країн Європи з перехідною економікою продемонстрував саміт ЄС «Східне партнерство», що відбувся 7-10 травня 2009 р. у Празі. Основна мета документів, що узгоджувалися – збільшити «критичну масу» кластерів, що здатна вплинути на підвищення конкурентоспроможності як окремих країн, так і ЄС у цілому.

- **Інституалізація розвитку кластерів**

- Європейська кластерна обсерваторія;
- Рада ЄС з конкурентоспроможності;
- Директорат D2 Європейської Комісії (підтримка інновацій).
- Кластерна політика в контексті Стратегії ЄС «Європа 2020» (2010);
- «Уперед, до світового класу кластерів ЄС» (ЄК, 2008)

- **Кейс «стара» й «нова» економіки ЄС**

- **Завдання:** проаналізуйте дві роздані таблиці та дайте відповіді на такі питання
- Чим, на Вашу думку, зумовлені відмінності в аналітичних моделях ЄС зразка 1997 р. та 2003 р. Які б пропозиції Ви внесли для модернізації вітчизняного статистичного обліку (Група 1)?
- У яких секторах (галузях) економіки ЄС треба, насамперед, створювати кластери? Поясніть свої судження (Група 2).
- Криза 2008-2010 рр. найбільше позначилась на галузях «нової» чи «старої» економіки? Поясніть свою точку зору (Група 3).
- Якщо інновації дають високий прибуток, то чому б не відмовитись від створення кластерів у легкій і харчовій промисловості?

Таблиця 1
СТРУКТУРА ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВ В ЄС-15, 1997, %

Галузь промисловості	Питома вага в		
	обсягах виробни цтва	структурі зайнятос ті	доданій вартості
Виробництво продуктів харчування, напоїв,	16,0	13,0	11,4
Хімічна промисловість, виробництво гумових та пластмасових виробів	14,7	14,1	16,3
Транспортне устаткування	13,2	8,7	11,8
Електротехнічна та електронна промисловості	9,0	12,7	10,0
Машинобудування та випуск обладнання	8,4	10,5	11,2
Лісова, паперова та поліграфічна промисловість	8,2	12,0	10,0
Металообробка	5,0	10,7	7,1
Текстиль, одяг, взуття	4,9	5,9	5,0
Металургія	4,7	3,4	4,3
Неметалеві вироби	3,5	5,0	4,5
Інженерний інструмент	2,5	1,6	2,9
Інші галузі	1,9	2,3	2,7

Джерело: Xavier Gellynck, Wim Verbeke, Jacques Viaene. Food Processing / Industries in Europe. Competition, Trends and Policy Issues / Ed. By Peter Johnson. – Cheltenham: Edward Elgar, 2003. – p. 88.

Методики комісії ЄС щодо класифікації галузей промисловості

Галузь	Критерії класифікації галузей обробної промисловості				Рівень науковості
	Виробництво ІКТ	ІТ-кваліфікація	Освічен. персоналу	Характер інновацій	
Харчові продукти, напої, тютюн	невиробник ІКТ	низька	низька	ефект масштабі	низько технологічна
Текстиль, вироби з текстилю	невиробник ІКТ	низька	низька	технологічна залежність	низько технологічна
Целюлоза, папір та вироби з паперу	невиробник ІКТ	низька	середня	технологічна залежність	низько технологічна
Хімічні речовини	невиробник ІКТ	така, що зростає	висока	інноватор з власною НД базою	середні технології високого рівня
Фармацевтика	невиробник ІКТ	така, що зростає	висока	інноватор з власною НД базою	високо технологічна
Неметалічні мінеральні продукти	невиробник ІКТ	низька	низька	ефект масштабі	середні технології низького рівня
Чорні метали	невиробник ІКТ	низька	низька	ефект масштабі	середні технології низького рівня
Машини та обладнання	споживач ІКТ	низька	середня	спеціалізований постачальник	середні технології високого рівня
Офісна техніка	виробник ІКТ	висока	висока	спеціалізований постачальник	високо технологічна
Телекомунікаційне обладнання	виробник ІКТ	така, що зростає	висока	спеціалізований постачальник	високо технологічна
Наукові інструменти	виробник ІКТ	така, що зростає	середня	спеціалізований постачальник	високо технологічна
Транспортні засоби	невиробник ІКТ	така, що зростає	низька	ефект масштабі	середні технології високого рівня
Аерокосмічні апарати	споживач ІКТ	така, що зростає	середня	ефект масштабі	високо технологічна
	споживач ІКТ	така, що зростає	середня	ефект масштабі	середні технології високого рівня

Джерело: European Commission EU Productivity and Competitiveness: An Industry Perspective. Can Europe Resume the Catching-up Process? – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2003. – p 68.

Тема 9. МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Міні-лекція «Формування знань щодо моделей інноваційного розвитку»

Науковий парк:

це інституція, що підтримує бізнес- та трансфер- технологій, через:

- ✓ заохочення "старт-апів" та інкубаційні послуги для інноваційноактивного, швидкозростаючого бізнесу, заснованого на знаннях
- ✓ створення сприятливого середовища, де великі та міжнародні компанії можуть тісно взаємовигідно співпрацювати з науковими центрами
- ✓ налагодження формальних та операційних зв'язків з науковими центрами, зокрема, вищими навчальними закладами та науково-дослідними організаціями

Джерело: UKSPA

Дослідний парк:

- ✓ Це бізнес-парк, де основна діяльність більшості установ – розроблення нових продуктів або процесів
- ✓ Не виконує виробничих, збутових, управлінських або інших подібних бізнес-функцій
- ✓ Забороняється будь-яке виробництво, крім виробництва прототипів
- ✓ Є особливою формою наукового парку
- ✓ Сприяє розвитку НДДКР вузів у партнерстві з промисловістю шляхом надання допомоги у розвитку нових підприємств, передачі технологій і навичок між вузами та приватними компаніями

Джерело: European Commission Regional Research Intensive Clusters and Science Parks Belgium: EC, 2008.

Бізнес-інкубатор:

- ✓ Здійснює стратегічне управління інноваційними проектами
- ✓ Надає комплекс послуг підтримки для інноваційних компаній
- ✓ Формує інфраструктуру для створення та розвитку нових компаній
- ✓ У ЄС існує близько 900 бізнес-інкубаторів
- ✓ Щорічно лише завдяки інкубаторам створюється 40 тис. робочих місць

Джерело: European Commission Regional Research Intensive Clusters and Science Parks Belgium: EC, 2008.

Інноваційно-технологічний центр:

- ✓ Консультування нових підприємств, сприяння розвитку бізнесу, інтеграція у комунікаційну мережу центру
- ✓ Забезпечення різних типів інфраструктури
- ✓ Розвиток інноваційної діяльності в регіоні, сприяння співробітництву між дослідниками та промисловістю
- ✓ Сприяння регіональному економічному розвитку через залучення до регіональних та міжнародних мереж обміну інформацією та співробітництва між компаніями.
- ✓ Надання інформації, технічних і управлінських кадрів
- ✓ Інноваційний центр не обов'язково має зв'язки з вищими навчальними закладами (отже, не є науковим парком)

Джерело: ADT - Bundesverband Deutscher Innovations-, Technologie- und Grunderzentren e.V.

Бізнес-парк:

- ✓ Інститут, який забезпечує комфортне середовище для розвитку широкого спектра бізнес-діяльності, зокрема: виробництва, виставкової діяльності, збуту тощо
- ✓ Бізнес-парки не обов'язково мають прямі відносини з вищими навчальними закладами, і тому не кваліфікуються як "науковий парк"

Технополіс (технологічний парк)

- ✓ є зоною економічної діяльності, що включає університети, дослідницькі центри, промислові компанії та фірми невиноробничої сфери, діяльність яких базується на НДДКР
- ✓ Технологічні парки мають конкретне географічне розташування, але підтримують коопераційні зв'язки з крупними фірмами та державною дослідницькою інфраструктурою на національному та міжнародному рівнях

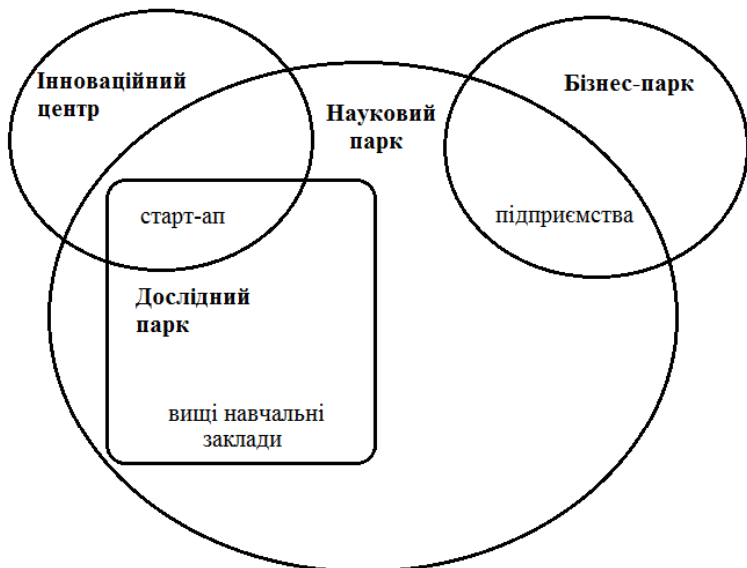
Джерело: PWC Consulting and Tsagaris Consult, 2002

Поширення локальних інноваційних моделей у світі

- ✓ У світі існує близько 3500 наукових парків і бізнес-інкубаторів
- ✓ У Пн. Америці та Європі – по 1100
- ✓ В Азії – близько 700
- ✓ Решта розподілені між Пд. Америкою, Африкою та ін.
- ✓ У Європі переважна більшість цих установ сконцентрована у
  - ✓ Німеччині – близько 165
  - ✓ Великобританії – близько 60
  - ✓ Франції – близько 55

Джерело: European Commission Regional Research Intensive Clusters and Science Parks Belgium: EC, 2008.

Ієрархія інноваційних моделей

Центр бізнесу та інновацій ЄС (BIC):

- ✓ Організація, що надає підтримку інноваційно-орієнтованим МСП і підприємцям
- ✓ Інкубатор / центр бізнес-ресурсів, що має сертифікат якості від Єврокомісії
- ✓ Сприяє регіональному та локальному розвитку шляхом створення нових інноваційних підприємств та інноваційних проектів у вже існуючих МСП
- ✓ Здійснює стратегічне управління інноваційними проектами
- ✓ Належить до європейської мережі центрів бізнесу та інновацій – EBN та користується її загальними послугами та інструментами

Джерело: EBN - The European BIC Network

Європейські технологічні платформи

Формують основу для заінтересованих сторін, на чолі з промисловими компаніями, для визначення пріоритетів НДДКР і планів дій для майбутнього зростання конкурентоспроможності ЄС

Розробляють плани стратегічних досліджень (SRA), налагоджують партнерські відносини, зменшують ризик, об'єднують та залучають ресурси, щоб конкурувати у світовому вимірі.

Забезпечують важливий внесок у РП 7.

Порівняння регіональних моделей інноваційної діяльності

Концепції	Визначення та відмінності
РЕГІОН, ЩО НАВЧАЄТЬСЯ <u>Типи:</u>	• Інтенсивна кооперація з широким спектром громадських організацій та державних органів, які органічно поєднані із соціальними та регіональними системами. • Територіально-інституціональна концентрація організацій, що навчаються та інтерактивних форм навчання, в якій стратегічне значення має взаємозв'язок та кооперація
Промисловий район	Локалізована мережа виробників, пов'язаних суспільним поділом праці, у поєднанні з місцевим ринком праці
Промисловий кластер	Концентрація географічно близьких 'взаємозалежних' компаній однієї або суміжних галузей
Innovative milieus (Інноваційне середовище)	Комплексна регіональна мережа принципово неформальних соціальних відносин, що характеризується сильним почуттям приналежності, в якій творчість і безперервні інновації є результатом "колективного процесу навчання", що базується на тісній взаємодії між вузами, фінансовими інститутами і ринками; передачі ноу-хау; імітації успішної управлінської практики і технологічних нововведень; міжособистісній взаємодії; формальній та неформальній співпраці між фірмами; неявній циркуляції комерційної, фінансової та технологічної інформації

Концепції	Визначення та відмінності
"Жива лабораторія"	Місто або інше територіальне утворення, яке управляється в режимі реального часу як лабораторія та полігон для розроблення прототипів та інтерактивного тестування нових технологій. Інтерактивне інноваційне середовище, де активно взаємодіють виробники та споживачі нових технологій. Орієнтована на користувача платформа розвитку інноваційно-орієнтованого співробітництва між компаніями, громадськими організаціями, НДІ та ВНЗ.
Локальна інноваційна система	Просторова концентрація фірм і пов'язаних з ними неринкових інститутів (НДІ, ВНЗ, органів зі стандартизації, торгових асоціацій, центрів трансферу технологій, бізнес-асоціацій, держустанов), які об'єднуються задля створення нових продуктів та / або послуг
Регіональна інноваційна мережа	Наявність великої кількості коопераційних угод між компаніями, що базуються на довірі, нормах та конвенціях
Регіональна інноваційна система	Кооперація між компаніями та різними організаціями у процесі створення нових знань та дифузії технологій

Концепції аналізу інноваційного процесу в агломераціях

Концепція	Механізми підтримки інноваційної діяльності МСП
Регіони, що навчаються (Storper, 1997; Morgan, 1997)	Неекономічні взаємозв'язки між місцевими компаніями та іншими організаціями; застосування формальної та неформальної інформації; мережі співробітництва; відносини на ринку праці, які базуються на довірі, соціальному капіталі та організаціях, що підтримують технології; регіональні коаліції розвитку
Портерівські кластери (Porter, 1990)	Боротьба між конкурентами; спеціалізовані фактори виробництва (земля, праця, капітал); значний та зростаючий попит та вимогливі споживачі; пов'язані галузі та підтримуючі інституції
Маршаліанські райони (дистрикти) (Pyke, et al, 1990)	Нематеріальні зовнішні ефекти від поширення знань через неформальну міжособистісну взаємодію, транзакції між замовниками та постачальниками; згуртування трудових ресурсів; міжфірмові взаємозв'язки
Innovative milieux	Міжфірмові взаємозв'язки через мобільність трудових ресурсів та неформальні мережі, підтримка колективного навчання; зменшення рівня невизначеності
Локальні інноваційні системи (Cooke, Heindrich & Braczyk, 2004; Howells, 1999)	Генерування знань, обмін та експлуатація у системі з важливими когнітивними взаємодіями між постачальниками, споживачами, державними дослідними організаціями, фінансовими інституціями. На основі сприятливої для інновацій локальної політики.

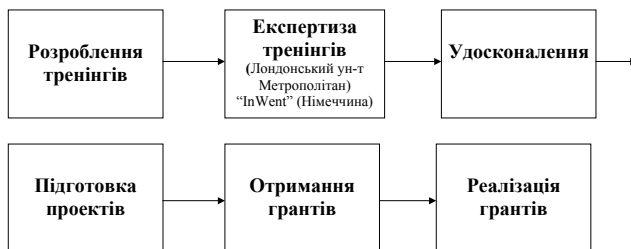
Література:

1. Regional Research Intensive Clusters and Science Parks / [C. SAUBLENS, G. BONAS, K. HUSSO та ін.]. — Brussels: EUROPEAN COMMISSION, Directorate-General for Research, 2008. — 148 с.
2. PWC Consulting and Tsagaris Consult (2002): Involving regions in the European Research Area, Final Report to the European Commission, EUR20477/3

Дискусійна ситуація:

«Як можна створити дослідницьку мережу?»

Кейс стаді КНЕУ

- Training of Trainers "European Regional Development Model" (2012, Jean Monnet Chair)
- Training "European Union Innovation and Investment Development" (2012, Jean Monnet Module)
- European Integration Advocacy Training (2011, Jean Monnet Module)

Тема 10. ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Міні-лекція «Пояснення національних відмінностей між інноваційними моделями країн Центральної та Східної Європи»

Секторальна концентрація кластерів світового рівня

- автомобілі (Детройт, Модена, Тойота-сіті, Штутгарт);
- годинники (Японія, Швейцарія);
- морські технології (Норвегія, Греція);
- виробництво вин (Роя, Бордо, Чілі, Каліфорнія);
- вирощування квітів (Нідерланди, Колумбія).

На другому етапі найбільший агломераційний ефект відтепер уже мали:

- виробництво фільмів (Голівуд та «Болівуд»);
- виробництво обладнання (Токіо);
- надання фінансових послуг (Лондон, Нью-Йорк, Цюрих);

На третьому етапі під категорію кластерів потрапили також:

- виробництво програмного забезпечення (Силіконова долина в США, Бангалор в Індії);
- мобільні телекомунікації (Стокгольм, Токіо, Гельсінкі);
- біотехнології, медичне обладнання, науки про життя (Бостонський маршрут 128, Біодолина (франко-німецько-швейцарське прикордоння), Медична долина (Данія - Швеція).

Вартість робочої сили в Центральній Європі

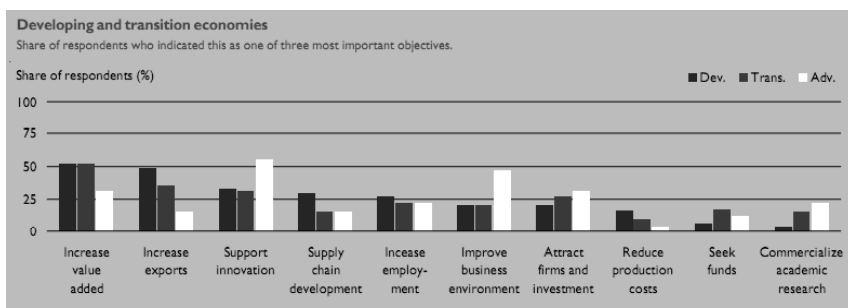
Станом на кінець 2001 року загалом у промисловості ЄС – 15 заробітна платня становила 2222 євро, а в такій країні, як Литва вона дорівнювала лише 235,2 євро, у Польщі – 508,8, у Чехії – 414,0.

Натомість у Словенії оплата праці була найбільшою серед держав ЦСЄ – 822,3 євро, що дозволило країні випередити Португалію з її показником 756,9 євро.

Диференціація цілей розвитку кластерів

- У країнах, що розвиваються, та транзитивних країнах кластерні ініціативи зорієнтовані переважно на створення доданої вартості та експортоорієнтоване виробництво
- Менше зорієнтовані на інновації та формування сприятливого середовища для підприємництва

Тенденції розвитку кластерів у країнах з перехідною економікою

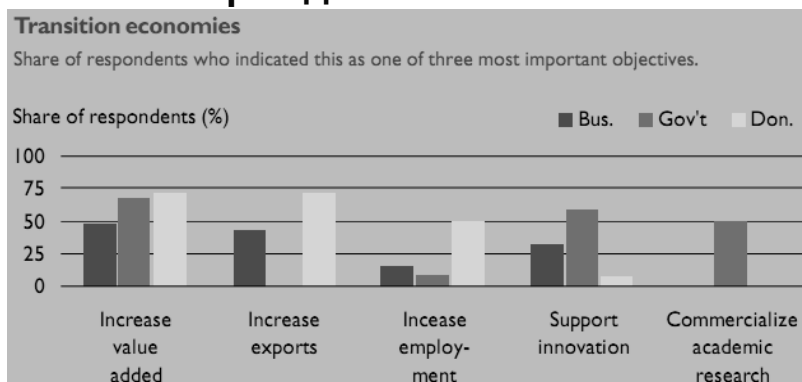

Різні цілі кластерних ініціатив у країнах з перехідною економікою, залежно від ініціатора

- У транзитивних країнах кластерні ініціативи, започатковані державою, зорієнтовані переважно на створення доданої вартості, підтримку інновацій та комерціалізацію НДДКР
- Міжнародними донорами – на додану вартість, експорт і зайнятість
- Бізнесом – на додану вартість, експорт і підтримку інновацій

Тенденції розвитку кластерів у країнах з перехідною економікою

Галузева орієнтація кластерних ініціатив

- У транзитивних країнах кластерні ініціюються у різних галузях
- У країнах, що розвиваються, – у сільському господарстві, меблевій і текстильній галузях
- У розвинених країнах – переважно у високотехнологічних галузях (біотехнології, ІКТ)

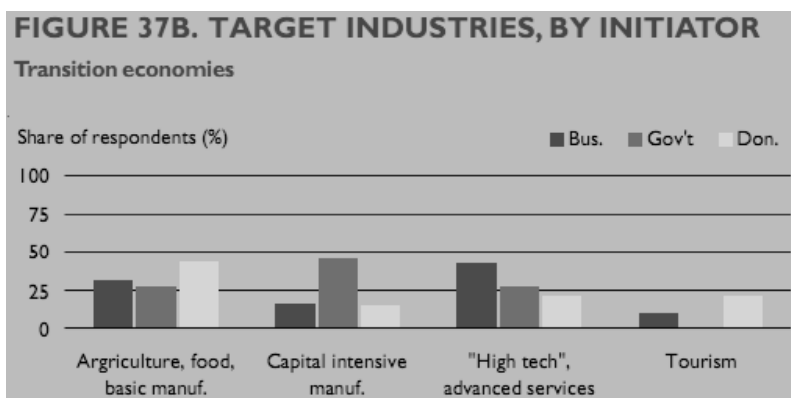
Цільові галузі створення кластерів

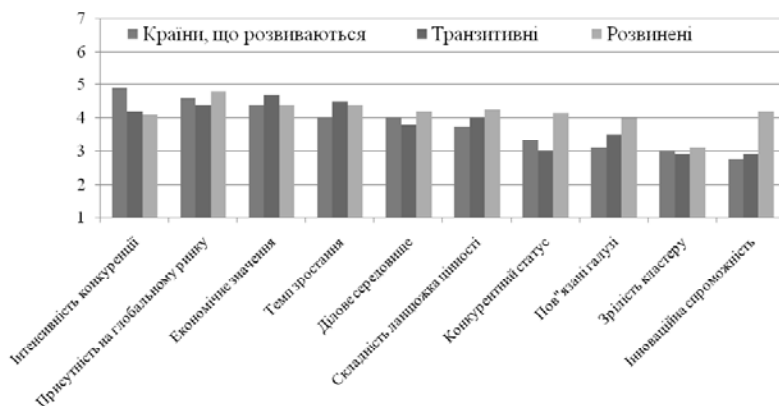
Найбільш успішні кластери в країнах ЦСЄ

- Словенія (рекреаційний, фармацевтичний, електротехнічний)
- Польща (авіаційний, лікєро-горілчаний)
- Угорщина (алюмінієвий, харчовий)
- Естонія (електронний)
- Чехія (автомобілебудівний, електротехнічний)

Цільові галузі створення кластерів залежно від ініціатора

Сильні сторони кластерів за групами країн

Особливості створення кластерів у країнах ЦСЄ:

- кластер не обов'язково ототожнювати із супертехнологіями, адже й удосконалення вже існуючих може досить швидко забезпечити фірмі вихід на глобальні ринки завдяки розробленою якостям товару чи його низькій ціні;
- на продукцію, що випускається, існує стійкий попит не лише на локальних, національних, а й на міжнародних ринках;
- кожна з фірм, що входить до кластера, продовжує конкурувати як у межах цього формування, так і поза його контурами;
- місцевий і національний уряди всебічно сприяють формуванню та розвитку кластерів, створюючи при цьому необхідну інфраструктуру;
- кластерна модель є ризикованою формою підприємництва і потребує системного оцінювання тих ускладнень, які несе її запровадження.

Рекомендовані ЄС види кластерів

• аерокосмічний;	• конструкційних матеріалів;
• інструментальний;	• відпочинку;
• пошиття одягу;	• ІТ;
• виробництво автомобілів;	• ювелірний;
• бізнес-послуги;	• шкіряний;
• виробництво будівельних матеріалів;	• світлотехніки;
• хімічний;	• будівництва;
• комунікаційний;	• медичний;
• харчовий;	• металів;
• аграрний;	• нафти та газу;
• дистрибуторський;	• біофармацевтики;
• освітній;	• пластичних матеріалів;
• розваг;	• електроенергетики;
• важкого машинобудування;	• технологічної продукції;
• фінансовий;	• видавничий;
• рибальства;	• спортивний;
• виробництво взуття;	• текстильний;
• деревообробний;	• тютюновий;
• фурнітурний;	• транспортний.

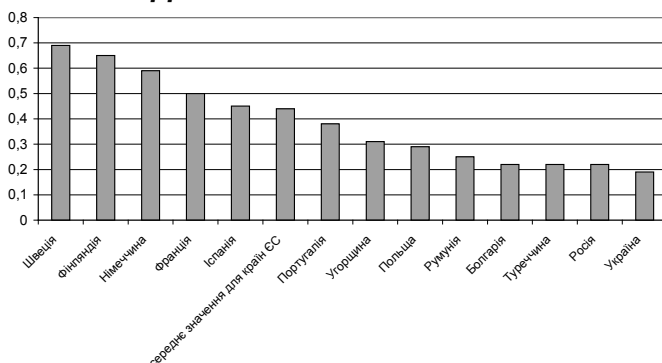
Кількість працюючих кластерів і кластерних програм у країнах ЄС

Країни ЄС	Кількість кластерів (2010)		Кількість кластерних програм (2007)	
	Усього	у т. ч. харчових	національних	регіональних
Австрія	44	6	8	
Бельгія	38	4	0	4
Болгарія	9	1	1	0
Вір	1	0	2	0
Чеська Республіка	16	1	2	0
Данія	69	3	1	3
Естонія	6	0	0	1
Фінляндія	63	4	2	0
Франція	125	15	1	0
Німеччина	217	6	6	2
Греція	8	1	1	2
Угорщина	38	2	1	0
Ірландія	6	1	0	0
Італія	176	25	0	2
Латвія	2	0	1	0
Літва	3	0	2	0
Люксембург	2	0	1	0
Малта	1	0	1	0
Польща	10	2	8	6
Португалія	40	4	4	22
Румунія	7	1	4	0
Словаччина	10	0	1	0
Словенія	12	0	1	0
Швеція	15	0	1	1
Іспанія	57	1	2	10
Швейцарія	102	3	3	2
Великобританія	54	2	2	21
Всього	1131	82	57	77

Завдання:

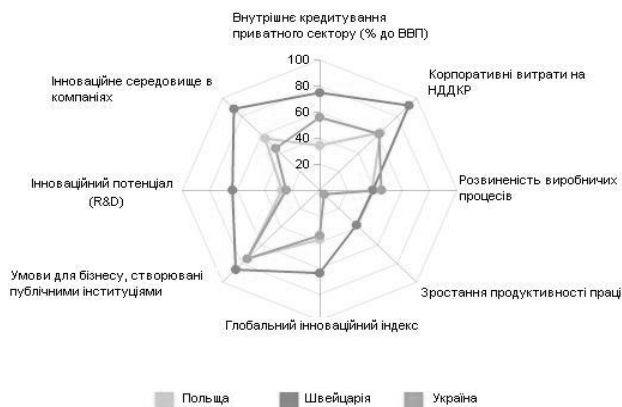
Спираючись на наведену вище таблицю, обчисліть питому вагу постсоціалістичних країн у структурі кластерної економіки спільноти. Які висновки щодо цього можна зробити?

Місце України за науково-інноваційними показниками (порівняно з деякими країнами ЄС), 2008–2009 рр.

Джерело: Інноваційна політика: європейський досвід та рекомендації для України. – Том 3. Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів Остаточний варіант (проект від 19.10.2011). – К.: Фенікс, 2011. – С.97.

Позиціонування України за окремими показниками інноваційності у порівнянні зі Швейцарією та Польщею, 2011 р.

Інноваційна активність

роки	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками						інші витрати
			дослідження і розробки	у тому числі		придбання інших зовнішніх знань	підготовка виробництв а для впровадження інновацій	придбання машин обладнання та програмного забезпечення	
				внутрішні і НДР	зовнішні НДР				
	%		Млн грн						
2000	18,0	1760,1	266,2	X	X	72,8	163,9	1074,5	182,7
2001	16,5	1979,4	171,4	X	X	125,0	183,8	1249,4	249,8
2002	18,0	3018,3	270,1	X	X	149,7	325,2	1865,6	407,7
2003	15,1	3059,8	312,9	X	X	95,9	527,3	1873,7	250,0
2004	13,7	4534,6	445,3	X	X	143,5	808,5	2717,5	419,8
2005	11,9	5751,6	612,3	X	X	2435,4	991,7	3149,6	754,6
2006	11,2	6160,0	992,9	X	X	159,5	954,7	3489,2	563,7
2007	14,2	10850,9	986,5	793,6	192,9	328,4	X	7471,1	2064,9
2008	13,0	11994,2	1243,6	958,8	284,8	421,8	X	7664,8	2664,0
2009	12,8	7949,9	846,7	633,3	213,4	115,9	X	4974,7	2012,6
2010	13,8	8045,5	996,4	818,5	177,9	141,6	X	5051,7	1855,8
2011	16,2	14333,9	1079,9	833,3	246,6	324,7	X	10489,1	2440,2

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОГРЕСИВНИХ ФОРМ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ:

Закон «Про інноваційну діяльність», Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок створення і функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів», Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи».

Реальний стан

- близько 30 промислових агломерацій компаній і структур, що взаємодіють за схемою, близькою до кластерної;
- 41 технопарк;
- 70 бізнес-інкубаторів.

У 2009 році Постановою Президії НАН України схвалено Порядок створення і функціонування національних інноваційних кластерів, а також визначено перелік академічних установ та промислових підприємств, що входять до їх складу.

Кластери створюються в пріоритетних напрямках інноваційної діяльності:

- «Нові машини» (Дніпропетровськ),
- «Нові матеріали» (Харків),
- «Біотехнології» (Львів),
- «Нові продукти харчування» (Київ та Київська область),
- «Нові технології природокористування» (Донецьк),
- «Інноваційна культура суспільства» (Київ),
- «Новітнє силове обладнання» (Запоріжжя),
- «Енергетика стійкою розвитку» (Київ).

Література:

1. Ketels C., Lindqvist G., Sölvell Ö., Cluster initiatives in developing and transition economies. — Stockholm: Center for Strategy and Competitiveness, 2006, 40 p.

2. Чужиков В. І. КЛАСТЕРНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ / В. І. Чужиков, О. Д. Лук'яненко. // Економіка України. — 2013. — №2. — С. 81–91.

**Моделювання ситуації:
«Рецепт створення кластерів в Україні»**

**Рецепт створення кластерів в Україні
(4 групи)**

- Запропонуйте для України модель створення інноваційного кластера, яка включала б:
    - Назву
    - Спеціалізацію
    - Розташування
    - Оцінку конкурентних переваг
    - Аналіз очікуваних ускладнень та ризиків у організації
    - Міжнародну кооперацію
    - Місце продукції в сегментах глобального ринку
- Презентація результатів*

**Тема 11. ІННОВАЦІЇ
В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ СЕКТОРІ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

**Міні-лекція «Визначення перспективних інновацій
в аграрному секторі ЄС»**

Стратегічна важливість аграрного сектору для ЄС
визначається такими факторами:

- зростання населення світу (до 9 млрд у 2050 р.)
- збільшення попиту на аграрні товари
- підвищення світових цін на аграрну продукцію (на 20 % на зернові та 30 % на м'ясо до 2020 р.)

Період надлишків аграрних товарів змінюється на період нестачі
продовольства, що несе загрозу глобальній продовольчій безпеці

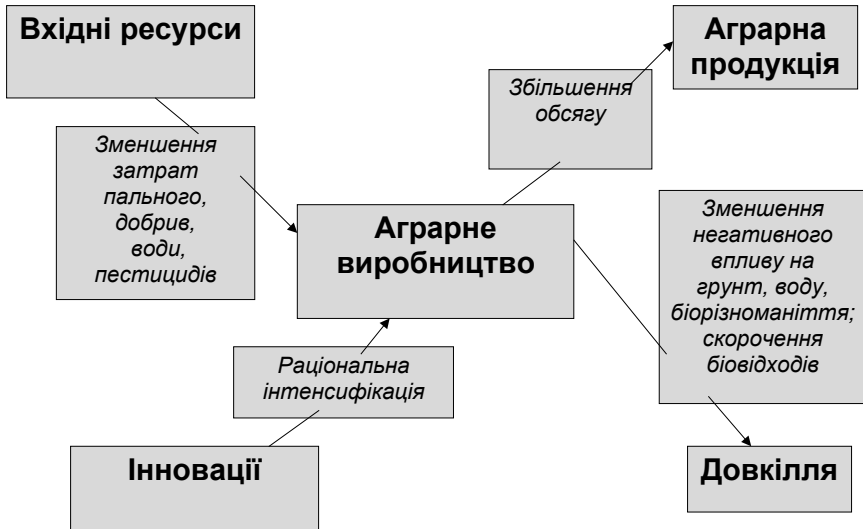
Нові виклики, що постають перед аграрним сектором
ЄС:

- Забезпечення глобальної продовольчої безпеки;
- захист біорізноманіття;
- зменшення негативного впливу кліматичних змін.

Пріоритетом розвитку аграрного сектору ЄС є
раціональна інтенсифікація через впровадження інновацій

Вплив інновацій на аграрний сектор

Основні теорії інновацій в аграрному секторі

- 1) Інновації здійснюються через розповсюдження нових технологій зверху-вниз;
- 2) інновації, як процес знизу-вгору;
- 3) інновації, як соціо-технічний процес.

Основні форми інновацій в аграрному секторі :

- А) нові технології (біотехнології; нова техніка);
- Б) прогресивні зміни (комерційні рішення щодо вирощування нових культур або впровадження нових маркувань);
- В) зміни процесу розробки та впровадження нових ідей.

Інновації в сільському господарстві тісно пов'язані з інноваціями у всьому продовольчому ланцюжку.

Види маркування в ЄС

- А) пов'язані з територією:
  - захищена назва походження (PDO -Protected Designation of Origin. Prosciutto di Parma);
  - захищена географічна ознака (PGI - Protected Geographical Indication. Dortmunder Beer);
- Б) пов'язані з методом виробництва:
  - традиційну особливість гарантовано (TSG- Traditional Speciality Guaranteed. Mozzarella);
  - органічне фермерство (OF- Organic Farming)

Основні причини низького фінансування інновацій аграрними виробниками

- незначний середній розмір фермерських господарств (ЄС27—12 га; ЄС15—22 га; ЄС12—6 га);
- нестабільні ціни на аграрну продукцію;
- значний вплив природних факторів та хвороб на рівень прибутків (посухи, повені, епізоотії, епіфітотії).

Фінансування інновацій в аграрному секторі ЄС

7-ма Рамкова Програма 2007-2013:

Секція “Кооперація”: “Продовольство, сільське господарство, рибальство, біотехнології”.

Обсяг фінансування: 1,9 млрд євро

Мета: створення європейської біоекономіки, що базується на знаннях

Основні напрями фінансування в рамках секції “Продовольство, сільське господарство, рибальство, біотехнології”:

- Забезпечення європейських споживачів здоровою, високоякісною та безпечною продукцією харчування;
- раціональне використання та виробництво поновлювальних біо-ресурсів;
- зменшення ризику епізоотій, епіфітотій, харчових отруєнь;
- раціональне та безпечне виробництво аграрної та рибної продукції;
- забезпечення високих стандартів добробуту тварин та розвитку сільських та приморських територій.

Фінансування інновацій в аграрному секторі ЄС 2014-2020

Горизонт 2020

Секція “ Суспільні виклики 2”: “ Продовольча безпека, стале сільське господарство та лісництво, дослідження морських та інших водних ресурсів та біоекономіка ”

Обсяг фінансування: 3,851 млрд євро

Мета: інноваційна, стала та інклюзивна біоекономіка

Основні напрями фінансування в рамках секції “ Продовольча безпека, стале сільське господарство та лісництво, дослідження морських та інших водних ресурсів та біоекономіка ”:

- підвищення ефективності аграрного виробництва, боротьба зі змінами клімату, екологічна сталість
- забезпечення екологічних послуг і суспільних благ
- розширення економічних можливостей сільських територій, підтримка сільських інновацій
- стале лісництво

Причини низької ефективності інновацій в аграрному секторі

- Недостатній рівень співробітництва між аграрними виробниками та науково-дослідними інституціями -> низька комерціалізація
- Дублювання наукових досліджень в аграрній сфері серед країн – членів ЄС
- Надмірні бюрократичні процедури щодо отримання коштів з фондів ЄС

Література:

1. Вінська О. Й. Еволюція моделей сільського господарства у країнах-лідерах/ Проблеми системного підходу в економіці. Збірник наукових праць. — Випуск 30. — К.: НАУ, 2009. — С. 119-129.
2. Вінська О.Й. Механізми забезпечення якості харчової продукції в ЄС/ Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Аль-янс наук: вчений вченому». — Том 5. — Д.: Біла К.О., 2010. — С.13-16.
- 3.Вінська О.Й. Роль інновацій в багатофункціональній аграрній моделі ЄС. Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право): наук. журнал. — К.: НАУ, 2014. — №2.-С.35-39.
4. Вінська О.Й. Сучасна мультифункціональна модель сільського господарства ЄС/ Матеріали II Міжнародної науково-практичної кон-

ференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Проблеми глобалізації та моделі стійкого розвитку економіки». — Луганськ. — 2010. — С.773-775

5. Innovation in the EU agriculture/ House of Lords// European Union Committee, 2011.-р.75.

6. The Seventh Framework Programme. — [Electronic Resource]. — Mode of access:

<http://ec.europa.eu/research/fp7/>

«Мозковий штурм»: «Інноваційне майбутнє аграрного сектору в Україні»

«Майбутнє інновацій в аграрному секторі України»

Країна	Частка ВВП в с/г, %	Видатки на продукти харчування та напої у споживчому кошику, %	Врожайність пшениці, кг/га	Продуктивність праці, тис.дол на особу
ЄС-27	1,8	12,7	5256	36,7
Бельгія	0,7	14,3	8827	156,4
Великобританія	0,7	9,4	7673	56,3
Франція	1,8	13,3	6877	118,9
Німеччина	0,8	13,3	7310	79,3
Болгарія	5,2	21,2	3603	31,5
Румунія	7,7	29,4	2700	19,9
Україна	9,4	38,2	2681	11,7

Джерело: Eurostat/FAO, 2013р.

Тема 12. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В ЄС

Міні-лекція «Розкриття особливостей нормативно-правового регулювання інноваційного розвитку в ЄС»

Регулювання — упорядкування, налагодження, приведення чого-небудь у відповідність з чим-небудь

Правове регулювання — це впорядкування відносин за допомогою правових механізмів через:

- норми права (дозвіл, зобов'язання, заборона)
- правовідносини,
- акти реалізації і застосування норм права та ін.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ (НПА):

СТВОРЕННЯ НПА

КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ НПА

ІННОВАЦІЇ – складний аспект державної політики, тому що

І всеохоплюючий характер:

- державне і приватне інвестування
- усі сфери державної політики
  - податки, комунікації, освіта, політика, трудові відносини, інтелектуальна власність, енергетика тощо
- на рівнях
  - міжнародному
  - європейському (ЄС)
  - регіональному
  - місцевому

І не достатньо конкретний характер –

важко дати однозначне визначення

Інновації – це... і процес, і результат, і продукт

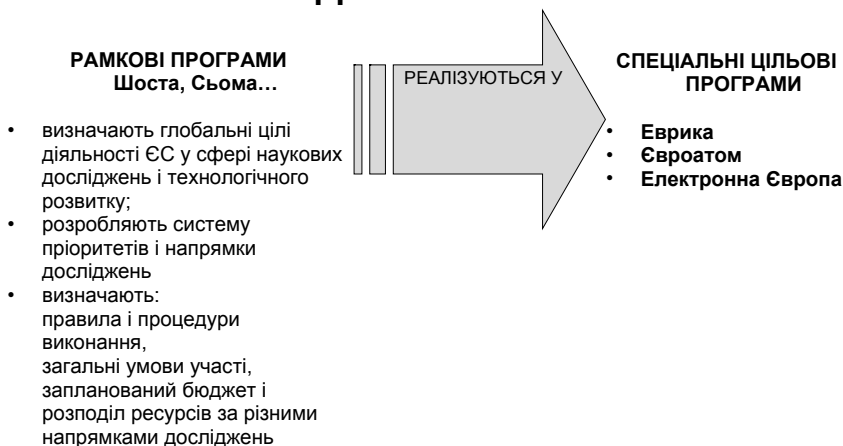
- процес, у тому числі його результат, за посередництвом якого нові ідеї відповідають суспільним або економічним інтересам та породжують нові продукти, послуги або моделі підприємств чи організацій, які введені успішно на існуючий ринок, або здатні створювати нові ринки

(*Регламент № 294/2008 «Про створення Європейського інституту інновацій та технологій»*)

- трансформація ідеї в ринковий продукт чи обслуговування, в новий або покращений виробничий процес, або в новий метод соціальної послуги;
- успішне виробництво, впровадження та експлуатація нововведення в економічних та соціальних сферах, нові шляхи розв'язання проблем, що дозволяє задовольнити потреби людини і суспільства;
- основний фактор, який дає змогу отримати конкурентні переваги фірмам, регіонам або цілим країнам;
- основа підприємництва, що сприяє втіленню нових ідей у конкретні технічні та комерційні досягнення

(*“Зелена Книга про інновації”*)

ЗАКОНОДАВЧІ РІШЕННЯ ЄС:

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ТА ДОКУМЕНТИ ЄС ПРО ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

- «Зелена Книга про інновації» 1995 р.
- «Перший план дій у сфері інновацій» 1996 р.
- повідомлення Єврокомісії «Інноваційна політика: удосконалення підходу Союзу в контексті Лісабонської стратегії» 2003 р.
- Сьома рамкова програма з наукових досліджень і розвитку технологій (РП7) «Будівництво Європейського дослідницького простору знань для зростання», розрахована на 2007–2013 рр.
- Регламент № 294/2008 Європарламенту від 11.03.2008 р. «Про створення Європейського інституту інновацій та технологій»
- Доповідь Єврокомісії «До збільшеного внеску від стандартизації до інновацій у Європі» - березень 2008 р.
- Документ Єврокомісії про сприяння кар'єрному зростанню і підвищенню мобільності вчених у рамках Європейського партнерства дослідників - травень 2008 р.
- Документ Єврокомісії «На шляху до спільних програм у дослідній діяльності» — липень 2008 р.
- Доповідь Єврокомісії «Переглядаючи інноваційну політику Спільноти у світі, що змінюється» вересень 2009 р.
- Нова стратегія розвитку ЄС «Європа-2020» — 2010 р.

«Зелена Книга про інновації» 1995 р.:

Основні напрями інноваційної політики ЄС:

- поліпшення фінансування
- податкові стимули
- посилення комерціалізації досліджень
- визначення поняття “інновації”

«Перший план дій у сфері інновацій» 1996 р.:

- вектори інноваційного розвитку
- механізми на рівні ЄС і країн-членів
- види інновацій
  - процесні та продуктові
  - за сферами впровадження
  - збільшення обсягів – зменшення витрат
  - поліпшення якості
  - організація роботи
  - радикальні та прогресивні
  - (вакцина) (подушка безпеки)

Повідомлення Єврокомісії

«Інноваційна політика: удосконалення підходу Союзу в контексті Лісабонської стратегії» 2003 р.

- еволюція концепції інновацій:
від лінійної моделі (науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки)
до системної моделі (складна взаємодія індивідуумів, організацій та їх середовища)

Еволюція концепції інновацій у ЄС:

предметне розуміння інновацій
розуміння інновацій як системного процесу

- діяльність розробників нових продуктів і технологій
- діяльність промислових підприємств, які їх впроваджують у виробництво
- діяльність суб'єктів інноваційної інфраструктури

Однак, проблеми в ЄС залишалися:

- розширення ЄС до 28 членів
- старіння населення (більшість запатентованих технологій в ЄС – задоволення потреб населення, що старіє, та пов'язані з нестійкими кліматичними умовами; у США – охорона здоров'я, в Японії – екологічно чисті технології)
- відсутність серйозного прогресу в інноваційному розвитку
І тому.....

«Інноваційна політика: сучасні підходи в контексті Лісабонської стратегії»

- поліпшення інноваційного середовища шляхом посилення інноваційної складової всіх напрямів національних політик і їхньої інтеграції;
- стимулювання ринкового попиту на інновації і використання концепції «лідуючих» ринків, що припускає підтримку ринків, найбільш сприятливих до нововведень;
- стимулювання інновацій у держсекторі, подолання бюрократичного консерватизму державної адміністрації;
- посилення регіональної інноваційної політики

Роль держави у інноваціях

- Не лише фінансові «впливання»,
- А й сприяння в розробленні інноваційної політики та розвитку інфраструктури

Мережа центрів інноваційних регіонів:

- консультації з питань трансферу технологій
- питання інтелектуальної власності
- здійснення транснаціональних інноваційних ініціатив
- зведення потенційних партнерів по бізнесу

Три рівні державної політики

наднаціональний	ЄС	Усунення диспропорцій технологічного регіонального розвитку
федеральний	Федеральний уряд	Дослідження, підготовка кадрів
регіональний	регіони	Політика поширення інновацій

Органи ЄС щодо інновацій

- Європейська Дослідна Рада
(*European Research Council, ERC*)
- Виконавче агентство ЄДР
(*European Research Council Executive Agency*)
- Генеральний директорат з наукових досліджень та інновацій
- Об'єднаний дослідницький центр
(*Joint Research Centre*)

Європейські дослідницькі інфраструктури

- Європейський дослідницький інфраструктурний консорціум (ERIC)
- Європейська міжурядова дослідницька організація (EIRO)
- Інші: Координують спільні дослідження у визначених сферах
  - Без статусу міжнародної організації
  - Без пілг

ІННОВАЦІЯ – ПАТЕНТ

- 1421 р. – перший патент – скульптор Філіппо Брунеллескі – корабельний поворотний кран
- 1474 р. – Венеціанська Республіка – перший указ про патент – захист прав винахідника
- Олександр Белл (телефон) – перший серйозний позивач – 600 позовів за 11 років

ІННОВАЦІЯ – ПАТЕНТ

в ЄС - 3 альтернативи отримання патенту:

- національна (недорого, АЛЕ ...
в 10 країнах-членах не діє: Бельгія, Кіпр, Франція, Греція, Ірландія, Італія, Монако, Нідерланди, Латвія, Словенія)
- регіональна (дорого, довго, діє в Німеччині, Франції, Ліхтенштейні, Люксембурзі, Монако, Швейцарії, Великобританії...АЛЕ велике покриття)
- Що робити?

приблизно 30 років дискусії....

з 2014 р.

ЄВРОПАТЕНТ

+ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД

З ВИРІШЕННЯ ПАТЕНТНИХ СПОРІВ

АЛЕ.....

- Де штабквартира? Лондон? Париж? Мюнхен?
- Яка мова для патенту? *English? Francais? Deutsch?* Усі інші мови країн-членів?

Робота у малих групах:

- Запропонувати Єврокомісії варіанти розв'язання проблемних питань запровадження європатенту:
  1. Яка має бути мова європатенту і чому?
  2. В якій із країн ЄС має бути розташоване патентне відомство та патентний суд?

Рішення є:

(18 % усіх патентів ЄС – з Німеччини,
6 % - з Франції; III місце – Великобританія та Нідерланди)

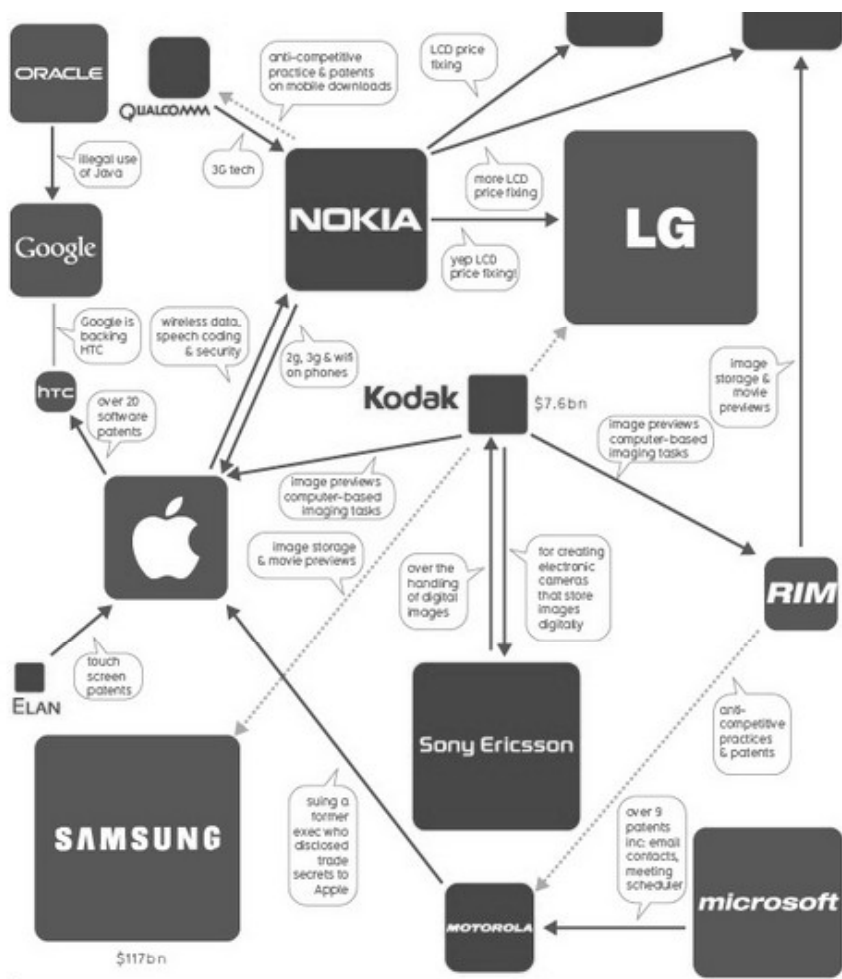
- Париж – Центральний офіс, там – 60 % організаційної роботи
- Лондон – розгляд справ з фармацевтики та наук про життя
- Мюнхен – справи з адміністративних питань, з питань досліджень та інженерії.
- Офіційні мови: англійська, німецька, французька
- Євросуд з патентних спорів не підзвітний Європейському Суду

ПЕРЕВАГИ Unitary patent:

- Діє на території усіх країн-членів, що беруть участь у європатенті
- Не потрібна ВАЛІДАЦІЯ (а це – суттєва економія коштів)
- Можливість сплати єдиного збору за дію патенту (це у сумі значно менше, ніж обсяг нині діючих національних зборів)
- Єдина процедура внесення у відповідні реєстри записів про видачу ліцензій і передання прав

НЕДОЛІКИ Unitary patent:

- практично **повне знецінення національних патентних відомств** (їх повноваження значно зменшуються)
- власник патенту повинен **сплачувати відповідні збори для всіх країн** (не можна припинити дію патенту для окремих країн)
- не передбачена трансформація UP у національний патент
- патент може бути **припинений** єдиною процедурою у ЄПС **на території усіх країн-учасниць UP** (підстава припинення – наявність більш ранніх, але не опублікованих заявок або документів, що оспорожують новизну винаходу).

- Лондон. Олімпіада 2012.
- Nike: позов про порушення патенту по технології *Flyknit*
- Нюрнберг. Суд: технологія відома ще з 1940 р. – у Nike відкликають патент.

Патентні війни

- Адвокат Раймонд Ніро (Raymond Niro)
- Позови проти 40 компаній (Sony, Samsung, AT&T, DELL, IBM...) – 65 млн \$
- Ідею підхопили сотні інших компаній
- 1993 р. – виник...

ForexAW.com

ПАТЕНТНИЙ ТРОЛЛІНГ

- ПАТЕНТНИЙ ТРОЛЬ – ФО або ЮО, яка спеціалізується на поданні патентних позовів. Як правило, є власником патенту, але не займається самостійною виробничою діяльністю.
- У США прямі втрати економіки від патентного троллінгу – до \$ 29 млрд, непрямі втрати – \$ 83 млрд.
- у 2012 р. – 62 % усіх позовів
- у 2011 р. – 45 %
- у 2010 р. – 29 %.
- 2007 р. - компанія IBM (світовий лідер з кількості отриманих патентів) намагалася запатентувати патентний троллінг

ПАТЕНТНИЙ ТРОЛЛІНГ

із США в Європу

- [IPCom](#) – німецька компанія, спеціалізація на патентних позовах
- Придбала патент 100A у складі “пакета патентів Bosch на мобільну телефонію” (що формувався у 1980—2000 рр. і включав 160 патентів, отриманих у різних країнах)
- Патент 100A – про стандартизовану процедуру першого підключення мобільного телефону до мережі
- Окремі великі виробники мобільних телефонів підписали з IPCom ліцензійні угоди
- Німецьке патентне відомство – висновок, що “патент не є дійсним у його теперішній формі”
- Для Nokia відновилася можливість продажу продукції у Німеччині

Приклади патентного троллінгу

- 2006 - Blackberry сплатила NTP Inc. 612,5 млн дол., бо загроза заборони розповсюдження їхніх товарів у США
- 2008 – американ. комп. Minerva Industries запатентувала прилад, що нагадує смартфон, і позови проти: Apple, Nokia, RIM, Sprint, AT&T, HP, Motorola, Helio, HTC, Sony Ericsson, UTStarcomm, Samsung та ін.

ОБГОВОРЕННЯ:

Способи боротьби з патентним троллінгом (переваги та недоліки)

- заборонити патентний тролінг, компанія-троль – примусова ліквідація
- 90 % прибутку тролів – у державний бюджет країни, в якій зареєстрована «жертва тролля»
- інші варіанти та їх обґрунтування

2014 р. – РАМКОВА ПРОГРАМА “ГОРИЗОНТ”

об’єднання вже діючих програм (2007—2013 рр.):

СЬОМА РАМКОВА ПРОГРАМА

- СПІВРІБІТНИЦТВО
- ІДЕІ
- ЛЮДИ
- МОЖЛИВОСТІ

ПРОГРАМА “КОНКУРЕНТО-СПРОМОЖНІСТЬ ТА ІННОВАЦІЇ”

1. Програма підприємництва та інновацій
2. Програма підтримки політики у сфері інформаційно-комунікаційних технологій
3. Програма “Розумна енергія – Європа”

Мережа досконалості з питань структур морського господарства (MARSTRUCT)

- Особа/організація: Неформальна мережа довкола конференції
- Створена згідно: РП6
- Дата початку: Лютий 2004 р.
- Загальний обсяг фінансування: 6 млн євро
- Період фінансування: 6 років
- Вплив методів виробництва та використання нових і вдосконалених конструкційних матеріалів на структурну міцність та експлуатаційну придатність суден.
- Інструменти конструювання та оптимізації корабельних структур.
- Інструменти та методи забезпечення структурної надійності, безпеки та екологічного захисту суден.

Віртуальна фізіологічна людина (VRH)

- Особа/організація: Мережа досконалості
- Створена згідно: РП7
- Дата початку: Червень 2008 р.
- Загальний обсяг фінансування: 8 млн євро
- Період фінансування: 4,5 року
- Створення пацієнт-специфічних комп’ютерних моделей для надання персоналізованої предикативної медичної допомоги,
- Моделювання та імітування фізіологічних та пов’язаних із захворюваннями процесів у організмі людини
- Пацієнт-специфічне комп’ютерне моделювання та імітування органів або систем,
- Клінічне застосування і демонстрація відчутних переваг від використання пацієнт-специфічних комп’ютерних моделей.

EUROfusion

- спільна програма ЄК та Європейської наук-досл. лабораторії з реалізації термоядерного синтезу: бюджет 850 млн євро на період 2014-2018 рр. (1/2 – у межах «Горизонт — 2020»)

Дослідницька інфраструктура BBMRI-ERIC («Biobanking и BioMolecular resources Research Infrastructure»)

- з 2014 р. - доступ ученим до біологічних ресурсів через інтегрований інтернет-портал
- 16 країн-учасниць + міжнародна організація World Health Organization's International Agency for Research on Cancer (IARC).
- Єдина точка доступу та розвинена мережа дослідних інфраструктур

Горизонт-2020 для України

- 20 березня 2015 – підписання Угоди про приєднання
- Україна може платити впродовж шести років за вступ до Horizon-2020 лише 5 % від суми внеску. Це становить близько 75 млн грн за теперішнього курсу

Стратегія Європа-2020 – інноваційний проект сам по собі

Оскільки запроваджує такі інноваційні елементи:

- Відповідальність ЄС за реалізацію Стратегії ЄС-2020 та уповноважує Єврокомісію на застосування «політики попередження» як заходу останньої інстанції щодо недисциплінованих держав-членів ЄС;
- Практика встановлення **національних** цілей у сфері стратегічного розвитку ЄС (кожна держава-член мають визначені завдання та умови в рамках реалізації стратегії загальноєвропейського розвитку);
- Покращене фінансове забезпечення програмно-цільового процесу та максимальна відповідність іншим стратегічним документам ЄС.

Література:

1. Девід Регечі, Максиміліан Фьодінгер Європейські дослідницькі мережі Київ // Випуск ЄК, Березень 2011 р.
2. European Commission Innovation Union — A pocket guide on a Europe 2020 initiative Luxembourg: Publications Office of the European Union 2013 —16 pp. —// [Електронний ресурс] — [Режим доступу] <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/>
3. Белозубенко В. С., Горина А. А., Абрашка О. В. Формирование инновационной системы Европейского Союза // В. С. Белозубенко / Вестн. Волг-гор. гос. ун-та. Сер. 5. Юриспруд. 2013. №2 (19) . — С. 166-169.

4. Бенатов Д. От европейского патента до патента Европейского Союза / Д. Бенатов // [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/dbenatov/article/16379.aspx>

5. http://ec.europa.eu/research/innovation-union/index_en.cfm

6. http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

Тема 13. ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС

Міні-лекція «Вивчення інвестиційної політики ЄС»

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА У ЄС

- Інвестиційні програми базуються на бюджетах. Доказ внеску конкретного проекту в реалізацію бюджетних цілей.
- Середньострокове планування інвестицій (7-мірічний фінансовий регламент, "Європа-2020; Латвія – 25-річна програма, Словенія – до 2023 р.)
- Оцінка інвестиційних проектів на основі підходу витрати/результат
- Вивчення досвіду реалізованих проектів
- Пріоритет інвестування в навички
- Співфінансування з боку Структурних фондів (максимальна частка структурних фондів – 75,0 % від кошторису проекту)

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА У ЄС (Принципи)

- Фокус на довгострокових інвестиціях, які забезпечують стабільну зайнятість і зростання;
- Національний режим для ПІІ;
- Прозорість регулювання;
- Суверенітет країн у регулюванні національного сектору економіки;
- Вільний рух капіталів (крім виняткових обставин);
- Полегшення руху "ключових" фізичних осіб (які мають безпосереднє відношення до руху інвестицій)

НОВА СТРАТЕГІЯ «ЄВРОПА-2020»

3 основні чинники зміцнення економіки

1. Розумне зростання
2. Стійке зростання
3. Усеохоплююче зростання

ФАКТОРИ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІКИ

РОЗУМНЕ ЗРОСТАННЯ –

Розвиток економіки, що базується на знаннях та інноваціях

СТІКЕ ЗРОСТАННЯ –

Створення економіки, що базується на доцільному використанні ресурсів, екології та конкуренції

УСЕХОПЛЮЮЧЕ ЗРОСТАННЯ –

Сприяння підвищенню рівня зайнятості населення, досягнення соціальної й територіальної злагоди

ГОЛОВНІ ЦІЛІ СТРАТЕГІЇ “ЄВРОПА-2020”

1. **75 %** населення віком 20–64 роки повинні бути працевлаштовані;
2. **3 %** ВВП ЄС має бути інвестовано в дослідження й розробки (НДДКР);
3. **20/20/20** – скорочення на 20 % викидів парникових газів; збільшення енергоефективності на 20 %; відновлювальні джерела енергії мають становити 20 % у 2020 р.
4. Частка учнів, які залишили школу, не повинна перевищувати 10 %;
5. Не менше 40 % молоді повинні мати вищу освіту;
6. Скорочення чисельності за межею бідності на 20 млн осіб

7 ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ

1. **Інноваційний Союз ;**
2. **Рух Молоді;**
3. **План розвитку цифрових технологій у Європі;**
4. **Доцільне використання ресурсів у Європі;**
5. **Індустріальна політика, спрямована на глобалізацію;**
6. **План розвитку нових здібностей і збільшення кількості робочих місць;**
7. **Європейська політика протидії бідності**

7 ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ

ІННОВАЦІЙНИЙ СОЮЗ –

для поліпшення умов і можливостей фінансування НДДКР; гарантування того, що інноваційні ідеї будуть використані в товарах і послугах, що буде сприяти економічному зростанню та створенню нових робочих місць

РУХ МОЛОДІ –

для покращання результативності освітніх систем і сприяння залученню молодих людей на ринок праці

7 ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ПЛАН РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЄВРОПІ –

для прискорення повсюдного розвитку високошвидкісного Інтернету й надання можливостей участі у спільному цифровому комерційному просторі для приватних фізичних і юридичних осіб

7 ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ДОЦІЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ У ЄВРОПІ –

щоб зробити економічне зростання незалежним від ресурсів, сприяти переходу на економіку з низьким вмістом вуглецю, збільшити використання джерел відновлювальної енергії, провести модернізацію транспортного сектору й забезпечити розумне використання джерел енергії

7 ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ

ІНДУСТРІАЛЬНА ПОЛІТИКА, СПРЯМОВАНА НА ГЛОБАЛІЗАЦІЮ –

для покращання підприємницького середовища, особливо для середнього й малого бізнесу, для підтримки розвитку потужної й стійкої промислової бази для повсюдної глобалізації

7 ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ

ПЛАН РОЗВИТКУ НОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ І ЗБІЛЬШЕННЯ КІЛЬКОСТІ РОБОЧИХ МІСЦЬ –

щоб провести модернізацію ринків праці, дати людям можливість отримувати нові знання й навички, щоб збільшити можливість працевлаштування, поліпшення співвідношення попиту й пропозиції на ринках праці, у тому числі за рахунок трудової мобільності

7 ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ

ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА ПРОТИДІЇ БІДНОСТІ –

щоб соціальна й територіальна взаємодії були поширені на всій території та досягнення у сфері економічного розвитку й зайнятості населення допомагали знижувати рівень бідності у всьому ЄС

ЗАВДАННЯ

Досягнення сукупного (державного й приватного) інвестування в НДДКР на рівні 3 %.

За прогнозами у, 2020 р. ЄС у цілому поступатиметься на 0,3 % заявленій меті (у 2000 р. – 2,01 % ВВП)

ЗАВДАННЯ

1. Скорочення викидів парникових газів на 20 % порівняно з 1990 р. (30 % – план-максимум)
2. Збільшення частки відновлювальних джерел енергії до 20 % у загальному обсязі споживання енергії

ЗАВДАННЯ

- 3) Збільшення енергоефективності на 20 %
До 2050 р. планується скоротити викиди парникових газів на 80–95 % порівняно з 1990 р.
У 2009 р. частка відновлювальних джерел енергії зросла з 10,3 до 11,6 %

ЗАВДАННЯ

- Досягнення 75 % зайнятості у віці 20–64 роки
У 2020 р. прогнозується відставання від мети на 1,0–1,3 %
У 2011 р. рівень зайнятості склав 68,6 % (70,3 % – до кризи).
До 2020 р. 17,6 млн осіб потрібно працевлаштувати

ЗАВДАННЯ

- 20 млн осіб вивести за межі бідності
У 2020 р. прогнозується досягнення 12 млн осіб, у разі імплементації програм боротьби з дитячою бідністю – додатково 3 млн осіб
У 2020 р. 5 млн осіб (25 % від плану) не залишать меж бідності

ЗАВДАННЯ

- Скорочення частки тих, хто не закінчує школу, до 10 %.
Збільшити частку людей віком 30–34 роки, які мають вищу освіту, до 40 %
У 2010 р. школу кидали 14,1 % учнів (14,4 % – у 2009)
У 2020 р. прогнозується 37 % людей з вищою освітою у віці 30–34 роки.
Статистичні дані 2010 – 33,6 % (2009 – 32,3 %)

Європейський Фонд Регіонального Розвитку

Метою є посилення економічного та соціального згуртування в ЄС шляхом виправлення дисбалансів між регіонами.

«Тематична концентрація» – чотири ключові сфери:

1. Інновації та дослідження.
2. Цифрові технології.
3. Підтримка малих та середніх підприємств.
4. Низьковуглецева економіка.

Глобальний бюджет на 2014–2020 рр. становить 183,3 млрд євро.

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ТА ЗАРУБІЖНІ ІНВЕСТИЦІЇ (2010)

- Кумулятивний обсяг прямих зарубіжних інвестицій й (ПЗІ) ЄС досяг 4,15 трлн євро.
- Середній чистий дохід від прямих інвестицій становить 75 млрд євро на рік.
- Країни ЄС є лідерами в укладанні двосторонніх інвестиційних угод – загальний обсяг дорівнював 1400 угод з третіми країнами (за межами ЄС). Перша країна Німеччина – у 1959 р. з Ісламською Республікою Пакистан

Прямі іноземні та зарубіжні інвестиції ЄС у 2010–2013 рр., млрд євро

	2010	2011	2012	2013
Прямі зарубіжні інвестиції	302,6	474,8	255,6	341,4
Прямі іноземні інвестиції	222,6	424,0	291,8	326,6

Дискусійна ситуація: «Куди мають «іти» гроші: до «соціального» чи «інноваційного» сектору?»

Алгоритм проведення дискусії

Мотивація. У сучасному ЄС точаться численні дискусії щодо того, чи варто постійно розширювати фінансування соціальної сфери, збільшуючи допомогу незахищеним (за стандартами країн ЄС) верствам населення, зокрема, багатодітним сім'ям та людям похилого віку. У той же час суб'єкти господарювання країн ЄС поступаються за багатьма параметрами інноваційно-інвестиційної діяльності своїм конкурентам зі США, Японії та КНР. Ураховуючи досвід країн ЄС та реалії української економіки, командам учасників необхідно визначити стратегію державної інвестиційної політики в Україні

Алгоритм проведення дискусії

Організація учасників. Академічна група поділяється на дві підгрупи, кожна з яких упродовж 15-ти хвилин формулює 10 тез на підтримку ідеї пріоритетності однієї зі сфер інвестування – «соціальної» або «інноваційної».

Аналіз результатів. Після обговорення всередині зазначених підгруп їхні представники презентують розроблені тези. Відбувається спільна дискусія за участь тренера-інструктора

Література:

1. EU Investment Policy. State of Play [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/april/tradoc_150853.pdf.
2. EU Commission DG Trade website on investment policy [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/trade-topics/investment>.
3. EUROPE 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth Play [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLETE%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>.
4. European Regional Development Fund Play [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/index.cfm/en/funding/erdf.
5. Foreign Direct Investment EU 2010-2013 [Електронний ресурс] — Режим доступу: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Foreign_direct_investment_EU_2010-13_\(1\)_ \(billion_EUR\)_YB15.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Foreign_direct_investment_EU_2010-13_(1)_ (billion_EUR)_YB15.png)

Тема 14. ДЕРЖАВНЕ ІНВЕСТИВАННЯ В ЄС

Міні-лекція «Формування знань щодо державного інвестування в ЄС»

ДЕРЖАВНІ ВИДАТКИ У ЄС

- Державні видатки дорівнювали в середньому 46,8 % ВВП у 2008 р., проте із суттєвою дивергенцією (наприклад, Швеція – 53,0 %, Словаччина – 35,0 %)
- У 2009 р. середній рівень державних видатків зріс до 50,0 % у зв'язку з антикризовими заходами

ДЕРЖАВНІ ІНВЕСТИЦІЇ У ЄС

- У нових країнах – членах ЄС рівень державного інвестування вищий й середньому на 1,2–2,4 процентних пункти ВВП.
- У 2004–2008 рр. найбільші державні інвестиції (у середньому понад 5,0 % ВВП) були в Чехії (понад 7 %), Румунії (понад 6,0 %), Латвії, Естонії та Угорщині; найменші (у середньому нижче 3,5 %) – у Данії (< 3,0 %), Німеччині (< 3,0 %), Фінляндії (< 3,0 %), Бельгії та Словаччині.

ДЕРЖАВНІ ІНВЕСТИЦІЇ У ЄС

- У 2004–2008 рр. загальні інвестиції склали в нових країнах-членах 23,3 % ВВП, у ЄС-15 – 20,4 %. На державний сектор припадало 23,2 % загальних інвестицій у нових країнах – членах і 17,7 % у ЄС-15.

ДЕРЖАВНІ ІНВЕСТИЦІЇ В НДКР У ЄС

- Франція інвестувала додаткові 21,9 млрд євро впродовж 2009–2014 рр. на вищу освіту й дослідження;
- Німеччина збільшила інвестиції на дослідження й освіту на 12,0 млрд євро у 2010–2013 рр.
- Словенія традиційно перенаправляє кошти структурних фондів на НДКР та інновації

ДЕРЖАВНІ ВИДАТКИ У ЄС

Роки	Частка ВВП, %		На душу населення, євро	
	2002	2008	2002	2008
	Економічні справи			
ЄС-15	3,8	4,1	945	1 041
ЄС-12	5,2	5,6	559	689
	Захист навколишнього середовища			
ЄС-15	0,6	0,7	174	189
ЄС-12	0,7	0,7	66	88
	Освіта			
ЄС-15	5,3	5,2	1 282	1 314
ЄС-12	5,4	5,3	579	643
	Соціальний захист			
ЄС-15	18,6	18,5	4 566	4 759
ЄС-12	15,3	14,0	1 457	1 534

ДЕРЖАВНІ ВИДАТКИ У ЄС, % від ВВП

Роки	2002	2010	Роки	2002	2010
Соціальний захист	18,2	19,9	Охорона правопорядку	1,8	1,9
Охорона здоров'я	6,4	7,5	Оборона	1,6	1,6
Загальне адміністрування	6,6	6,5	Рекреація, культура та релігія	1,1	1,2
Освіта	5,2	5,5	Житлове будівництво та комунальні послуги	1,0	1,0
Економічні відносини	4,0	4,7	Захист навколишнього середовища	0,8	0,9

ЗАГАЛЬНІ ДЕРЖАВНІ ВИДАТКИ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ І ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я у 2010 рр.

	% ВВП		млн. євро	
	Соціальний захист	Охорона здоров'я	Соціальний захист	Охорона здоров'я
ЄС-27	19,9	7,5	2 444,2	914,3
ЄС-17	20,5	7,5	1 875,7	686,6
Бельгія	19,3	7,9	68,3	28,0
Болгарія	13,5	4,8	4,9	1,7
Чехія	13,7	7,8	20,5	11,7
Данія	25,4	8,5	59,8	20,0
Німеччина	20,6	7,2	511,4	178,3
Франція	24,2	8,0	166,9	154,6
Італія	20,4	7,6	317,2	117,8
Кіпр	11,7	3,3	2,0	0,6
Латвія	13,8	4,3	2,5	0,8

	% ВВП		млн. євро	
	Соціальний захист	Охорона здоров'я	Соціальний захист	Охорона здоров'я
Угорщина	17,8	5,1	177	5,0
Нідерланди	17,3	8,3	101,5	49,1
Австрія	21,7	8,1	62,2	23,3
Польща	16,9	5,0	59,8	17,7
Португалія	18,7	7,0	32,3	12,1
Румунія	14,9	3,6	18,5	4,5
Фінляндія	23,9	7,9	43,0	14,1
Об'єднане Королівство	17,9	8,2	306,1	140,1

ЗАГАЛЬНІ ДЕРЖАВНІ ВИДАТКИ НА ТРАДИЦІЙНІ ФУНКЦІЇ у 2010 рр.

	% ВВП				млн. євро
	Загальні державні послуги	Оборона	Громадський порядок і безпека	Разом	Разом
ЄС-27	6,5	1,6	1,9	10,0	1 223,9
ЄС-17	6,7	1,4	1,8	9,9	911,3
Бельгія	8,4	1,0	1,8	11,2	39,7
Болгарія	3,9	1,8	2,7	8,4	3,0
Чехія	4,7	1,0	2,0	7,7	11,5
Данія	7,5	1,4	1,1	10,0	23,8
Німеччина	6,1	1,1	1,6	8,8	217,2
Франція	6,9	2,1	1,7	10,7	206,0
Італія	8,3	1,4	1,9	11,6	181,0
Кіпр	10,7	2,3	2,4	15,4	2,7
Латвія	4,5	1,0	2,0	7,5	1,3
Литва	4,6	1,2	1,9	7,7	2,1

	% ВВП				млн. євро
	Загальні державні послуги	Оборона	Громадський порядок і безпека	Разом	Разом
Угорщина	9,3	1,2	1,9	12,4	12,1
Нідерланди	5,9	1,4	2,1	9,4	55,7
Австрія	6,8	0,7	1,5	9,0	25,8
Польща	5,9	1,4	1,9	9,2	32,5
Португалія	7,0	1,7	2,4	11,1	19,1
Румунія	4,5	1,5	2,4	8,4	10,4
Фінляндія	7,2	1,6	1,5	10,3	18,6
Велика Британія	5,3	2,7	2,6	10,6	181,3

**ВАЛОВІ ДЕРЖАВНІ ІНВЕСТИЦІЇ У 2012 р.,
% від ВВП**

ДЕРЖАВНІ ІНВЕСТИЦІЇ У ЄС, % від ВВП

Країна	% від ВВП	Країна	% від ВВП
ЄС-28	2,33	Єврозона (17)	2,13
Бельгія	1,80	Болгарія	3,26
Чехія	3,20	Данія	2,56
Німеччина	1,55	Естонія	5,43
Ірландія	2,04	Греція	1,7
Іспанія	1,71	Франція	3,14
Італія	1,85	Кіпр	2,74
Латвія	4,39	Литва	3,67
Люксембург	3,83	Угорщина	3,43
Мальта	3,08	Нідерланди	3,34
Австрія	0,99	Польща	4,58
Румунія (2011)	5,42	Португалія	1,66
Словенія	3,21	Словаччина	1,92
Фінляндія	2,59	Швеція	3,53
Об'єднане Королівство	2,17	Хорватія	н/д

**Проблемна ситуація: «Чому зникли авіакомпанії
«Сабена» й «Малєв»?»**

Бельгійська АВІАКОМПАНІЯ “Сабена”

Бельгійська авіакомпанія “Сабена”

- Назва є акронімом французького найменування компанії «**S**ociete **a**nonyme **b**elge d'«**E**xploitation de la **N**avigation **a**erienne” (Anonymous Belgian Society for the Exploitation of Aerial Navigation). Компанія заснована в 1923 р. під назвою SNETA, акроніму іншої назви компанії **S**ociete **N**ationale pour L'«**E**tude des **T**ransports **a**eriens.
- Криза в авіаційній галузі у зв'язку з терористичним актом 11 вересня 2001 р. Торкнулася не лише американських, але й авіакомпаній різних країн світу. Так, 7 листопада 2007 р. за рішенням бельгійського суду була визнана банкрутом бельгійська авіалінія «Sabena».
- Бельгійському уряду належало 50,5 % акцій «Sabena», тому її не поспішали розформувати.
- Борг компанії склав 1,8 млрд дол. США, її співвласник швейцарська компанія «Swissair» відмовилась надати 122 млн дол. США, потенційні інвестори також відмовились надавати 334 млн дол. США до бюджету «Sabena».

Бельгійська авіакомпанія “Сабєна”

- Розслідування довело, що протягом тривалого часу підприємство працювало практично на збиток. За всі 79 років розвитку «Sabena» лише двічі виходила на рівень прибутковості.
- У результаті ліквідації компанії 12 тис. службовців втратили роботу; для запобігання неспокою в брюсельський аеропорт було додатково спрямовано загін із 150 поліцейських.
- Реорганізація «Sabena» у національну авіакомпанію здійснювалась шляхом об'єднання «Sabena» і «Delta Air Transport» (DAT). У фінансуванні цього проекту повинні були взяти участь 12 бельгійських банків і компаній; сума проекту оцінювалась у 200 млн євро.
- Планувалося, що біля 7 тис. колишніх службовців Sabena» повинні були отримати роботу в новій компанії. Бельгійські інвестиційні компанії отримують значну частину фінансування від держави, а закони ЄС жорстко обмежують участь держави у фінансуванні національних авіакомпаній.

УГОРСЬКА АВІАКОМПАНІЯ “МАЛЄВ”

УГОРСЬКА АВІАКОМПАНІЯ «МАЛЄВ»

3 лютого 2012 Угорська авіакомпанія «Малєв» проголосила себе банкрутом. «Малєв» заборгувала ізраїльському аеропорту Бен-Гуріон 400 тис. шекелей. Один

- Після 66 років діяльності угорська національна авіакомпанія припинила свою діяльність, 3 726 пасажирів залишилися за кордоном.

УГОРСЬКА АВІАКОМПАНІЯ «МАЛЄВ»

- У грудні 2011 р. Європейська комісія змусила авіакомпанію «Малєв» повернути десятки мільйонів дол. США, які були отримані авіакомпанією від уряду Угорщини протягом 2007–2010 рр., у зв'язку з порушенням європейського антимонопольного законодавства. У свою чергу уряду Угорщини було заборонено здійснювати додаткову фінансову допомогу.

Література:

1. New Eurostat Website [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>.

2. Investment by Institutional Sectors [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdec210&language=en>.

Тема 15. СЕКТОРАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ ІНВЕСТИВАННЯ В ЄС

**Міні-лекція «Виявлення ризиків інвестування
в нанотехнології в ЄС»**

**ПІІ та ПЗІ ЄС-27 за
секторами (кінець 2009)**

	Прямі зарубіжні інвестиції	Прямі іноземні інвестиції
РАЗОМ, млрд євро	3 662,1	2 658,1
Сільське господарство, мисливство й рибальство	3,0	2,2
Видобувна промисловість	233,6	59,2
Виробництво, у т. ч.	821,5	537,5
Харчові продукти, напої та тютюнові вироби	113,8	71,8
Текстиль і деревина	30,4	16,3
Металургія та машинобудування	224,6	175,9
Автомобілі й інше транспортне обладнання	58,0	18,4
Електроенергія, газ, волого-теплове обладнання	55,0	17,1
Водопостачання; каналізація; утилізація сміття	4,4	2,5
Будівництво	16,7	8,9

	Прямі зарубіжні інвестиції	Прямі іноземні інвестиції
Послуги, у т. ч.	2 087,1	1 672,1
Торгівля; ремонт автомобілів і мотоциклів	133,7	123,4
Транспортування й зберігання	49,1	30,9
Готельне господарство й громадське харчування	22,2	13,1
Інформація та комунікації	108,7	76,7
Фінансові й страхові послуги	1 387,8	1 054,8
Нерухомість	40,0	43,9
Професійна, наукова й технічна діяльність	295,4	243,0
Інші послуги	50,2	86,3
Невизначена діяльність	409,1	329,0
Інші	30,6	29,6

НДДКР Інвестиції за секторами (2013 і 2005)

НДДКР інтенсивність = НДДКР
витрати / обсяг продажу

Високоінтенсивний сектор (понад 5,0 %): фармацевтика й біотехнології; медичні обладнання й послуги; технологічне обладнання; програмне забезпечення й комп'ютерні послуги

Сектор з рівнем інтенсивності вищим за середній (2,0–5,0 %): електроніка й електричне обладнання; автомобілі й комплектуючі; аерокосмічна галузь і оборона; промислове будівництво та інжиніринг; хімічні вироби; товари особистого користування; споживчі товари; загальне виробництво; надання послуг

Сектор з рівнем інтенсивності нижчим за середній (1,0–2,0 %): виробництво продуктів харчування; безалкогольних напоїв; відпочинок і туризм; засоби масової інформації; обладнання для нафтової промисловості; електроенергетика; фіксовані лінії телекомунікації

Низький за інтенсивністю сектор (менше 1,0 %): нафтогазова промисловість; металургія; виробництво будівельних матеріалів і будівництво; оптова торгівля медикаментами й продуктами харчування; транспортування; інфраструктура; тютюнові вироби; видобування корисних копалин

НДДКР інвестиції за секторами (2005)

Сектор	МЛРД ЄВРО		ЧАСТКА, %	
	США	ЄС	США	ЄС
РАЗОМ	113,0	102,0	100,0	100,0
Високо-інтенсивний	78,0	41,8	69,0	41,0
Вищий за середній	30,5	46,9	27,0	46,0
Нижчий за середній	3,4	6,1	3,0	6,0
Низький	1,1	7,2	1,0	7,0

НДДКР інвестиції за секторами (2013)

Сектор	МЛРД. ЄВРО		ЧАСТКА, %	
	США	ЄС	США	ЄС
РАЗОМ	186,0	150,0	100,0	100,0
Високо-інтенсивний	137,6	58,5	74,0	39,0
Вищий за середній	39,1	69,0	21,0	46,0
Нижчий за середній	7,4	9,0	4,0	6,0
Низький	1,9	13,5	1,0	9,0

Ранг	Сектор	Річний ріст НДДКР , %	ЄС (зміна НДДКР, %)		США (зміна НДДКР, %)		Японія (зміна НДДКР, %)	
			1 рік	3 роки	1 рік	3 роки	1 рік	3 роки
1	Фармацевтика та біотехнології	5,3	2,0	6,8	1,8	7,4	26,5	16,9
2	Технологічне спорядження й обладнання	-6,4	-9,9	5,3	-7,2	1,8	-5,3	2,7
3	Автомобілі й комплектуючі	-11,6	-9,3	0,3	-29,3	-9,3	-5,1	2,3
4	Програмне забезпечення й комп'ютерні послуги	-0,1	1,8	9,1	-1,4	6,6	-3,8	1,1
5	Електроніка й електротовари	1,1	-1,5	3,9	-7,6	6,3	-0,8	1,6
6	Хімічна промисловість	2,7	1,6	-1,7	0,5	3,8	6,3	7,2
7	Аерокосмічна галузь і оборона	-0	4,9	1,0	-7,2	2,2	-8,4	-1,1
8	Товари для відпочинку	-4,8	4,7	-0,1	-15,8	3,5	-4,5	-1,4
9	Промислове будівництво	-1,8	-0,8	7,9	-9,1	5,9	5,9	5,1
10	Машинобудування	-1,8	3,2	-0,8	0,4	2,4	-3,0	1,6
11	Телекомунікації фіксованої лінії	1,3	-0,2	5,8	18,5	64,1	-1,1	-4,6
12	Медичне обладнання й послуги	5,1	7,5	8,8	3,5	8,1	6,9	10,2
13	Нафтогазовий видобуток	2,6	-4,0	8,5	-2,5	11,8	11,0	9,5
14	Харчова промисловість	0,8	0,9	3,9	5,7	9,9	2,3	1,9
15	Банки	8,7	1,4	14,1	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.
Разом 15 секторів		-2,3	-2,9	3,7	-5,5	3,6	-0,1	3,4
Решта 23 сектори		2,4	0,8	12,1	0,5	4,0	1,8	5,8
Разом 38 секторів		-1,9	-2,6	4,3	-5,1	3,7	0,0	3,6

Ранг	Сектор	НДДКР інтенсивність, %	ЄС НДДКР інтенсивність, %	США НДДКР інтенсивність, %	Японія НДДКР інтенсивність, %
1	Фармацевтика та біотехнології	15,9	14,6	16,1	20,0
2	Програмне забезпечення й комп'ютерні послуги	9,9	11,8	10,4	4,8
3	Технологічне спорядження й обладнання	8,7	14,4	9,8	6,6
4	Товари для відпочинку	6,5	7,3	9,6	6,0
5	Медичне обладнання й послуги	6,2	4,3	7,2	6,8
6	Автомобілі й комплектуючі	4,7	5,6	4,1	4,7
7	Електроніка й електротовари	4,4	5,1	4,9	5,4
8	Аерокосмічна галузь і оборона	3,9	5,8	3,0	6,3
9	Хімічна промисловість	3,4	3,5	2,9	3,9
10	Промислове будівництво	3,1	3,6	3,2	3,0
11	Машинобудування	2,6	3,1	2,5	4,2
12	Споживчі товари	1,8	1,7	0,8	2,6
13	Телекомунікації фіксованої лінії	1,7	2,0	1,3	2,2
14	Харчова промисловість	1,2	1,1		
15	Нафтогазовий видобуток	0,4	0,4	0,3	0,3
	Разом 15 секторів	4,3	3,9	5,4	4,8
	Решта 23 сектори	1,1	0,7	1,9	1,1
	Разом 38 секторів	3,5	2,8	4,8	3,8

Джерело:
Innobarometer 2009 survey of
5034 European innovative companies

3 точки зору Вашої компанії, які з наведених нижче тенденцій забезпечать найкращі можливості для інноваційної діяльності у наступні 2 роки?

- Зростання попиту на стійкі або енергоефективні продукти й послуги: 32 %;
- Нові послуги й продукти для давніх чи постійних споживачів: 15 %;
- Поява нових ринків для експорту: 15 %;
- Освітні, соціальні або медичні послуги: 12 %

Джерело:
Innobarometer 2009 survey of
5034 European innovative companies

Які політики мали найбільший ефект на впровадження інновацій у вашій компанії?

- Нове природоохоронне законодавство або стандарти: 35 %;
- Нові вимоги або виробничі/технічні стандарти: 30 %;
- Послуги, що надаються посередниками (трансфер технологій): 10 %;
- Зміни у державній фінансовій підтримці (гранти тощо): 22 %;
- Зміни в оподаткуванні (НДДКР або інноваційні податкові кредити): 18 %

Обговорення: «Оцінка ризиків інвестування в нанотехнології»

Особливостями нанотехнологій, що породжують специфічні етичні питання:

- **Невидимість** (що робить застосування нанотехнологій доволі важким для контролювання);
- **Швидкий розвиток** (що робить складним оперативне виявлення і реагування щодо потенційних ризиків, особливо далекоглядних);
- **Можливість застосування в цілях безпеки та оборони** (що може стати потенційною загрозою для прав людини);
- **Глобальне значення** (потенційний вплив на країни і суспільства, навіть якщо ті не брали участь у розробленні нанотехнологій);
- **Нано-розділ** (потенційне поглиблення нерівності між розвиненими країнами й такими, що розвиваються, а також використання ресурсів менш розвинених країн у багатоцентричних дослідженнях задля блага країн більш розвинених).

СЕКТОР	РИЗИКИ	МОЖЛИВОСТІ
Транспортування та аерокосмічний сектор	Автомобільний ринок зростає, проте існує суттєва конкуренція з боку виробників США та КНР. Інші види використання нанотехнологій у транспортуванні є процесними, часто потребують адаптації з боку споживачів, таким чином знижуючи сприйняття. Зокрема, перехід зі сталі на нанонаосичені композитні матеріали вимагатиме екстенсивних змін у виробничому обладнанні	Основна можливість полягає в поліпшенні акумуляторів для електромобілів; чітка відповідність потребам ринку, державна підтримка й наявна технологія відіграють суттєву роль. Інші можливості полягають у використанні нових матеріалів для транспортних засобів, наприклад перехід компанією Боїнг на використання композитних матеріалів у 787 Dreamliner
Наномедицина	Процес регуляторного узгодження є достатньо тривалим і витратним, що обумовлює зростання необхідного обсягу інвестицій	Вакцини без голки, рання діагностика раку та його покращене лікування, біоімпланти, проактивне лікування ран. НДДКР шляхом злиття й поглинання

СЕКТОР	РИЗИКИ	МОЖЛИВОСТІ
Електроніка	Технології мають відповідати існуючим процесам, які вже достатньо оптимізовані й відбивають понесені суттєві витрати. Нові підходи мають демонструвати значне покращання показників порівняно з існуючими рішеннями	Подальше зменшення обсягів виробничих циклів і виробництв як таких. Декілька венчурних компаній і активний продаж на ринку
Енергетика	Значна конкуренція з боку фотоелементів, які виробляються в Азії	Каталізатори у біопаливі та вихопному паливі, а також фотоелементи, зокрема, у сонячних батареях
Матеріали	Повинні мати чітке призначення (наприклад, для акумуляторів). Як правило, процесні інновації з великим ризиком сприйняття з боку споживачів	Великий потенціал різноманітних сфер застосування (від автомобілів до електроніки)
Громадське харчування й пакування продуктів	Ризик сприйняття покупцями й інвесторами як генетично-модифіковані підходи до процесів у цьому секторі	Потенційними споживачами виступають мережі гуртової торгівлі. Створює додаткові можливості для нанотехнологічних інновацій

Література:

1. The 2013 EU Industrial R&D Investment Scoreboard [Електронний ресурс] — Режим доступу <http://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard14.html>.
2. Eurostat Website [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>.
3. European Union Innovation Policy: Towards a new European Innovation Act [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.oecd.org/sti/inno/44286003.pdf>.
4. An Overview of the European Union's Nanotechnology Projects [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.nanowerk.com/spotlight/spotid=31109.php>.

Тема 16. ВЕНЧУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТНК

Міні-лекція «Визначення особливостей венчурної діяльності європейських транснаціональних корпорацій»

РОЗПОДІЛ НДДКР – ІНВЕСТИЦІЙ СЕРЕД НАЙБІЛЬШИХ 2500 КОМПАНІЙ СВІТУ (2013)

Країна / регіон	Частка, %	Млрд євро
СВІТ	<u>100,0</u>	<u>538,3</u>
США	36,0	193,6
ЄС	30,1	162,3
Німеччина	11,0	59,2
Франція	5,2	28,0
Об'єднане	4,4	23,7
Нідерланди	2,4	12,9
Швеція	1,7	9,2
Італія	1,6	8,6
Фінляндія	0,9	4,8
Іспанія	0,8	4,3
Інші країни ЄС	2,1	11,3

РОЗПОДІЛ НДДКР — ІНВЕСТИЦІЙ СЕРЕД НАЙБІЛЬШИХ 2500 КОМПАНІЙ СВІТУ (2013)

Країна / регіон	Частка, %	Млрд. євро
Японія	15,9	92,9
Інші	18,0	55,3
Швейцарія	4,2	22,6
Південна Корея	3,8	20,5
КНР	3,7	19,9
Тайвань	1,8	9,7
Канада	0,7	3,8
Інші регіони світу	3,7	19,9

НДДКР-ІНТЕНСИВНІСТЬ КОМПАНІЙ ЄС ТА США

- Давні компанії – це компанії, які створені до 1 січня 1975 року; відповідно молоді – після 1 січня 1975 року.
- У ЄС частка нових компаній становить лише 17,8 %, у той час як у США – 54,4 %.
- Середня НДДКР-інтенсивність давніх компаній становить: у США – 3,8 %, у ЄС – 3,0 %.
- Середня НДДКР-інтенсивність молодих компаній становить: у США – 11,9 %, ЄС – 4,5 %.

Частка, %	Молоді фірми, %	Старі фірми, %	Разом, %
Кількість фірм	22,6	77,4	100,0
НДДКР – інвестиції	19,2	80,8	100,0
Обсяг продажу	11,4	88,6	100,0
Операційний прибуток	15,6	84,4	100,0
Чисельність зайнятих	12,6	87,4	100,0
НДДКР – інтенсивність	6,1	3,3	3,6
Щорічне зростання (2006–2009), %	Нові фірми, %	Давні фірми, %	Разом, %
НДДКР інвестиції	9,6	3,6	4,6
Обсяг продажу	7,7	1,0	1,5
Операційний прибуток	3,5	–9,9	–8,3
Чисельність зайнятих	5,8	0,9	1,5

РОЗПОДІЛ ВЕНЧУРНОГО КАПІТАЛУ ЗА СФЕРАМИ ДІЯЛЬНОСТІ (2011)

Сфера діяльності	Частка, %	Сфера діяльності	Частка, %
Біонаука	31,09	Промислові послуги	2,74
Комп'ютерна техніка	17,79	Хімікати й матеріали	2,08
Засоби зв'язку	17,64	Транспорт	1,24
Енергетика, навколишнє середовище	11,38	Будівництво	0,51
Споживчі товари, роздрібний продаж	4,51	Нерухомість	0,33
Промислові товари	3,82	Сільське господарство	0,21
Споживчі послуги	3,26	Інші	0,58
Фінансові послуги	2,81	РАЗОМ	100,00

РОЗПОДІЛ ВЕНЧУРНОГО КАПІТАЛУ ЗА КОМПАНІЯМИ ЄС (2011)

Кількість зайнятих на підприємстві, осіб	Частка, %
0-19	63,3
20-99	31,9
100-199	3,3
200-249	0,4
250-499	0,7
500-999	0,3
1000-4999	0,1
від 5000	0,0
РАЗОМ	100,0

РОЗПОДІЛ ВЕНЧУРНОГО КАПІТАЛУ ЗА КОМПАНІЯМИ ЄС (2011)

Кількість зайнятих на підприємстві, осіб	млрд. євро	Частка, %
0-19	1,334	36,4
20-99	1,734	47,4
100-199	0,439	12,0
200-249	0,027	0,7
250-499	0,050	1,4
500-999	0,077	2,1
1000-4999	0,001	0,0
від 5000	0,000	0,0
РАЗОМ	3,662	100,0

МОБІЛІЗАЦІЯ КАПІТАЛУ

- У 2011 р. мобілізація капіталу збільшилася на 80 % порівняно з 2010 р., досягнувши 40 млрд євро (рівень 2001 р.). Венчурний капітал зріс на 50 % порівняно з 2010 р. Інституційні інвестори збільшили інвестиції на 100 % порівняно з 2010 р., досягнувши рівня 30 млрд євро (пенсійні фонди, банки, інвестиційні фонди)

ІНВЕСТИЦІЇ

- У 2011 р. інвестиції досягли 46,0 млрд євро (6 % зростання з 2010 р.). Інституційні інвестори – 91 % загального інвестування.
- У 2011 р. понад 4 800 компаній отримали інвестицій у ЄС, малі й середні підприємства – 85 % інвестицій. Середні інвестиції на одну компанію – 3 млн євро, понад 60 % інвестицій – венчурний капітал.
- Три основні сектори – Наука про життя (біологія, екологія тощо), комп'ютери й споживча електроніка, комунікаційні технології – 50 % загального обсягу

ІНВЕСТУВАННЯ В НАНОТЕХНОЛОГІЇ

Роки	2009		2010	
	млрд євро	частка, %	млрд євро	частка, %
Корпоративні інвестиції	8,4	47,7	9,0	50,4
Державні інвестиції	8,4	47,7	8,2	46,0
Венчурні інвестиції	0,822	4,6	0,646	3,6
РАЗОМ	17,622	100,0	17,846	100,0

ДЖЕРЕЛА ІНВЕСТИЦІЙ У ЄВРОПЕЙСЬКІ КОМПАНІЇ, КОТРІ ВИКОРИСТОВУЮТЬ НАНОТЕХНОЛОГІЇ

Сектор	Компанії, які використовують	зовнішні приватні інвестиції, %	державні інвестиції, %
Транспорт і аерокосмічний сектор	24	21	75
Наномедицина	16	13	88
Електроніка	16	44	88
Енергетика	11	55	82
Матеріали	26	15	88
Продукти харчування та пакування продуктів	8	13	50
Інші сектори	30	7	67

РОЗПОДІЛ БЮДЖЕТУ НДДКР У ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТНК

Багато Європейських ТНК розподіляють НДДКР – бюджет між центральними дослідницькими центрами й операційними філіями. Зокрема, німецька хімічна фірма BASF у 2010 р. сконцентрувала 22 % з 1,49 євро НДДКР бюджету в НДДКР – центрі, а решту (78 %) розподілила між філіями. У цьому випадку НДДКР – центр фінансує початкові дослідження (фундаментального характеру, віддалені від ринку), а операційні філії – дослідження продуктів зі зростаючою часткою на ринку та розроблення виробничого процесу

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ НДДКР У ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТНК

- Система показників для оцінки ефективності інвестицій у НДДКР включає різноманітні індикатори, у тому числі кількість патентів і публікацій. ТНК використовують такі показники, як частка НДДКР у загальному обороті компанії, лише 40,0 % оцінюють рентабельність інвестицій у НДДКР. Додатковим аргументом на користь інвестицій у НДДКР – захисне патентування з подальшим ліцензування для інших фірм.
- Рішення щодо комерціалізації приймається більшою мірою залежно від рентабельності інвестицій. Критерії прийняття інвестиційного рішення: очікуваний прибуток; зростання обсягів продажу внаслідок зростання частки ринку або входження на новий ринок; маркетинг; розвиток виробничих потужностей; період окупності й вартість капіталу.

ОСОБЛИВОСТІ НДДКР У ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТНК

- У 2010 р. інвестиції ТНК у світі в НДДКР і комерціалізацію досягли 9 млрд дол. США (масштабні інвестиції здійснили Nokia, Fiat, BASF).
- Інвестиції в комерціалізацію, як правило, набагато більші, ніж НДДКР, через те, що вони часто включають витрати на будівництво заводу, закупівлю обладнання, наймання та навчання персоналу. Наприклад, німецька ТНК Bayer інвестувала 22 млн євро в пілотний проект – заводи з виробництва вуглецевих нанотруб.
- Державне фінансування відіграє важливу роль у прийнятті інвестиційних рішень, зменшуючи ризики ТНК. Два великих Європейських інвестиційних проекти комерціалізації вуглецевих нанотруб, зокрема вартістю 90 млн євро Inno.CNT у Німеччині, та Genesis вартістю 107 млн євро, отримали державні інвестиції на суму 45 та 46 млн євро відповідно.

ОСОБЛИВОСТІ НДДКР У ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТНК (ФІНЛЯНДІЯ)

- У 2008 р. у Фінляндії було інвестовано 56 млн євро в нанотехнології, відповідно до національної програми FinNano. На розподіл коштів вплинула існуюча промислова структура економіки

Коротка характеристика промислових інвестицій у нанотехнології у Фінляндії (2008)

Сектор	Інвестиції, млн євро	Частка, %
Хімічна промисловість і матеріали	14,9	26,3
Лісовий кластер	9,7	17,1
Інформаційно-комунікаційні технології	9,6	17,0
Охорона здоров'я та соціальний захист	8,3	14,7
Енергетика й навколишнє середовище	6,8	12,0
Верстати й інструментарій	6,8	12,0
Металургія та механічний інжиніринг	2,8	4,9
Будівництво	0,7	1,2

СПЕЦИФІКА ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

На сьогоднішній день венчурним фондам дозволено здійснювати інтегрування коштів на території всіх 28 країн ЄС, за умови реєстрації в одній із країн

СПЕЦИФІКА ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

На венчурні інвестиції припадає лише 4 % загального обсягу інвестицій. У полі зору високоприбуткові проекти, які здатні принести 10-кратний прибуток (порівняно з інвестиціями).

Європейські венчурні інвестиції становлять лише п'яту частину від показника США (приблизно 100 млн дол. США у 2010 р.) скоротившись до 78 % від рівня 2006 р.

СПЕЦИФІКА ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

Існує принаймні два венчурні фонди з чіткою орієнтацією на нанотехнології: Nanostart і Nanodimension.

Nanostart, з офісами в Німеччині й Сінгапурі, має 9 фірм у портфолію, які спеціалізуються на медичних імплантатах, лікуванні раку, оптичних сенсорах, покритті для спортивного обладнання (3 фірми в Сінгапурі, 2 у США і 4 у Німеччині).

Nanodimension, базується в США та Швейцарії, інвестувала в 7 компаній, які спеціалізуються на будівельних матеріалах, електроніці та спеціалізованих вакцинах (6 компаній у США)

ЗМІНА ЦІНИ АКЦІЙ ВЕНЧУРНИХ КОМПАНІЙ

Компанія	Символ акції	Сектор	Зміна ціни (2007–2011), %
Headwaters Inc	NYSE:HW	Енергетика	–86,6
Flamel Technologies	NASDAQ:FLML	Наномедицина	–79,9
Valence Technology, Inc	NASDAQ:VLNC	Енергетика / Транспорт	–39,05
Veeco Instruments Inc	NASDAQ:VECO	Верстати й інструментарій	+41,36
A123 Systems, Inc.	NASDAQ:AONE	Енергетика / Транспорт	–89,11

ВЕНЧУРНІ ІНВЕСТИЦІЇ У 2014 р.

- У 2014 компанії ЄС зібрали 7,9 млрд євро (8,8 млрд дол. США; зростання на 25,0 % порівняно з 2013 р.) завдяки укладенню 1460 угод (падіння на 11,0 %).
- Відбулося 55 первинних розміщень цінних паперів (утричі більше за показник 2013 р.). На додаток було завершено 201 поглинання (збільшення на 21,0 % порівняно з 2013 р.).

«Мозковий штурм»: «Що означає ідеальна інвестиційна стратегія ТНК?»

Алгоритм проведення мозкового штурму

Мотивація. Глобальна конкуренція між ТНК ЄС, США, Японії та інших країн світу вимагає від корпорацій витонченої інвестиційної стратегії, яка передбачає, зокрема, визначення напрямів інвестування, джерел фінансування, особливостей взаємодії з ключовими гравцями на фінансовому ринку та основними конкурентами. У цих умовах

Алгоритм проведення мозкового штурму

Організація учасників. Академічна група поділяється на три підгрупи, кожна з яких упродовж 15-ти хвилин формулює рекомендації стосовно окремих аспектів інвестиційної стратегії корпорації в обраному секторі економіки, у якому існують передумови формування української ТНК.
Аналіз результатів. Після обговорення всередині зазначених підгруп їхні представники надають розроблені рекомендації. Відбувається остаточне формування стратегії за участі тренера-інструктора

Література:

1. The 2013 EU Industrial R&D Investment Scoreboard [Електронний ресурс] — Режим доступу <http://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard14.html>.
2. Eurostat Website [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>.
3. European Union Innovation Policy: Towards a new European Innovation Act [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.oecd.org/sti/inno/44286003.pdf>.
4. An Overview of the European Union's Nanotechnology Projects [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.nanowerk.com/spotlight/spotid=31109.php>.

5. Regulation on European Venture Capital Funds [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://ec.europa.eu/finance/investment/venture_capital/index_en.htm.

6. Why 2014 was a fantastic and terrible year for venture capital in Europe [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://venturebeat.com/2015/01/26/why-2014-was-a-fantastic-and-terrible-year-for-venture-capital-in-europe>.

Тема 17. ОПОДАТКУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЄС

Міні-лекція «Розкриття особливостей оподаткування інноваційно-інвестиційної діяльності в ЄС»

Молоді інноваційні компанії (ситуація “виграш-виграш” для промисловості та суспільства)

Перспективи для уряду	Перспективи для промисловості
Нові високоякісні робочі місця та податкові надходження	Низькі бар'єри для наймання додаткового персоналу
Рентабельні початкові інвестиції потрібні в деяких країнах	Постійний вплив на грошові потоки
Комбінування контролю за витратами й ефективності	Швидке й диверсифіковане розроблення продукції
Існування подібних моделей	Нижчий інвестиційний ризик – можливість поліпшити залучення фінансування
Покращання конкурентоспроможності без погіршення соціальних стандартів	Більш прогнозоване фінансування порівняно з грантами

ПОЛІТИКА СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙ

КРАЇНА	ІНСТРУМЕНТИ
Об'єднане Королівство	Широке коло інструментів стимулювання інноваційних компаній та інвесторів Компенсація 125–150 % НДККР інвестицій, виплачується наступного року
Франція	Податкові кредити за статусу молодого інноваційної компанії
Норвегія	Податкові субсидії: держава фінансує 20 % витрат на НДДКР. Щорічно 600 аплікантив

МАЛІ ТА СЕРЕДНІ ПІДПРИЄМСТВА

Категорія	Кількість зайнятих, осіб	Оборот, млн євро	Сальдо балансу, млн євро
Середні	< 250	≤ 50	≤ 43
Малі	< 50	≤ 10	≤ 10
Мікро	< 10	≤ 2	≤ 2

ОПОДАТКУВАННЯ

В **Об'єднаному Королівстві** передбачено 100 % податкову знижку для малого й середнього бізнесу на суму витрат на високі технології

ОПОДАТКУВАННЯ

Податок на дохід у вигляді відсотків і на дивіденди становить 35 % 25 % утриманого податку залишається в країні походження доходу, а 75 % передається в країну, де платник податку є резидентом
Стосується громадян ЄС-28

НОВІ ЗАХОДИ НА ПІДТРИМКУ ІННОВАЦІЙ

- Допомога молодим інноваційним компаніям;
- Допомога проектам, які спрямовані на фундаментальні й промислові дослідження, проведення експериментів
- Допомога дослідження технічного реалізації інновацій;
- Допомога щодо покриття витрат малих і середніх підприємств на захист промислових прав власності;
- Допомога щодо процесних та організаційних інновацій під час надання послуг;
- Допомога у вигляді консультування та інноваційної підтримки;
- Допомога в підборі висококваліфікованого персоналу;
- Допомога інноваційним кластерам

ДОПОМОГА МОЛОДИМ ІННОВАЦІЙНИМ ПІДПРИЄМСТВАМ (УМОВИ)

- 1) Бенефіціар є малим підприємством, яке існує менше 6 років на момент отримання допомоги;
- 2) Бенефіціар є інноваційним підприємством на підставі:
  - А) країна-член може продемонструвати на основі зовнішньої експертизи, перш за все на основі бізнес-плану, що бенефіціар у найближчому майбутньому буде розробляти продукти, послуги або процеси, які є технологічно новими або суттєво покращеними порівняно із загальним рівнем у промисловості в ЄС, і буде спроможним нести ризик технологічної або промислової невдачі; або;
  - Б) витрати на НДДКР у бенефіціара протягом останніх трьох років до допомоги становили не менше 15 % загальних операційних витрат, або, у разі старт-апу без будь-якої фінансової історії, підтвердження зовнішнього аудиту за звітний період;
  - В) допомога не може перевищувати 1 млн євро

ДОПОМОГА МОЛОДИМ ІННОВАЦІЙНИМ ПІДПРИЄМСТВАМ (УМОВИ)

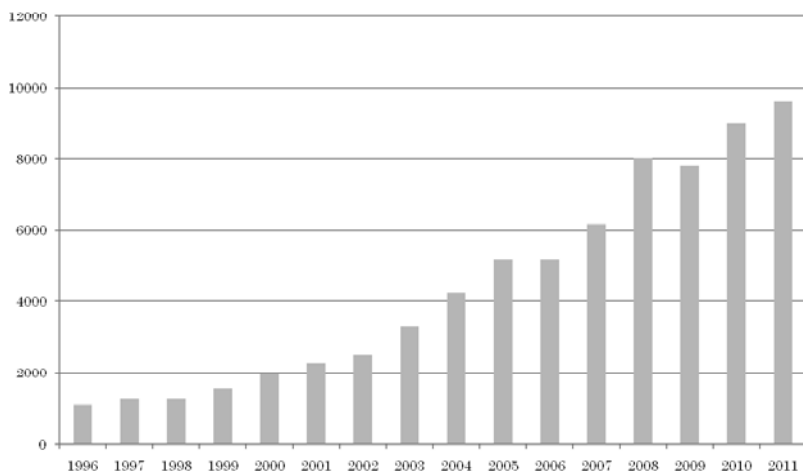
- Допомога може бути збільшена до 1,25 млн євро або до 1,5 млн євро в депресивних регіонах (спеціальні винятки в законодавстві ЄС).
- Допомога може бути лише разовою протягом отримання статусу молодого інноваційного підприємства.
- Будь-який інший вид допомоги може бути отримано лише після 3 років з моменту отримання допомоги як молодому інноваційному підприємству

Найбільші компанії за НДДКР-витратами у світі та Україна в 2011 р.

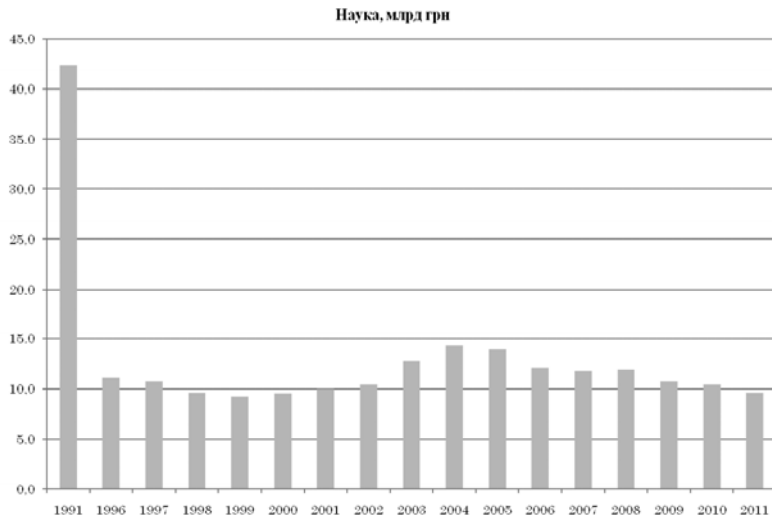
Ранг	ТНК	Країна походження	Сектор ¹	НДДКР, млрд. євро	НДДКР, млрд. грн. ²
1	Toyota Motor	Японія	1	6,782	74,605
2	Microsoft	США	7	6,453	70,987
3	Volkswagen	Німеччина	1	6,279	69,066
4	Novartis	Швейцарія	3	6,090	66,991
5	Samsung Electronics	Південна Корея	4	5,834	64,169
6	Pfizer	США	3	5,629	61,919
7	Roche	Швейцарія	3	5,173	56,904
8	Intel	США	2	5,169	56,860
9	General Motors	США	1	4,910	54,010
10	Merck US	США	3	4,795	52,745
11	Johnson & Johnson	США	3	4,377	48,147
12	Daimler	Німеччина	1	4,311	47,416
25	Ford Motor	США	1	5,834	64,169
26	Google	США	7	5,629	61,919
83	Texas Instruments	США	2	1,255	13,801
X	Інновацій но-інвестицій на діяльність промислових підприємств України, у т.ч. НДДКР			1,303	14,334
84	Dow Chemical	США	6	1,210	13,309
85	Royal Bank of Scotland	Велика	9	1,089	11,979

1 – сектори: 1 – автомобілі та комплектуючі; 2 – Технологічне устаткування та обладнання; 3 – фармацевтика та біотехнології; 4 – Електроніка та електричне обладнання; 5 – аерокосмічна галузь та оборона; 6 – Хімічна промисловість; 7 – Програмне забезпечення та комп'ютерні послуги; 8 – товари для відпочинку; 9 – банківські послуги; 10 – фіксовані лінії зв'язку.
2 – розраховано за курсом 11,0 грн. за євро.

**Фінансування наукових і науко-технічних робіт упродовж
1996–2011 рр., млн грн (фактичні ціни)**

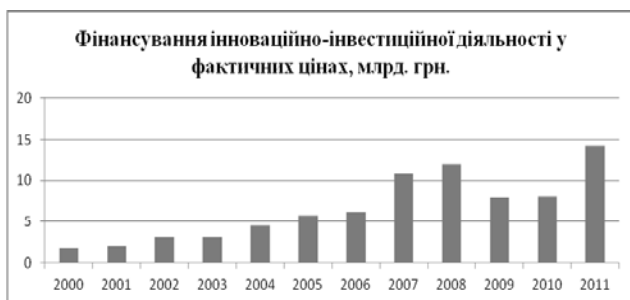

**Фінансування наукових та науково-технічних робіт упродовж
1996–2011 рр. (фактичні ціни), млн грн**

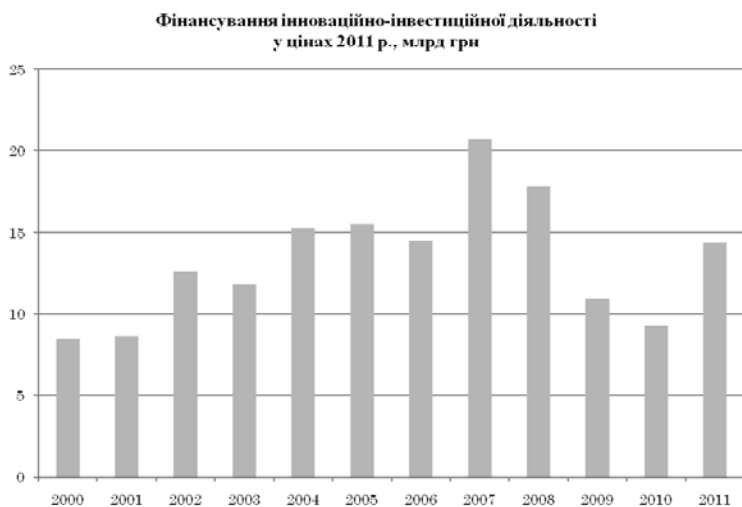

**Фінансування наукових та науково-технічних робіт в Україні
(ціни 2011 року) упродовж 1991–2011 рр., млрд грн**

Фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств в Україні у фактичних цінах упродовж 2000–2011 рр., млрд грн

Фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств у цінах 2011 р. упродовж 2000–2011 рр., млрд грн

Емпірична ефективність НДДКР-інвестицій

- Лише 5,0 % загальних видатків на НДДКР приводять до появи нової продукції, що успішно реалізується на ринку; тільки 10,0 % нової продукції й технологій спирається на останні результати фундаментальних досліджень. У США середня щорічна норма прибутку від приватних інвестицій у сферу НДДКР становить 20–30 %.

ЗУ «Про інноваційну діяльність»

■ Стаття 16. Інноваційні підприємства

- Інноваційним підприємством визнається підприємство (об'єднання підприємств) будь-якої форми власності, якщо більше 70 відсотків його продукції (у грошовому вимірі) за звітний податковий період є інноваційні продукти і (або) інноваційна продукція.
- Інноваційне підприємство може функціонувати у вигляді інноваційного центру, бізнес-інкубатора, технопарка.

Обговорення: «Де податковий тягар більший — у ЄС чи в Україні?»

Література:

1. Innovationstarter Fund: Support of young innovative enterprises in Hamburg [Електронний ресурс] — Режим доступу : <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regional-innovation-monitor/support-measure/innovationstarter-fund-support-young-innovative-enterprises-hamburg>.

2. Public Financing of Young Innovative Companies in Finland [Електронний ресурс] — Режим доступу : ftp://ftp.zew.de/pub/zew-docs/veranstaltungen/norface/docs/finland_murray_doc1.pdf.

3. “Taxes in Europe — Tax reforms” database (TEDB/TAXREF) [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/info_docs/tax_inventory/index_en.htm.

4. What is an SME? [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/sme-definition/index_en.htm.

5. Токар В. В. Інноваційно-інвестиційна діяльність промислових підприємств та економічна безпека України: монографія. — К. : ТОВ «ПанТот», 2013. — 305 с.

6. Дагаев А. Новые модели экономического роста с эндогенным технологическим прогрессом / А. Дагаев // Мировая экономика и международные отношения. — 2001. — № 6. — С. 40-51.

7. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 № 40-IV [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15/print1423559413156814>.

Сучасна інвестиційна політика основних економічних гравців світу (обговорення)

TTIP

Bulgaria, Croatia, Cyprus, Latvia, Lithuania, Malta, Romania and the EU

TPP

Peru

OECD

Austria, Belgium, Czech Republic, Denmark, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Hungary, Italy, Ireland, Luxembourg, Netherlands, Poland, Portugal, Slovakia, Slovenia, Spain, Sweden, United Kingdom

RCEP

Israel, Iceland, Norway, Switzerland, Turkey

Republic of Korea

Cambodia, China, India, Indonesia, Lao People's Democratic Republic, Myanmar, Philippines, Thailand

United States

Canada, Mexico, Chile

Australia, Japan, New Zealand

Brunei, Malaysia, Singapore, Viet Nam

Інвестиції у ЄС

- 2013 р.:
    - Китай: \$ 304 млн
  - 2014 р.:
    - \$ 3,96 млрд
- 2015: увага на:
- Banca Monte dei Paschi di Siena (Італія)
  - Novo Banco (Португалія)

Пакт про трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство (Transatlantic Trade and Investment Partnership)

- Стандарти безпеки, технічні вимоги та правила конкуренції
- Зона вільної торгівлі:
- 800 000 000 споживачів,
- 1/2 сукупного світового обсягу ВВП
- Найбільший економічний простір світу (1/3 світових торговельних потоків – це США + ЄС)

Пакт про трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство

- Раунди: червень, жовтень, грудень 2013
березень, жовтень 2014; кінець 2015 - ПІДПИСАННЯ
- Заміна двосторонніх інвестиційних угод між ЄС та США (тільки 9 країн-членів мають двосторонні угоди із США)
- Основне завдання – попередження експропріації іноземних інвестицій урядами приймаючих країн
(експропріація – насильницьке прийняття державою матеріального й нематеріального майна, що належить приватним особам)
- Акумулявання найкращого досвіду захисту інвестицій з усіх інвестиційних угод (1400 угод країн-членів)
- Європейські інвестори – найбільша участь у справах “інвестор проти держави” (ISDS = investor-to-state dispute settlement)
- Надзвичайна заінтересованість громадськості в обговоренні змісту TTIP

ЕКСПРОПРІАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙ

- **ПРЯМА**

Дії держави (прийняття нормативного акта), котрі в короткий проміжок часу позбавляють інвестора його титулу і, відповідно, того майна і тих прав, якими він володів

- **НЕПРЯМА**

Дії приймаючої держави, що призводять до втрати управління, контролю і використання або значного знецінення вартості активів іноземного інвестора.

А) сукупність дій, що окремо не спричиняють негативних наслідків та не є міжнародним правопорушенням

Б) нездатність приймаючої держави створити адміністративні та законодавчі умови для належної підтримки інвесторів

МЕТА ПАКТУ ТТІР:

- подолання торговельних бар'єрів у значній частині секторів економіки за-для спрощення купівлі-продажу товарів і послуг між ЄС та США

ТТІР – загроза населенню та навколишньому середовищу?

Кампанія ПРОТИ ТТІР :

- Антиглобалісти
- НГО
- групи з охорони навколишнього середовища та споживачів
- групи із захисту громадських прав і профспілки

Інтереси США у ЄС:

- Новий ринок для ГМО-продукції
- Відкритий потік персональних даних з ЄС до США
- Новий ринок для курятини та свинини із США: (ЄС, РФ, КНР – заборона, бо воно оброблене хлором або з гормоном росту)
- Зміна політики ЄС за кліматом: квоти авіаперевізникам через викиди в атмосферу
- Зняття обмежень для використання ризикових фінансових інструментів

Інтереси ЄС:

- США – нова технологія видобутку газу – ФРЕКІНГ
- Перспектива – 6 років, США – лідер експорту енергоносіїв
- Однак! Експорт із США – тільки у країни, з якими – зона вільної торгівлі

Я сподіваюся, що коли люди поглянуть на деталі того, що ми хочемо закріпити угодою, вони зрозуміють, що ми просуваємося до кращої, більш досконалої системи, ніж та, що сьогодні існує. Я закликаю заінтересовану громадськість поділитися з нами ідеями та коментарями з приводу того, чи допомагає запропонований Євросоюзом підхід до ТТІР досягнути правильного співвідношення між захистом інвесторів та збереженням за урядом ЄС абсолютного права та можливості врегулювати суспільний інтерес

Комісар ЄС з питань торгівлі Карель Де Гухт

I hope that when people look at the detail of what we want to put in the agreement, they will see that we are pushing for a better and improved system than exists at the moment. I now invite the interested public to share with us ideas and comments on whether the EU's proposed approach for TTIP achieves the right balance between protecting investors and safeguarding the EU governments' absolute right and ability to regulate in the public interest."

РОЛЬ ЄВРОКОМІСІЇ

З 2010 р. Єврокомісія працює над роз'ясненням та вдосконаленням механізмів захисту інвестицій:
власне правила та норми
їх імплементація

ШЛЯХОМ доступу всіх 28 країн-членів до однакових документів
ПОТІМ ЄВРОПАРЛАМЕНТ прийматиме відповідне рішення шляхом голосування

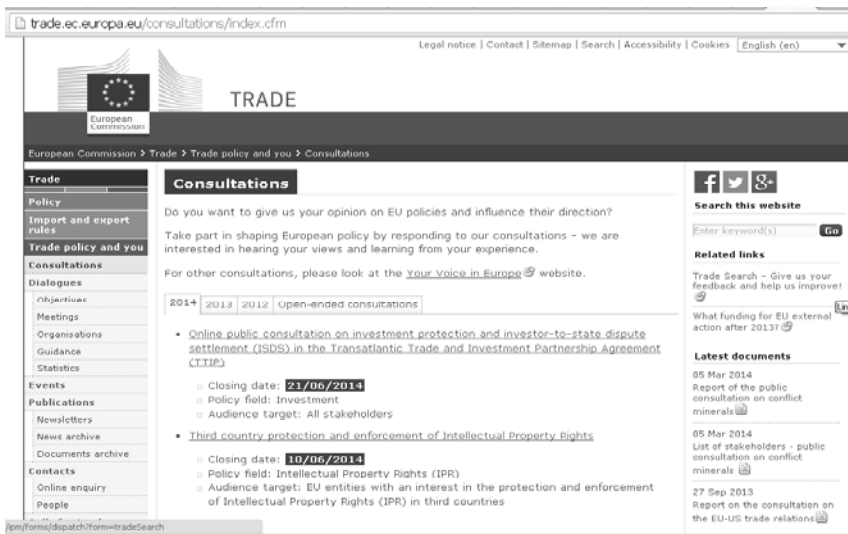
МЕТА ЄВРОКОМІСІЇ

- удосконалення механізмів захисту інвестицій: ГАРАНТІЇ збереження за країнами права регулювати
- створення сучасної, прозорої та ефективної системи врегулювання спорів "інвестор-держава" (ISDS)

Єврокомісія – он-лайн консультації

- З 27 березня 2014 р. – коментарі та відповіді на запитання: in English з наступним перекладом на всі мови ЄС
- 90 днів зберігаються відповіді-обговорення

Єврокомісія – он-лайн консультації

Завдання для ЄС та США в межах TTIP

- Відпрацювати практику укладання інвестиційних угод з прозорим і зрозумілим змістом
- Згодом цю практику – на угоди з іншими країнами – не членами ЄС

США – ЄС

Кожна компанія як інвестор може подати позов
проти приймаючої держави

- 3300 ЄС компаній
- 24 000 філіалів у США
- 14 400 американських компаній у країнах ЄС
- 50 800 дочірніх компаній

Сучасна, прозора та ефективна система врегулювання спорів “інвестор-держава” (ISDS)

- передбачає:
- запобігання ризику зловживання системою;
- створення більш прозорої системи;
- запобігання конфліктам інтересів у системі;
- забезпечення якісної взаємодії та контролю;
- усвідомлення, що система врегулювання спорів застосовується лише для норм про захист інвестицій, а не до інших частин пакту ТТІР

“Окрема” спеціалізація юридичних компаній:

- Судові провадження “інвестор VS держави”
- наслідок – спустошення державного бюджету

Загальна інформація:

- **Статистика:**
- Загальна кількість інвестиційних справ за останні 10 років – **338** (приблизно 34 справи на рік)
- **Правова основа:** Вашингтонська конвенція, ВІТ
- **Центри розгляду спорів:** Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів (ICSID), Арбітражний інститут Стокгольмської Торговельної палати (SCC), МАС МТП....

Вашингтонська конвенція

- Повна назва: Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами й іноземними особами від 18 травня 1965 р.,
- Ратифікована Україною 16 серпня 2000 р.
- 147 кран-учасниць (2011 р.)
- Виключною сферою дії цього акта є інвестиційні спори, які виникають між інвестором і урядом приймаючої країни з приводу тлумачення угод про ввезення капіталу або націоналізації майна, пов'язаного зі здійсненням інвестицій

ICSID — International Centre for Settlement of Investment Disputes

Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів

Самостійна організація, одна із 5 тісно пов'язаних між собою інститутів Всесвітнього банку

- **примирення сторін** (інвестор vs держава)
- **арбітражне провадження** (якщо не було досягнуто згоди протягом трьох (шести) місяців від отримання письмового повідомлення з точним викладенням позиції щодо предмета спору)
- обслуговування – добровільне і платне

Центр – авторитетна міжнародна арбітражна установа

Мета:

- забезпечення правових можливостей для проведення примирювальних і арбітражних переговорів між урядами країн та іноземними інвесторами
- усунення зовнішньоекономічних перешкод на шляху приватних інвестицій

Щоб звернутися до Центру

- згода на передачу спору на розгляд – тільки добровільна (без втручання третьої сторони)
- Тільки ратифікації Конвенції недостатньо для автоматичного звернення до примирювальної або арбітражної процедури, яка була встановлена за нею.
- Механізм реалізації норм Конвенції передбачає імплементацію положень Конвенції у внутрішнє законодавство держави-учасниці та/або укладання окремої двосторонньої угоди з державою-учасницею Конвенції, чи з особою (приватною чи юридичною) держави-учасниці.
- Згода може бути надана й шляхом підписання угоди про арбітраж *ad hoc* для розв'язання окремого спору.

Розгляд з урахуванням

- Підстава для розгляду спорів - тільки письмова заява сторін, яка, як зазначено в преамбулі документа, «являє собою зобов'язувальну угоду, що потребує, зокрема, щоб рекомендації примирювача враховувалися повною мірою, а арбітражні рішення виконувалися
- ст. 27: жодна з держав-учасниць не надаватиме дипломатичного захисту або не висуватиме претензії, якщо інша держава не виконає рішення Центру.
- п. 1 ст. 27: держава-учасник Конвенції може вжити тих чи інших заходів у інтересах свого інвестора, справа якого розглядається в Центрі, тільки після прийняття рішення в конкретній справі та тільки у разі, якщо протилежна сторона відмовилася виконувати арбітражне рішення.
- ст. 42: арбітражний трибунал, якщо сторони не домовляться про інше, буде використовувати під час розгляду спору право сторони – держави, яка домовляється (включаючи правило про колізію законів) – і такі норми міжнародного права, які можуть бути використані.

Застереження для включення в інвестиційні міжнародні угоди

- 1) прийняття юрисдикції згаданого Центру;
- 2) відмова від дипломатичного захисту;
- 3) відмова від інших процедур урегулювання спорів, які можуть бути передбачені в угоді, такою мірою, щоб могли бути застосовані процедури, передбачені Вашингтонською конвенцією;
- 4) відмова від прав суброгації
(право вимоги відшкодування збитків переходить до держави, яка страхує інвестиції свого суб'єкта господарської діяльності в іншій державі. Держава має можливість від імені своїх громадян подавати до міжнародного арбітражу позови проти інших держав)

Застереження для включення в інвестиційні міжнародні угоди

- 5) призначення державної уповноваженої установи для участі в процедурах, передбачених Конвенцією;
- 6) прийняття інвестором юрисдикції Центру;
- 7) відмова від дипломатичного захисту інвестора, який не погодився прийняти юрисдикцію Центру;
- 8) прийняття сторонами інвестиційної міжнародної угоди-зобов'язання (якщо раніше вони не зробили цього) підписати й ратифікувати Вашингтонську конвенцію

Приклади *специфічних* інвестиційних спорів

- Філіп Моріс vs Уругваю та Австралії (бо прогресивні закони про боротьбу з курінням)
- Американська Еллі Ліллі vs Канади (бо ліцензування медикаментів за канадськими критеріями ніби-то зменшує доступ населення до якісних ліків)
- Шведський концерн Ваттенфоль vs ФРН (бо правила обмежувального характеру для вугільних електростанцій)

- На 2013 р. – ЄС – більш ніж 3,000 інвестиційних угод з різними країнами світу
- Інвестори ЄС найчастіше стають учасниками справ “інвестор проти держави”

Застереження для включення в інвестиційні міжнародні угоди

- 5) призначення державної уповноваженої установи для участі в процедурах, передбачених Конвенцією;
- 6) прийняття інвестором юрисдикції Центру;
- 7) відмова від дипломатичного захисту інвестора, який не погодився прийняти юрисдикцію Центру;
- 8) прийняття сторонами інвестиційної міжнародної угоди-зобов'язання (якщо раніше вони не зробили цього) підписати й ратифікувати Вашингтонську конвенцію

Справи проти України

- **Справа Generation Ukraine Inc. v. Ukraine** Колегія арбітрів 16 вересня 2003 р. відхилила позов повністю й зобов'язала інвестора відшкодувати витрати, понесені Україною, у розмірі \$ 365 тис.
- **Справа Tokios Tokelés v. Ukraine** Ціна позову становила близько \$ 65 млн, проте розгляд справи по суті закінчився винесенням рішення на користь України. Рішення про наявність компетенції було винесено 29 квітня 2004 р., а рішення по суті спору, текст якого офіційно не опублікований, 26 липня 2007 р.

Інвестиційні спори

За критерієм предмета спору:

- пов'язані з допуском інвестора до здійснення інвестиційної діяльності;
- пов'язані з реалізацією інвестиційного проекту, тобто такі, що виникають безпосередньо під час здійснення інвестиційної діяльності;
- пов'язані з припиненням інвестиційної діяльності

Інвестиційні спори

- Залежно від змісту інвестиційної діяльності – спори, пов'язані з:
  - інвестиціями в капітальному комерційному будівництві;
  - контрактними формами інвестиційної діяльності;
  - договором франчайзингу;
  - діяльністю пенсійних фондів;
  - інвестиційною діяльністю в житловому будівництві

Міжнародний арбітражний суд

Міжнародна торгова палата (Париж, 1923 р.)

- Як звернутися:

Позовна заява:

- мовою контракту, з приводу якого спір
- має містити:
  - Назви й адреси сторін, коротко про їх діяльність, контакти
  - Факти й обставини справи
- Зазначення характеру суперечки: припинення контракту, непогодження сплатити рахунок або гонорар тощо....

Алгоритм розгляду справи у MAC

- Копія позову – відповідачеві
- 30 днів – пропозиції щодо кількості арбітрів з розгляду справи
- MAC не приймає рішення по суті, а організовує розгляд справи
- 1 або 3 арбітри (можливо навіть не юристи, але ОБОВ'ЯЗКОВО незалежні від сторін спору) заслуховують справу і приймають рішення

Арбітражний інститут Торгової палати Стокгольму (Стокгольмський суд)

- Генеральний секретар, 7 співробітників і правління (12 членів (юристи))
- 1 раз на місяць – правління, інший час – “дистанційний офіс”
- Подання позову – стандарт (як МАС МТП)
- Обидві сторони призначають по одному арбітру. Третього - Голову - призначає правління Арбітражного інституту.
Сторони вносять аванс на покриття витрат.
- Трійка арбітрів – попередня нарада з адвокатами сторін
- Домовляється про розклад арбітражної процедури
- Самі слухання відбуваються у будь-якому зручному приміщенні, найчастіше конференц-залі солідного готелю
- Через місяць – вердикт

ВИТРАТИ

- Реєстраційний збір за подачу позову до Арбітражного інституту ТПС становить 1000 євро.
- Далі арбітражні витрати варіюються залежно від ціни спору. Так, якщо ціна спору \$ 100 тис., то гонорар арбітрів складе \$ 19 264. Якщо позов на \$ 1 млн – гонорар арбітрів дорівнює \$ 63 438, якщо на \$ 10 млн – гонорар арбітрів дорівнює \$ 181 тис. 477 (дані на 2003 рік). Але найбільше компанії доведеться заплатити адвокатам.
- Справа на мільярди - ? гонорар за особливою схемою, а стеля реєстраційних зборів цього інституту – 60 тисяч євро незалежно від масштабу угоди.
- Витрати, пов'язані з перельотами, проживанням, харчуванням, перекладом документації та послугами місцевих адвокатів.
- Аванс на покриття витрат вноситься відповідачем і позивачем на спеціальний рахунок у банку. Після завершення арбітражу виграє сторона отримує гроші назад з урахуванням банківського відсотка.
- Тривалість судового процесу залежить від ступеня складності справи, у більшості випадків – від 8 до 12 місяців.

<http://euroua.com/law/advice/226-2011-03-12-12-03-37>

Головна проблема економіки ЄС

- Зменшення обсягу інвестицій (-20 % з 2008 р.)
- Вихід є: міністри фінансів ЄС – інвестиційний план на 4 роки
- Підтримка дорожніх проектів (аеропорти, залізниці (швидкісна залізниця між Польщею, Естонією, Латвією та Литвою), будівництво житла у Нідерландах)
- Червень 2015 – Фонд стратегічних інвестицій (залучення 315 млрд євро у 2015–2017 рр.)

Основні напрями нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності в ЄС

- Лібералізація взаємних капіталовкладень
- Формування єдиного законодавства для компаній країн-членів щодо здійснення інвестиційної діяльності
- Визначення національних заходів стимулювання взаємних інвестицій
- Розроблення загальних правил інвестиційного співробітництва з країнами – не членами ЄС.

Інвестиційне законодавство ЄС від двосторонніх угод країн-учасниць до загальноєвропейських інвестиційних угод

Амстердамський договір:

- свобода підприємницької діяльності;
- свобода руху капіталу.

Двосторонні інвестиційні угоди:

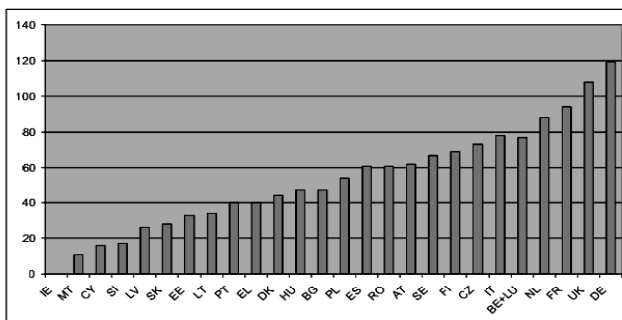
- 1959 р. – Німеччина + Пакістан;
- до 2009 р. – 1200 двосторонніх інвестиційних угод країн-членів ЄС (за винятком Ірландії) з іншими країнами світу;

Лісабонський договір (2009):

- питання прямих іноземних інвестицій – виключна компетенція ЄС (тобто: сторона в міжнародних інвестиційних угодах – уже ЄС, а не визначена країна, як раніше)

Кількість двосторонніх інвестиційних угод за участі країн – членів ЄС

Annex: Overview of the number of Bilateral Investment Treaties concluded by Member States

Note: Information as known to the Commission services on 15 June 2010

- Україною укладено близько 60 угод про взаємне сприяння та взаємний захист інвестицій.
- Кожна з угод містить:
  - своє визначення терміна «інвестиція», які схожі між собою, і
  - застереження про можливість вирішення спорів у Міжнародному Центрі з урегулювання інвестиційних спорів (*International Center for Settlement of Investment Disputes (ICSID)*).

У міжнародному праві будь-якого загальновизнаного визначення терміна «інвестиція» не існує, що дозволяє користуватися конвенційними механізмами врегулювання інвестиційних спорів

У справах *Fedax N.V. v. Republic of Venezuela* і *Salini Costruttori SPA and Ita / strade S.P.A. v. Kingdom of Morocco* арбітражні суди при розгляді питання щодо своєї юрисдикції вказали на те, що угода, щоб бути кваліфікованою як інвестиційна, має бути розглянута з урахуванням таких критеріїв:

- тривалість;
- внесок інвестора (кошти або інші активи, що мають економічну цінність);
- регулярність прибутку;
- внесок у розвиток приймаючої держави; та
- прийняття певних ризиків.

Однак ці критерії не були прийняті наступними арбітражними судами як обов'язкові та кожного разу піддавалися аналізу та можливому перегляду або доповненню

Справа *Inmaris Perestroika Sailing Maritime Services GmbH and Others v Ukraine*

Україна, як один з аргументів відсутності у арбітражного суду юрисдикції розглядати спір, стверджувала, що

- бербоут-чартерний контракт (фрахт без екіпажу) і суміжні з ним договори не є інвестиційними договорами в розумінні законодавства України та не були зареєстровані як такі.
- Арбітражний суд, розглянувши дане питання, зазначив, що чинним законодавством України прямо не передбачено, що відсутність реєстрації інвестиційного договору тягне за собою його незаконність. І тому дійшов висновку, що це жодним чином не позбавляє заявників права на захист відповідно до Угоди між Україною та Федеративною Республікою Німеччиною про сприяння здійсненню і взаємний захист інвестицій.

«Херсонес»

Інвестиційне законодавство ЄС: (продовження)

- Директива 2003/6/ЄС «Про інсайдерську діяльність, маніпулювання на ринку, зловживання на ринку»
- Директива 2011/61/EU «Про керуючих альтернативними інвестиційними фондами»
- Директива 2009/65/ЄС «Про підприємства колективного інвестування в цінні папери»
- *Etc.*

MiFID (2007)

- Замінила Директиву про інвестиційні послуги (1997)
  - Основна мета:
    - збільшення конкуренції між різними видами торговельних систем;
    - ідентичні умови для торгів у різних системах;
    - принцип “Єдиного паспорта” для інвестиційних фірм (ринок акцій, ринок деривативів)
- Відміна правил концентрації на національному рівні (країни вже не “рекомендують” акціям продаватися на біржах певних країн)

MiFID-2 (2011)

+MIFIR (Регламент про ринки фінансових інструментів)

- Посилення захисту інвесторів
- Посилення прозорості угод
- Увага регулювання непрозорих ринків деривативів
- Інвестиційні послуги від іноземних компаній
- Нагляд, контроль і заходи впливу від уповноважених органів (в основі – приклад Великобританії – органи фінансового нагляду)

Консалтингові послуги клієнтам!!!

- Повна і детальна інформація
- Якісні рекомендації, оскільки фінансові продукти – складний характер
- Заборона незалежним радникам та інвестиційним менеджерам отримувати винагороду від третіх осіб (ініціатива Єврокомісії)

Класифікація клієнтів:

- **Роздрібні клієнти** (ФО, МСП: максимальний захист, доступ до всіх документів, перед- та післядоговірні консультації)
- **Клієнти-професіонали** (інституційні інвестори, великі підприємства, менший рівень захисту, оскільки вони більше усвідомлюють ризики)
- **Вибірковий Клієнт-контрагент** (банки, ощадні каси, інвестиційні та пенсійні фонди: базовий рівень захисту, оскільки вони самі безпосередньо працюють на фінансовому ринку)

***Роздрібний клієнт** може стати
клієнтом-професіоналом*

ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ

в контексті інновацій
доступ до нових технологічних активів;
переміщення знань на нові ринки.

ЗЛИТТЯ –

це добровільне об'єднання капіталу двох і більше юридичних осіб, унаслідок чого утворюється третя – нова юридична особа, як правило, з новою назвою, і яка є їх правонаступником

ПОГЛИНАННЯ –

це різновид поєднання (інтеграції) суб'єктів господарювання, що характеризується встановленням контролю одним з них над іншим, має наслідком зміни у його статутному капіталі та в окремих випадках його припинення

Злиття та поглинання в окремих країнах Європи

НІМЕЧЧИНА

- Закон про реорганізацію
- Акціонерний закон
- Кодекс про ворожі поглинання
- Комісія з поглинань

ФРАНЦІЯ

- Закон про злиття фірм
- Рада у справах конкуренції

ВЕЛИКО-БРИТАНІЯ

- Кодекс поглинань
- Комісія Сіті зі злиття та поглинання

СПІЛЬНІ РИСИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

- Спеціальні нормативні акти
- Державний орган, що контролює процеси інтеграції
- Превентивні заходи щодо ворожих поглинань (доступ інвесторів до інформації, перехресне володіння акціями тощо)

Законодавство ЄС про злиття та поглинання

є частиною законодавства ЄС про компанії, що регламентують процеси їх створення, реорганізації, розкриття інформації, звітності та аудиту

- Третя директива «Про злиття публічних акціонерних товариств» №78/855
- Десята директива «Про транскордонні злиття господарських товариств, що засновані на об'єднанні капіталів» № 25/2004
- Тринадцята директива «Про поглинання» №56/2005
- Регламент Ради ЄС про контроль за концентраціями між суб'єктами господарювання (Регламент ЄС про злиття) № 139/2004

КЕЙС: Злиття компаній BAE Systems та EADS

- Загальна інформація про учасників інтеграції
- Мотиви та перспективи даного злиття для учасників та Європейського економічного простору
- Проблемні питання злиття та варіанти їх вирішення

Про компанію EADS Європейське аерокосмічне агентство:

AIRBUS

Airbus is the leading commercial and military transport aircraft manufacturer, offering modern civil airliners.

Read more

ASTRIUM

Astrum is the European leader in space programmes, from large-scale space systems to satellite services.

Read more

CASSIDIAN

Cassidian, partner in Eurofighter, is a worldwide leader in state-of-the-art solutions for armed forces and civil security.

Read more

EUROCOPTER

Eurocopter, the top civil-sector helicopter manufacturer, offers the world's largest civil and military helicopter range.

Read more

- найбільша європейська корпорація аерокосмічної промисловості;
- об'єднує Airbus, Astrium, Cassidian and Eurocopter;
- 133 000 робочих місць по світу;
- ринки збуту: Європа, Середній Схід, Азія та Океанія

Про компанію BAE Systems:

- оборонна компанія Великобританії - військова авіація, інформаційна безпека, системи озброєння (у т.ч. повітряні та морські);
- 93 000 робочих місць по світу;
- основні ринки збуту: США та Саудівська Аравія;
- привілейований підрядник Пентагону (США)

МОЖЛИВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ЗЛИТТЯ – ЄВРОПЕЙСЬКА ОБОРОННА АВІАЦІЙНА КОМПАНІЯ – конкурент американському Boeing

Франко-німецький аерокосмічний концерн EADS

(материнська компанія виробника літаків Airbus)

- 22,5 % акцій – вплив французького уряду (15 % – власність уряду, 7,5 % – через компанію Lagardere)
- Значний вплив німецького уряду через пакет акцій промислової групи Daimler, що володіє також пакетом акцій

Британська оборонна корпорація BAE

- “Золота акція” (право вето по стратегічних рішеннях) – власність Британського Уряду;
- Найбільший акціонер (13 %) – компанія з управління активами Ivesco (США)

Вартість злиття – 48 млрд дол. США
Частки сторін у майбутній компанії:
BAE Systems – 40 % та EADS – 60 % акцій.

Мотиви та перспективи даного злиття для учасників та Європейського економічного простору:

- Створення нового підприємства, що змінить розподіл ринків збуту озброєння;
- Скорочення військових бюджетів Великобританії та США
- Посилення конкуренції між авіавиробниками

Проблемні питання злиття та варіанти їх вирішення:

Значний вплив урядів Франції та Німеччини, заполітезованість рішень
Абсолютні умови BAE Systems:

- частка урядів Німеччини і Франції – до 9 % акцій новоствореної компанії;
- уряди Німеччини і Франції не голосують блоком та не мають своїх представників у правлінні новоствореної компанії.

Умови Уряду Великобританії та керівників обох компаній:

- директори, призначені французьким, німецьким та британським урядами, не входять до складу правління новоствореної компанії

2014 р. – Аеробус Груп

- Реорганізація у 3 складові:
комерційна авіація,
оборона та космос,
гелікоптери
- Оголошення про ребрендинг уже збільшили чисті прибутки у другому кварталі 2013 р. на 14 % - до 518 млн євро

Література:

1. Foreign Direct Investment in the European Union : Tokyo, 15 July 2010. — EU-Japan Centre for Industrial Cooperation // [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/investment/index_en.htm

2. World Investment Report 2014: Investing in the SDGs: An Action Plan // UNITED NATIONS CONFERENCE ON TRADE AND DEVELOPMENT 264 p.

3. Division on Investment and Enterprise: Results and Impact Report 2013. — 114 p.

4. Новости международного арбитража (июль 2012 — январь 2013) // [Електронний ресурс] — Режим доступа : http://www.kisilandpartners.com/ru/publications/legalnews/novosti_mezhdu_narodnogo_arbitrazha_iyul_2012_yanvar_2013/

5. Лёвина Н. П. Лиссабонский договор — новый основополагающий документ Европейского Союза / Н. П. Лёвина. // Вестник РУДН, серия Юридические науки. — 2010. — № 3. — С. 98 — 104.

6. Меморандум Європейської асоціації з управління фондами та активами із визначенням попередньої позиції по відношенню до пропозиції Комісії про внесення змін до Директиви про схеми компенсацій інвесторам // [Електронний ресурс] — Режим доступа : http://uaib.com.ua/files/articles/1521/9_4.doc

7. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions towards a comprehensive European international investment policy. — Brussels, 2010. — 12 p.

8. Shailendra Mudgal. ENVI Relevant Legislative Areas of the EU-US Trade and Investment Partnership Negotiations (TTIP) // [Електронний ресурс] – Режим доступа : <http://www.europarl.europa.eu/studies>

Тема 19. ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ЄС

Міні-лекція «Узагальнення особливостей інноваційно-інвестиційної моделі ЄС»

Європа стійкого та інклюзивного зростання “Europe 2020”

- Підвищення рівня зайнятості населення у віком 60–64 роки з 69 % до 75 %
- Збільшення фінансування НДДКР (R&D) з 1,9 % (2008 р.) до 3 % ВВП (2020 р.), зокрема, шляхом поліпшення умов для приватних інвестицій у науку
- 3. Скорочення рівня викидів парникових газів у атмосферу щонайменше на 20 % порівняно з 1990 р.

- Збільшення частки відновлювальних джерел енергії у сукупному обсязі кінцевого споживання енергії до 20 %.
- 5. Підвищення до 20 % ефективності використання енергії.
- 6. Скорочення частки учнів, які припиняють навчання в школі, з 15 % до 10 %.
- 7. Підвищення відсотка людей, які здобули освіту у віці 30–40 років, з 31 % до 40 %.
- 8. Зменшення чисельності європейців, що живуть за національною межею бідності, на 25 %.

Тема 20. КРЕАТИВНА ПОЛІТИКА ЄС

Міні-лекція «Розкриття сутності та особливостей креативної політики в ЄС»

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РУХУ МЕДІА-ПРОДУКТУ В ІНТЕГРАЦІЙНОМУ УГРУПУВАННІ

Сучасні процеси глобалізації суттєво посилюють конкуренцію у віртуальній сфері, яка у минулі часи не була належним чином оцінена, а відтак несла в собі чимало ідентифікаційних розбіжностей аналітичного, ситуаційного та методологічного плану. З огляду на це видається надзвичайно важливим виокремлення методологічної суті креативізації сучасного телепростору, в якому процеси інтернаціоналізації та трастеризації визначаються як домінуючі.

Трохи пізніше, у 1984 р., обгрунтовуючи доцільність формування Силіконової долини, Джудіт Ларсен (Judith K. Larsen) висловила своє припущення про те, що створювальний ефект має лежати поза межами нетипового для США територіального формування, а розробниками креативних продуктів мають виступати так звані креативні працівники.

З плином часу процес сутнісної ідентифікації терміна «ефективність телепродукту» почав змінюватися і вже на поч. ХХІ ст. з'явилися більш глибокі розробки заявленого вище понятійного апарату. Серед найбільш вагомих підходів слід назвати працю М. Кастельса (Manuel Castells), який розглянув проблему розширення та поглиблення мережного суспільства, що включало, на його думку, обов'язкову просторову дифузію та локальну концентрацію економічної та креативної активності, які врешті-решт провокують створення гнучкої локалізаційної моделі

Доволі суперечливою є праця американського науковця Річарда Флориди (R. Florida), який справедливо передбачав, що чисельність креативного населення в усьому світі буде постійно зростати, а відтак його питомо вага серед задіяних на телебаченні перетвориться з часом на важливий міжнародний індикатор розвитку. Автор пов'язує цей процес не лише із запровадженням інновацій, а й зі значним соціальним прогресом у суспільстві, насамперед у державах-лідерах. Надзвичайно широкого розповсюдження протягом останніх двадцяти років набула теорія комунікативної раціональності, яку відомий дослідник медіа-мереж П. Сканелл ув'язує з технологічним прогресом на телебаченні. Згідно з цією теорією раціональна поведінка споживача (у нашому випадку глядача) буде скерована на отримання якісного зображення, комунікативно-психологічного ефекту та можливість реалізації віртуальних уподобань. Слід відзначити також, що всі теорії кінця 90-х рр. XX ст. – поч. XX ст. доволі чітко вписувались у панівну на той час парадигму «Ното оесопомікус», в якій раціональні очікування людей посідали визначальні індикативні позиції. Саме з таких міркувань виходили фахівці з креативної економіки, яким вдалося домовитись про структуральне наповнення креативних сфер та провести своєрідний водорозділ між тими, хто творчо мислить, і тими, хто виконує стандартну в цілому роботу.

Ринкові обсяги реалізації продукції креативних сфер, по деяких країнах, 2005, млрд дол.

Сектор	Світ	США	Велика Британія	Китай
Реклама	55	22	16	1
Архітектура	45	25	7	1
Мистецтво	11	5	4	...
Ремесла	30	3	2	1
Дизайн	140	49	23	4
Мода	16	5	2	0,4
Фільми	81	28	8	0,3
Музика	80	27	10	0,2
Сценічне мистецтво	50	13	3	0,5
Видавництво	605	126	44	10
R & D	676	330	42	17
Software	600	410	26	3
Іграшки та ігри	59	22	6	3
\TV / радіо	237	85	21	5
Відеоігри	21	7	4	5

Зайнятість населення держав ЄС у креативних сферах, 2009, тис. осіб

Країна	Культурні сектори			
	Фільми, відео, TV, музика, видавництво	Телепрограми, сфільне мовлення	Креативне мистецтво, підприємств	Бібліотеки, музеї, архіви, інші культурні дії
Бельгія	8,7	4,8	17,9	13,7
Болгарія	...	12,4	13,7	9,7
Чехія	7,5	8,7	24,5	21,5
Данія	6,2	5,5	14,0	19,5
Німеччина	78,1	55,6	223,5	77,1
Естонія	...	...	3,0	3,4
Ірландія	2,5	4,0	12,5	3,9
Греція	5,4	11,7	9,1	10,2
Іспанія	36,1	44,1	59,0	33,0
Франція	57,7	33,4	148,6	52,1
Італія	27,9	12,3	79,2	37,9
Кіпр	...	2,0	0,9	0,9
Латвія	...	1,4	9,1	7,8
Литва	...	...	7,8	10,7
Люксембург	...	...	0,7	...
Угорщина	5,0	6,5	19,6	16,6
Мальта	...	...	...	...
Нідерланди	26,1	...	64,2	28,8
Австрія	6,7	8,0	27,5	9,1
Польща	14,7	27,2	72,3	58,8
Португалія	5,7	6,4	17,3	6,1
Румунія	...	16,3	12,5	12,2
Словенія	1,0	3,8	4,3	5,0
Словаччина	...	2,6	7,3	7,0
Фінляндія	5,9	5,7	15,5	10,9
Швеція	14,1	8,3	26,9	20,2
Великобританія	79,7	63,5	154,0	112,9
Хорватія	...	8,1	6,3	5,8
ЄС-28	402,3	348,6	1 045,6	560,3

ТОП-10 країнових рекламних ринків

2012		2015	
Країна	Витрати на рекламу, млрд дол.	Країна	Витрати на рекламу, млрд дол.
1. США	160,8	1. США	182,0
2. Японія	21,5	2. Японія	54,0
3. Китай	36,2	3. Китай	48,7
4. Німеччина	25,7	4. Німеччина	27,5
5. Великобританія	19,5	5. Бразилія	24,1
6. Бразилія	18,6	6. Великобританія	21,1
7. Франція	13,5	7. Росія	13,9
8. Австралія	12,8	8. Австралія	13,7
9. Канада	11,1	9. Франція	13,5
10. Південна Корея	10,8	10. Канада	13,1

Агентство Zenithoptimedia обнародувало оцінки мирового рекламного ринка и прогнозы его развития // Маркетинг и реклама. – 2012. – № 12 (195). – С.31.

Експорт, імпорт та баланс торгівлі телеформатами (2006–2008 рр.) по деяких країнах-лідерах

Країна	Експорт, одиниць	Імпорт, одиниць	Баланс торгівлі, одиниць	Товарообіг, одиниць
Великобританія	146	37	109	183
США	87	67	20	154
Нідерланди	35	64	-29	99
Аргентина	28	11	17	39
Швеція	22	39	-17	61
Німеччина	21	73	-52	94
Іспанія	17	92	-75	109
Австралія	16	40	-24	56
Франція	16	79	-63	95
Японія	16	1	15	17
Італія	13	73	-60	86
Данія	11	43	-32	54
Канада	9	24	-15	33
Норвегія	7	48	-41	55

Джерело: International Television Expert Group. Global TV trading and most successful TV formats (2006-2008) [Електронний ресурс]
Режим доступу http://www.international-television.org/tv_market_data/international-tv-format-ranking та власні розрахунки

Рекламні бюджети медіа, млрд дол. за даними агентства ZENITHOPTIMEDIA

Вид медіа	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Газети	96,7	93,2	91,3	90,3	90,1
Питома вага, %	20,3	18,9	17,8	16,8	15,9
Журнали	45,0	43,2	42,3	41,8	41,6
Питома вага, %	9,4	8,8	8,3	7,8	7,3
Телебачення	190,1	197,6	205,5	215,3	226,5
Питома вага, %	39,9	40,2	40,1	40,1	40,0
Радіо	33,7	34,3	35,2	36,2	37,1
Питома вага, %	7,1	7,0	6,9	6,7	6,6
Кінотеатри	2,5	2,7	2,8	3,0	3,1
Питома вага, %	0,5	0,6	0,5	0,6	0,6
Зовнішня реклама	31,7	32,3	33,2	34,5	35,9
Питома вага, %	6,7	6,6	6,5	6,4	6,3
Інтернет	76,9	88,6	101,5	116,1	132,4
Питома вага, %	16,1	18,0	19,8	21,6	23,4
Разом	476,6	492,0	511,9	537,2	566,8

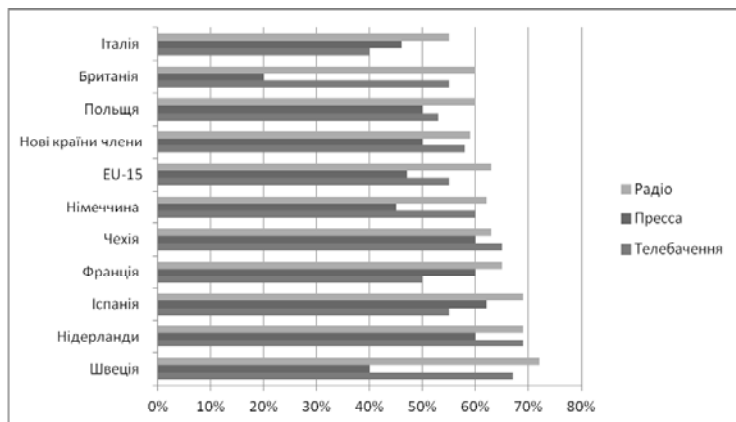
Найбільші у світі рекламодавці, 2011

Ранг, 2011	Назва компанії	Витрати на рекламу через медіа, млрд дол. США	% змін до 2010 р.
1	Procter & Gamble Co	11,2	-1,4
2	Unilever	7,4	8,2
3	L'Oreal	5,5	9,8
4	General Motors Co	3,3	-8,4
5	Nestle	3,0	-6,0
6	Coca-Cola Co	2,9	17,6
7	Toyota Motor Corp.	2,828	3,2
8	Volkswagen	2,823	24,1
9	Mc Donald's Corp.	2,647	12,8
10	Reckitt Benckiser	2,616	4,5

Еволюція телеринку в ЄС

Назва етапу, важливий документ	Період	Особливості	Інструменти наднаціонального регулювання
Створення національних телевізійних мереж	50–60 рр. XX ст.	Формування національних та регіональних каналів, конкуренція компаній за якісне зображення	- Римський договір (1957 р.) щодо надання послуг. Переважає національне регулювання
Диверсифікація телерадіомереж - Європейська конвенція щодо транскордонного телебачення (1989)	70–80 рр. XX ст.	Посилення конкуренції між технологічними системами (французька та американська) зростання транснаціоналізації телерадіомовлення (BBC) та формування транскордонних мереж. Зростання рівня доступності телепрограм, зниження ціни за користування послугами.	- Визначення позицій телевізійних мереж (надання послуг) в Єдиному Європейському акті (1986) - Зелена книга щодо спільного ринку телебачення (1984) - Зелена книга щодо телекомунікаційних послуг (1987) - Регулятивний адміністративний акт щодо передач (1989)
Трансформація телерадіомовлення - Рекомендації Ради ЄС щодо розвитку конкуренції в Європейському телерадіопросторі (1998)	90 рр. XX ст.	Активне проникнення на європейський ринок американських телепродуктів. Закріплення на ринку іноземних каналів (CNN), злиття фінансового і медійного капіталу, формування трастів («Імперія Берлусконі»)	- Маастрихтський договір (1993) розглядає ТВА як частину системи спільних цінностей. - Амстердамський договір (1997) визначив суть громадського телерадіомовлення - Спільна директива Ради ЄС та ЄП щодо регулювання (1997)
« Трансформаційний телебум» - Запровадження Програми «MEDIA – 2007 – 2013» – інструмент реалізації європейської аудіовізуальної політики (2007)	2000 – 2010 рр.	Гіпершвидке зростання кількості телеканалів (зі 165 у 1994р. до 9800 у 2010 р.). Виникнення перших китайських, індійських та арабських каналів. Зростання фінансування громадського телебачення. Повний перехід на цифрове мовлення. Стандартизація телепродукту. Запровадження моделі «Телебачення без кордонів»	- Запровадження рішення Ради ЄС та ЄП щодо підтримки аудіовізуального сектору (2006) - Послання ЄК щодо медіа грамотності та довкілля (2007) - Робочий документ ЄК щодо аудіовізуальної політики (2009) - Створення Європейської медіа обсерваторії
Сучасний етап	Розпочався у 2011 р.	- Активне злиття і поглинання телекомпаній - Перенесення частини передач в інтернет мережу - квотування часу реклами, реалізація принципу «країни походження телепродукту» - ICT – кібероптимізм та кіберпесимізм - запровадження наднаціонального телемовлення (Euronews та ін.)	- Прийняття Стратегії « Європа – 2020» - Зелена книга щодо On – line дистрибуції аудіовізуальної роботи (2011) - Розвиток плюралізму в медіа. Пропозиції ЄК (2011) - Моніторинг телеринків європейської медіа обсерваторією (2011 – 2013)

Трасти у сфері медіа окремих країн ЄС, 2004 за Т. Бале

Провідні світові медіа-корпорації світу

Глобальні рейтинги			Країна	Назва компанії	Ринкова вартість млрд \$	
2013	2012	2011			2012	2013
51	71	85	США	Comcast	81,3	109,6
56	74	77	США	Walt Disney	78,5	102,5
95	141	136	США	News Corp	49,0	71,1
145	211	184	США	Time Warner	36,5	53,9
275	236	239	США	Direct TV	33,4	32,3
303	333	343	США	Viacom	25,9	30,5
328	334	382	США	Time Warner Cable	25,6	28,4
351	363	348	КАНАДА	Thomson Reuters	23,9	26,8
368	380	456	ПАР	Naspers	23,1	25,9
340	385	272	ФРАНЦІЯ	Vivendi	22,9	27,4
317	403	459	США	CBS	22,0	29,4
357	447	439	Нідерланди/ Великобританія	Reed Elsevier	20,0	26,6
454	484	393	Великобританія	British Sky Broadcasting	18,5	21,7
-	-	-	-	Разом	460,6	586,1

Джерело: Складено автором за: FT-500, 2013 [Електронний ресурс] Режим доступу www.ft.com/int/indepth/ft500

Кросс-культурні зв'язки за віковими групами, ЄС-27, 2007 (%)

Тема	15–24	25–39	40–54	55 +
Насолодження іноземною кухнею	55	51	48	32
Інтернет-зв'язки з іншими країнами	23	18	14	7
Перегляд телевізійних програм та фільмів іноземною мовою	28	22	17	13
Друзі з інших європейських країн	33	32	28	19
Друзі з інших несвропейських країн	21	20	18	12
Читання газет іноземною мовою	13	11	9	6
Читання книжок іноземною мовою	10	9	6	4
Наявність сім'ї/родичів, які живуть в іншій європейській країні	25	25	22	19
Питова вага тих, хто за останні 3 роки подорожував	28	29	29	23
Немає відповіді	18	21	25	39

Середні щорічні витрати на культурні товари та послуги по домогосподарствах країн ЄС, 2005 (євро, паритет купівельного стандарту)

Країна	Разом	Культура	Телебачення, радіо та обладнання до них	Газети	Надходження інформації та обладнання до неї	Книги
Бельгія	30048	1316	215	181	143	165
Болгарія	7099	144	57	19	12	16
Чехія	12142	607	135	97	68	60
Данія	24062	1338	323	176	206	103
Німеччина	28501	1334	200	211	172	170
Естонія	10848	376	45	50	64	35
Ірландія	36373	1690	332	301	96	159
Греція	30975	940	109	146	43	169
Іспанія	26028	794	70	155	81	136
Франція	27886	945	211	158	93	86
Італія	28770	833	104	213	28	120
Кіпр	34208	932	115	147	108	126
Латвія	10589	399	56	72	73	35
Литва	9378	256	35	46	53	25
Люксембург	51932	1406	103	126	273	236
Угорщина	10694	493	152	86	39	61
Мальта	26028	1088	288	100	214	121
Нідерланди	29368	1378	24	264	212	190
Австрія	30167	1415	231	224	177	130
Румунія	5324	155	84	28	7	10

Продовж. табл

Польща	9604	415	141	50	29	58
Португалія	20 869	646	184	64	88	105
Словенія	23 806	884	271	184	94	85
Словаччина	11 855	390	99	76	49	33
Фінляндія	24 360	1234	180	311	170	95
Швеція	27 853	1275	290	179	186	124
Великобританія	31 959	1501	362	211	113	107
Хорватія	16 840	596	153	120	49	119
ЄС, разом	22 990	888	163	144	107	102

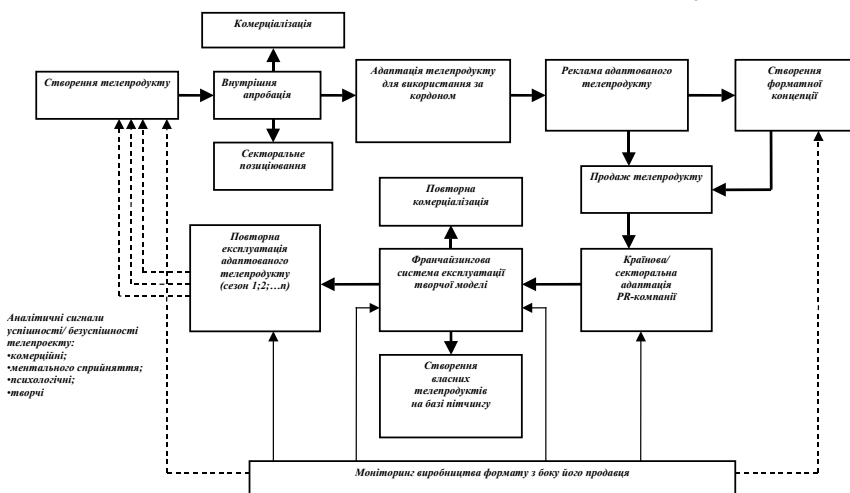
Розподіл ефірного часу в ЄС, 2010

Художні передачі, 42 %	Розважальні передачі, 38 %	Документальні інформаційні передачі, 20 %
- серіали, 63 % - художні фільми, 12 % - «мильні опери», 12 % - теленовели, 9 % - мультфільми, 2 % - телефільми, 2 %	- подієві, 30 % - реаліті-шоу, 28 % - варієте-шоу, 18 % - ігрові шоу, 12 % - ток-шоу, 7 % - комеді-шоу, 5 %	- новини, 52 % - тележурнали, 27 % - політичні, 10 % - публіцистичні, 9 % - релігійні, 1 % - інші, 1 %

Диференціація національних уподобань під час перегляду телепередач у Бельгії та проти Швейцарії, години

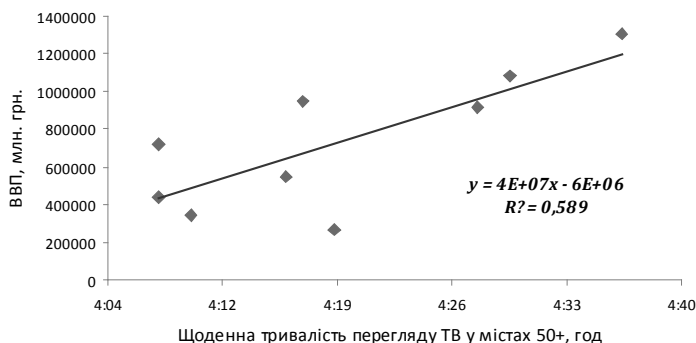
Канали, що орієнтуються на мовний сегмент	2012 р.	2011 р.	Динаміка 2012 р. до 2011 р.
Бельгія – південь (франкомовний)	3:19	3:16	+0:03
Бельгія – національ (двомовний)	3:08	3:06	+0:02
Бельгія – північ (фламандськомовний)	3:00	2:52	+0:08
Швейцарія, італійська	2:46	2:51	-0:05
Швейцарія, французька	2:31	2:33	-0:02
Швейцарія – національ (багатомовний)	2:22	2:30	-0:08
Швейцарія, німецька	2:16	2:16	0

Загальна модель комерціалізації телепростору в ЄС

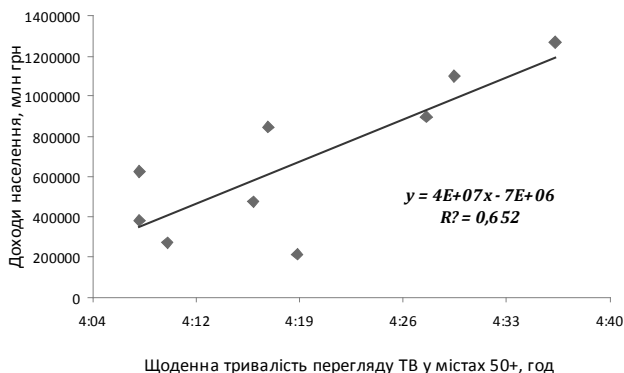
Основними тенденціями сучасного європейського телеринку останнім часом стали збереження високої споживчої значущості для телеглядачів серіалів, художніх фільмів та «мільних опер», суттєве зниження зацікавленості в ігрових шоу, ток-шоу, комеді-шоу, інтерес до яких виявився нестабільним, лідерство в інформаційному сегменті теленовин, котрі регламентуються вимогами щодо високої інформаційно-емоційної насиченості обмеженості та тривалості передгляду, повільне зростання часу «сидіння» за телевізорами, технологічне переоснащення за рахунок запровадження 3D інновацій, зростання кількості моніторингових досліджень щодо оцінювання ефективності реалізації того чи іншого телепродукту.

Поле кореляційного взаємозв'язку між ВВП та тривалістю перегляду телепередач у містах України з населенням понад 50 тис. жителів, 2003–2011 рр

Поле кореляційного взаємозв'язку між доходами населення міст України (50 тис. жителів і більше) та тривалістю перегляду телепередач, 2003–2011 рр.

Щоденний перегляд телепрограм, години в Польщі, Україні та РФ

Крайни Роки	Польща	Україна	Російська Федерація
2012	4:03	3:41	3:58
2011	4:02	3:31	3:40

Література

1. Machini D., van Leeuwen T. Global Media Discourse. Aoritical Introduction. — Amingdon: Routledge, 2007. — 315 p.
2. Keating M. The New Regionalism in Western Europe. Territorial Restructuring and Political Change. — Cheltenham: Edward Elgar Publishers, 1998. — 242 p.

3. Kleinwachter W. From the mountains of visions to the valleys of reality: new legal frameworks for broadcasting in Eastern and Central Europe // Canadian Journal of Communication. — 1995. — Volume 20. — № 1. — P. 6.
4. Küng L. Strategic management in the Media. From Theory to Practice/L. Küng. — London:Sage, 2009. — 248 p.
5. LG Berlin Bans Advertising Claiming Beer Can Improve Looks or Health (Germany) by Daniel Turchi, Institute of European Media Law (EMR), Saarbrücken/Brussels. European Audiovisual Observatory. IRIS 2011-8:1/20 Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://merlin.obs.coe.int/iris/2011/8/articles.en.html>
6. Креативні індустрії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://vektor.cn.ua/uk/home/item/390-креативні-індустрії>
7. Кук П. Креатив приносити деньги / Питер Кук: [пер. с англ.]. — Минск: Гревцов Паблішер, 2007. — 384 с.
8. *Griffiths A.* Економіка для бізнесу та менеджменту / А. Гріффітс, У. Стюарт ; пер. з англ. — Дніпропетровськ: Баланс Бізнес Букс, 2007. — 944 с.
9. Агентство Zenithoptimedia обнародувало оцінки мирового рекламного рынка и прогнозы его развития // Маркетинг и реклама. — 2012. — № 12 (195). — С. 30-32.
10. *Бородинский В.* Агрессивнее чем Discovery / Владимир Бородинский // Маркетинговые коммуникации и медиа. — 2008. — №3. — С.19—20.

Тема 21. ІННОВАЦІЇ В МАШИНОБУДУВАННІ В ЄС

Міні-лекція «Механізми та інструменти інноваційного розвитку європейського машинобудування»

Сучасне машинобудування слід розуміти як важливу поліструктурну сферу відтворення засобів виробництва і предметів споживання, в основі чого лежить спільний, або ж подібний технологічний процес продукування товару, котрий вирізняється з-поміж інших відповідними якостями: динамічністю, перетворенням механічного руху на інформації на інші види енергії чи ресурсів, трансформацією характеру видозмінення однієї якості створеного продукту у той, що задовольняє нові потреби споживачів у відповідних напрямках їхньої діяльності.

Особливості сучасного машинобудування

- Суттєве нарощування з боку споживачів упродовж останніх двадцяти років вимог щодо технологічності машин, механізмів, обладнання, комп'ютерного і програмного забезпечення. Ефекти, (економічні, інноваційні, організаційні, системні) що були отримані від застосування ноу-хау, значною мірою визначали конкурентні позиції тієї чи іншої компанії в глобальній економіці.
- Диференціація товаровиробників та виокремлення серед них глобальних інноваторів і глобальних імітаторів.
- Суттєва втрата домінуючих позицій з боку окремих секторів, що належить до п'ятого технологічного укладу . Формування найновітніших сфер підприємницької активності, які у зв'язку із набутими новими якостями лише умовно можна віднести до машинобудування. Розвиток таких секторів є яскравим свідченням переходу держав-лідерів до шостого технологічного укладу.
- Еволюція моделей управління інноваційними системами, унаслідок чого з'являються нові підходи до формування відповідних державних чи наддержавних політик з притаманними лише їм механізмами та інструментами регулювання.
- Парадигмальна невизначеність глобальної методології, унаслідок чого надзвичайно важко виокремити характер розвитку машинобудування, адже межа між виробництвом засобів виробництва і предметів споживання поступово зникає, і все частіше прогностичні комп'ютерні системи беруть на себе управління складними технологічними процесами, а також здійснюють системний науковий пошук та відповідне прийняття рішень.

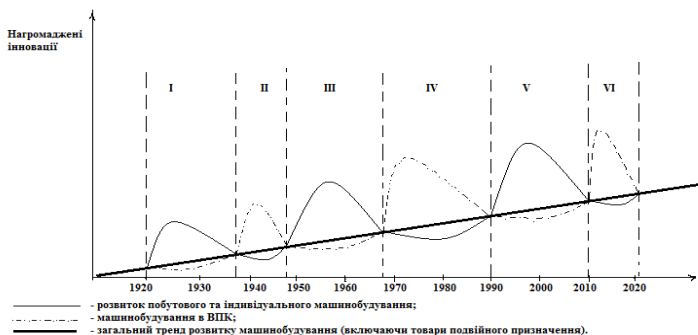
Еволюція форм організації виробництва у машинобудуванні

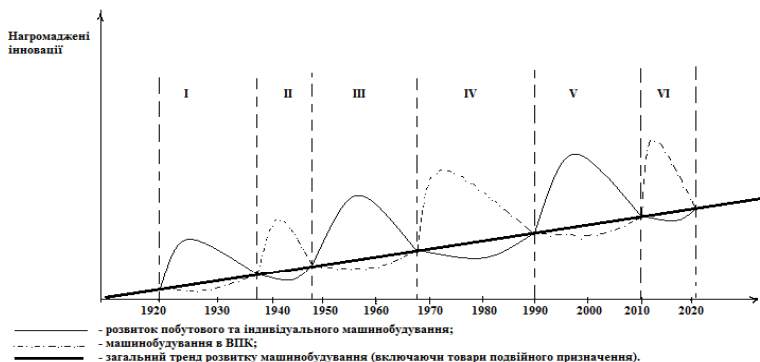
Фактори які впливають на розвиток машинобудування

- посилення інноваційної складової в організації машинобудування, та зумовлене цим суттєве підвищення його технологічності виробництва новітньої продукції;
- кооперування та конгломерація виробництва в селективних сферах галузі (транспортне машинобудування, виробництво побутової техніки, комп'ютерів, промислова електроніка) призводить до значних організаційних змін у структурі маркетингу товарів та послуг;
- утиснення амплітуди технологічних коливань та її гармонізація з бізнес-циклами: успіх продукування буде залежати насамперед від ступеня зближення кон'юнктури виробництва та поступального технологічного розвитку;
- висока інформатизація процесу створення машин і механізмів, та розвиток аутсорсингових систем створення та трансферу технологій.

Інноваційна циклічність у машинобудуванні світу

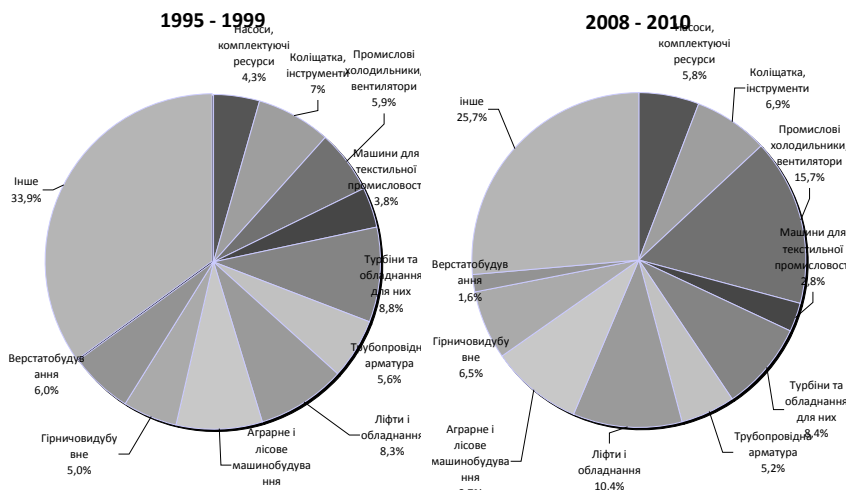
Інноваційна циклічність у машинобудуванні світу

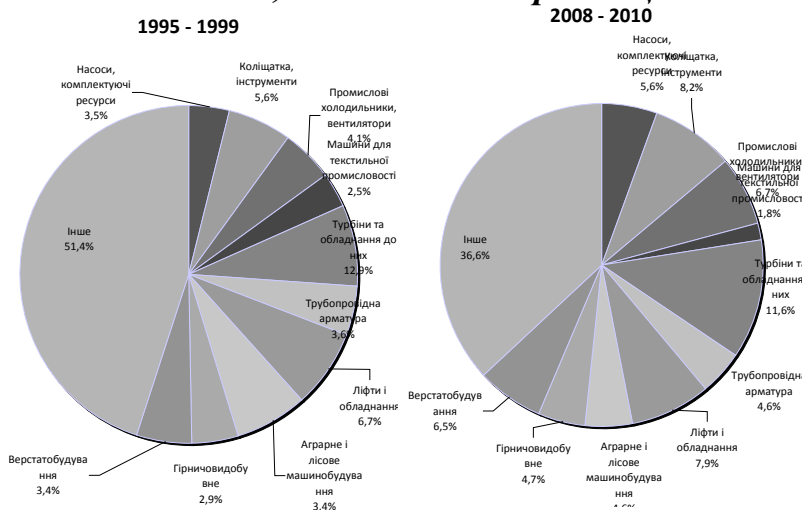
Етапи розвитку машинобудування світу

- **Перший етап («рання побутова революція»)** охоплював період 1920–1939 рр. і характеризувався бурхливим розвитком сільськогосподарського, транспортного і електротехнічного машинобудування. Із середини 30-х років держави розпочали стрімко нарощувати виробництво зброї, насамперед танків і гармат. У побутовому секторі країн-лідерів мали місце швидкі технологічні зміни в США, Великобританії та Німеччині.
- **Другий етап («військовий»)** – 1939–1950 рр. Він вирізнявся з-поміж інших стрімким нарощуванням випуску зброї, переведенням економіки країн, що воювали в мобілізаційний режим, технологічною революцією щодо виробництва зброї масового знищення, занепадом цивільного сектору. Виняток становили хіба що США, яким вдалося за цей період подвоїти свій промисловий потенціал, створити ядерну зброю, провести її випробування не вдаючись до розгортання повної мобілізації, наявних ресурсів.
- **Третій період («друга побутова революція»)** 1950–1970 рр., визначався швидким нарощуванням інноваційного потенціалу країн-лідерів. У цей період відбувалося також технологічне переоснащення військових заводів. Головною особливістю цих років стало серійне (масове) виробництво товарів та послуг, а також суттєве зростання їх цінової доступності.
- **Четвертий етап («гонки озброєнь»)** 1970–1990 рр., наочно ілюстрував протистояння двох супердержав світу – СРСР та США. У цей час військово-промисловий комплекс набув особливого значення, випускаючи окрім зброї ще й товари подвійного призначення. У цій галузі розпочався процес злиття (поглинання) окремих виробників зброї, насамперед, тих що спеціалізувалися на випуску літаків.
- **П'ятий період («технологічної дифузії»)** 1990–2010 рр. характеризувався поглибленням інновацій та їх проникненням в усі сфери життя. Найвизначнішими надбаннями людства у цей час стала доступність комп'ютерів, інтернету, скарпу; водночас мала місце революція у виробництві засобів виробництва, активно проходив процес створення нанотехнологій.
- **Шостий («синергетичний»)**, розпочався у 2010 р. і триватиме швидше за все до 2020 р., етап вирізняється з-поміж інших новими технологічними змінами в машинобудуванні, серед яких найважливішим має стати перехід до виробництва екологічно чистих двигунів для автомобілів, енергозберігаючого обладнання, широкополюсного інтернету (третя індустріальна революція). Чимало дослідників ув'язують цей процес з посиленням глобальної сингулярності на планеті та створення мережного (сітьового) суспільства.

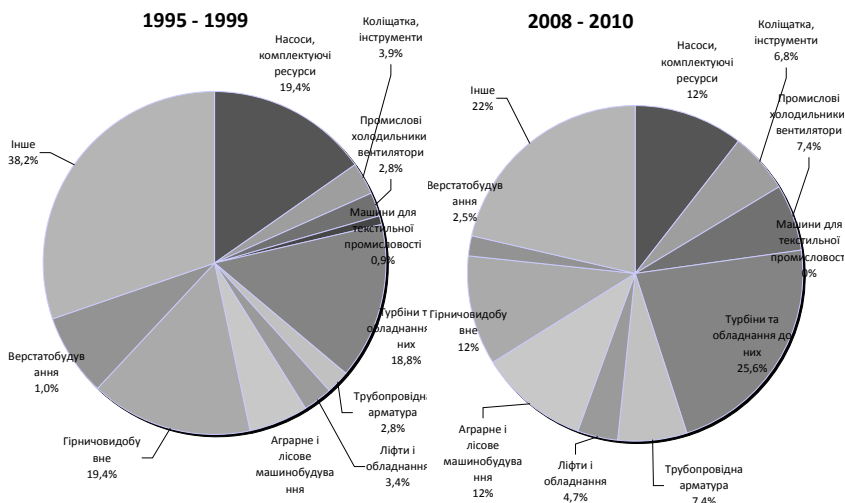
Структура механічного інжинірингу Франції, за обсягами виробництва

Структура механічного інжинірингу Німеччини, за обсягами виробництва

Структура механічного інжинірингу Польщі, за обсягами виробництва

Динаміка змін субсекторальної структури механічного інжинірингу в Німеччині та Польщі (за питомою вагою обсягів виробництва,%)

№	Субсектор	Країна					
		Німеччина			Польща		
		1995–1999	2008–2010	2012–2014*	1995–1999	2008–2010	2012–2014*
1	Насоси, комплектувальні ресурси	3,5	5,6	6,1	19,4	12,0	10,3
2	Інструменти, колісатка	5,6	8,2	8,8	3,9	6,8	7,4
3	Промислові холодильники,	4,1	6,7	7,3	2,8	7,4	8,4
4	Машини для текстильної	2,5	1,8	1,7	0,9	0,0	0,0
5	Турбіни та обладнання для них	12,9	11,6	11,4	18,8	25,6	27,1
6	Трубопровідна арматура	3,6	4,6	4,9	2,8	7,4	8,4
7	Ліфти й обладнання	6,7	7,9	8,2	3,4	4,7	4,9
8	Аграрне та лісове машинобудування	3,4	4,6	4,9	6,9	12,0	5,8
9	Гірничодобувне машинобудування	2,9	4,9	5,4	19,4	2,5	10,3
10	Верстатобудування	3,4	6,5	7,2	1,0	21,0	2,8
11	Інше	51,4	36,6	34,1	38,2	21,0	14,6
Разом		100	100	100	100	100	100

Ділова гра «Авіаційний завод у Жешові (Підкарпатське воєводство). З ким розвивати відносини?»

Ділова гра

Після розпаду соціалістичного табору літакобудування в Польщі зазнало серйозного удару, адже ринком збуту був Радянський Союз та Чехія. Найбільше від цього постраждав авіаційний завод у Жешові (Підкарпатське воєводство). Утім з плином часу вони знайшли собі нових партнерів у Канаді. Постало питання: з ким розвивати відносини, адже в процесі стабілізації економік РФ та України на завод стали надходити великі замовлення з цих держав.

Групі слід розділитися на три підгрупи: прихильників західної кооперації, східної кооперації та глобалістів і сформулювати п'ять найважливіших аргументів на їхню користь.

Література:

1. Друкер П. Бизнес и инновации. : пер. с англ. — М. : ООО «И.Д. Вильямс», 2009. — 432 С.
2. Корнаи Я. Инновации и динамизм: взаимосвязь систем и технического прогресса/ Янош Корнаи // Вопросы экономики.—2012. — № 4. — С. 4–31.
3. Корнаи Я. Системная парадигма / Янош Корнаи // Вопросы экономики. — 2002. — № 4 — С. 4–16.
4. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу. — К.: КІС, 2005. — 464 с.
5. Родионова И.А. Мировая промышленность: структурные сдвиги и тенденции развития (вторая половина XX — нач. XXI вв.). М., 2009. — 231 С.
6. Borrás S. The innovation Policy of the European Union. From Government to Governance / Susana Borrás. — Cheltenham: Edward Elgar, 2003. — 231 h.
7. El — Agraа A. The European Union Economics and Policies. — Cambridge: Cambridge University Press, 2007. — 603 p.
8. McCann D. The Political Economy of the European Union. An Institutional Perspective. — Cambridge: Polity, 2010. — 214 p.
9. Nugent N. The Government and Politics of the European Union. 7th Edition. — London: Palgrave MacMillan, 2010. — 486 p.
10. Svendsen G. The Political Economy of the European Union. Institutions, Policy and Economic Growth-Cheltenham: Edward Elgar, 2003. — 195 p.

ТЕМА 22. НОВІТНІ ДИДАКТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ДИСЦИПЛІН

Імітаційні моделі організації тренінгів

Порівняно з традиційними методами навчання сучасні імітаційні моделі значно активізують навчальний процес та являють собою особливий вид діяльності задля реалізації головної дидактичної задачі. Утім найбільш вдалим елементом їх використання слід вважати проведення тренінгів, в яких гра має домінуюче значення.

Більшість сучасних дидактів і психологів схиляються до думки про те, що в центрі ігрового моделювання обов'язково має відбуватися побудова імітаційної моделі, яка охоплює найбільш характерні риси реального об'єкта, реальних обставин і найбільш повно відображає суттєві сторони навчальної дисципліни. При цьому викладач у процесі гри виступає як керівник, організатор і стратег.

Разом з тим слід відзначити, що мотивація під час проведення тренінгів у ВНЗ може бути різною і охоплювати цілу низку дій: отримання знань і навичок; формування компетентності щодо професійної діяльності; оцінювання власної значущості; інтерпретація перемоги в змаганнях. Сучасна гра в ході проведення тренінгу дозволяє підвищити ефективність навчання та стимулює інтерес до майбутньої діяльності спеціаліста, зокрема його досвіду. Саме гра концентрує інтелектуальні зусилля на виконанні конкретної мети і дає змогу досягти високого рівня засвоєння матеріалу.

Слід пам'ятати, що функції ігор обов'язково мають бути гармонізованими із загальнодидактичними функціями й такими, що чітко вписані у тренінг. Це робиться для того, щоб уникнути ситуації, коли гра проводиться заради гри (табл. 1).

Таблиця 1

ФУНКЦІОНАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ІГОР ЗА Ю. П. СУРМІНИМ

Назва дидактичної функції	Функції ігор
Пізнавальна	Пізнання оточуючого світу, ролей, своїх можливостей
Соціологізаторська	Формування під час гри необхідних якостей особистості
Тренувальна	Тренування вмінь і навичок
Комунікативна	Гра виступає засобом спілкування
Розважальна	Збуджує емоції
Перевірочна	Тестування на розвиток певних якостей

У сучасній європейській дидактиці дидактичні ігри посідають особливе місце, адже всі вони пройшли своєрідну еволюцію. Так, ще у 70-х роках ХХ ст. вони набули надзвичайної популярності, а з часом сфери їх застосування були значно розширені. У цей період накопичувався досвід їх використання як засобу активізації навчання, а вже з 80-х років минулого століття широкого розповсюдження набувають модернізовані ділові ігри, які активно використовуються й зараз. Їх відмінними рисами, вже у ХХІ ст., стали: чітка постановка мети та завдання, адресність, розширення вікових категорій, для яких вони, власне, й створюються; професійна орієнтація, імітаційний характер, і, врешті-решт, висока ефективність засвоєння матеріалу, що виноситься на тренінг.

Ділові ігри

- ◆ активізують мислення за допомогою відповідної технології навчання;
- ◆ дидактична активність за умов проведення гри є тривалою та стійкою;
- ◆ гра спонукає слухачів до самостійного прийняття ними творчих і вмотивованих дій і рішень;
- ◆ тренінгова гра сприяє груповій консолідації та виробленню алгоритму прийняття рішень;
- ◆ ефективність навчання суттєво зростає завдяки глибокому та швидкому засвоєнню знань та виробленню умінь і навичок

Ігрова імітація процесів управління (у нашому випадку економіку ЄС, право ЄС, європейський менеджмент), обов'язково має містити в собі етапи планування, форми організації та регулювання, а також контроль і облік. До того ж, вона дає змогу комплексно охопити низку дисциплін у їх взаємозв'язку, поставити учасника тренінгу в такі обставини умовної дійсності, які б максимально спонукали його до діяльності (табл. 2).

Таблиця 2

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ДІЛОВИХ ІГОР, ЗА А. ПАНФІЛОВОЮ

Функціональна класифікація	Діяльнісна класифікація
Імітаційні	Управлінські, військові
Дидактичні	Розвивальні, інтелектуальні
Рольові	Інсценування, політичні, соціограми, психодрами, ситуційно-рольові
Організаційно-діяльнісні	Проблемно-ділові, імітаційно-моделювальні, інноваційні, рефлексивні, пошуково-апробаційні, проектні
Виробничі	Кваліфікаційні
Дослідницькі	Експериментальні, експертні

Застосування ігрових методів у процесі викладання євроінтеграційних курсів є надзвичайно важливим, адже їх використання сприяє формуванню системних знань, умінь і навичок (комунікативні, організаторські, управлінські) на змодельованому, умовному або реальному ситуаційному матеріалі, що дає змогу слухачам набувати досвіду ефективного вирішення реальних професійних завдань. Завдяки цим особливостям ділові ігри можна вважати такими, що надають неабиякі можливості як для викладача, так і для тих, кого він навчає, у процесі спільної реалізації завдань. Згадані вище ділові ігри мають поліструктурну основу, яка складається з кількох мікроструктур:

1. **Проектуюча структура.** Вона включає формулювання основної мети ігрового колективу та завдань гри, необхідних інструкцій і правил гри, визначення ступеня реалізації цілей і завдань на різних етапах її реалізації.

2. **Погодинна структура (часовий лаг)** визначає регламент гри, витрати часу й організаційні зусилля проведення гри з боку її організаторів та учасників, а також обговорення її наслідків.

3. **Рольова структура.** Вона включає опис ролей, котрі моделюють професійну діяльність, тобто беруть участь в імітації у межах тренінгу — це горизонтальні чи секторальні політики ЄС; змінюють функції ролей, які необхідні для управління грою; виокремлюють психологічні ролі експертів, діяльність яких набуває особливого значення в процесі оцінювання; уточнення особливих статусних ролей, які спеціально вводять у гру з метою забезпечення емоційного напруження учасників; ідентифікації конкретних функцій гравців.

4. **Методична структура.** Представлена конкретною методикою проведення гри (блок-схема, сценарій, карта), системи оцінювання діяльності учасників, технічних, наочних засобів навчання. Пропонована модель охоплює застосування методів управлінського консультування, групової роботи над проблемою й опрацюванням альтернативних рішень. Не винятком є також розроблення корегуючих питань, обговорення основних етапів гри тощо.

5. **Контролююча структура** охоплює систему оціночних показників (тестів) як для колективної, так і для індивідуальної роботи учасників упродовж проведення усієї гри та на її заключному етапі, рефлексивний аналіз гри всіма учасниками, підготовку ігрового документа.

З огляду на викладене вище, ділову гру можна ідентифікувати як систему взаємопов'язаних конкретних ситуацій, які впливають одна на одну та зумовлюють їх методичну перманентність у про-

цесі досягнення спільної мети, що дає змогу моделювати проведення тренінгу в такий спосіб, щоб вирішення кількох конкретних ситуацій носило системний взаємодоповнюючий характер.

У процесі проведення тренінгу з євроінтеграційних дисциплін сучасна ділова гра має великі дидактичні можливості, що дає можливість реалізувати низку освітніх завдань:

— закріплення, узагальнення та застосування знань, формування чіткого уявлення про сфери використання набутих компетенцій;

— розвиток навичок ефективного управління проектом, справою, навчальним процесом;

— засвоєння особливостей колективної професійної діяльності (мікрогрупа), набуття навичок організації взаємодії (кількох груп або мікрогруп).

Зазначене вище дозволяє сформувати основні принципи застосування ігор у процесі проведення тренінгу:

- імітаційного моделювання конкретних умов;
- ігрового моделювання змісту та форм професійної діяльності;
- активної взаємодії слухачів;
- діалогового спілкування;
- проблемного змісту.

Сформовані фундаментальні положення увійшли до авторської моделі побудови структури ділової гри, яка включає: обґрунтування ігрової моделі, формування цілей і сценаріїв, що включають роль, функції, правила, систему оцінювання, предмет гри, можливі конфлікти. Натомість, як ЦК продемонстроване у пропонованій моделі тренінгу. Надзвичайно важливим є чітке визначення об'єкта імітації.

Основні педагогічні можливості застосування тренінгових ігор пов'язані насамперед з формуванням в учасників досвіду діяльності, ціннісних орієнтацій, їх спроможності щодо творчого застосування опорних знань. Для дидактичних ігор притаманним є надзвичайно високий рівень мотивації. Цей метод, моделюючи реальні ситуації з діяльності сучасного ЄС, сприяє швидкій інтеграції знань через міжпредметні зв'язки, застосування їх у нових, нестандартних умовах. Він активно розвиває творче, продуктивне мислення і, що досить важливо, сприяє формуванню вмінь і навичок міжособистої взаємодії.

Під час проведення євроінтеграційних тренінгів надзвичайно важливе значення має моделююча гра, яка передбачає наявність навчального досвіду, котрий надає можливість слухачам брати участь у відтворенні, імітації спрощеної моделі соціального світу, під час якого учасники прагнуть виконати конкретні завдання. Модель, на думку М. В. Кларіна, є умовною заміною реальності, в якій зберігається ва-

жлива для викладання специфіка. Моделюючи ігри у своїй основі передбачають заміну реальності узагальненою, іноді зовсім відстороненою моделлю. На відміну від імітаційної гри, ті, що займаються моделюванням, можуть віддалятися від робочої реальності, що унеможливує тиск проблем виробничого характеру на слухачів. Натомість, задана в моделі структура дій дає можливість ефективно відпрацьовувати вміння та навички майбутнього спеціаліста.

Імітаційне моделювання є циклічним процесом в основі якого лежить реалізація низки етапів, які тісно взаємопов'язані між собою. Циклічність має прояв насамперед у необхідності постійного звернення до попередніх етапів і повторення раніше вивченого й опрацьованого матеріалу, що був змінений через необхідність гармонізації з основними параметрами моделі. Імітаційне моделювання доволі часто проходить за допомогою сучасних комп'ютерних технологій, які, попри все, не можуть повністю замінити діяльність (тренера).

За О. Серою, структура імітаційного моделювання має на сьогодні складну поліциклічну основу, яку, тим не менше, обов'язково слід створювати під час розроблення тренінгів (рис. 3).

Рис. 3. Структура імітаційного моделювання за О. В. Серою

Сучасне імітаційне моделювання дає змогу краще зрозуміти й усвідомити основні риси існуючої реальності, відтворити реальні ділові ситуації. Моделювання надає можливість як викладачеві, так і слухачеві чітко відпрацювати функціональні взаємодії. Предметом імітації при цьому можуть виступати в одних випадках певні дані та показники діяльності компанії, в інших — управлінські взаємодії. Ці взаємодії «прораховуються», усвідомлюються в комп'ютерному варіанті, що дозволяє уникнути прямого занурення у певний образ, або ж ситуацію. Такий вид ігор вимагає від їх учасників прийняття чітких оперативних рішень. Відтак виходить, що взаємопов'язаність рішень визначає траєкторію участі слухача в імітаційній грі.

Ділова гра, заснована на імітації, базується на використанні двох методів: розігрування ролей і моделювання. Це дозволяє розраховувати на взаємне доповнення (синергію) існуючих ігрових компонентів. Отже, рольова гра робить цей вид роботи яскравим, емоційним, більш практичним, натомість, моделювання дозволяє чітко уявити собі особливості всієї ситуації.

Окремо варто виділити рольову гру як форму моделювання особистістю тих економічних і соціально-правових відносин, які панують у суспільстві, з'ясувати їх конкретні прояви. Зміст такої гри реалізується в окремо взятій на себе слухачем ролі, тож кожна роль передбачає певні правила поведінки. Рольова гра широко застосовується у психодрамі та в інших психокорекційних підходах, однак, у нашому випадку має повне право на життя у проведенні євроінтеграційного тренінгу. У класичному вигляді психодрама — це груповий психокорекційний процес, в якому драматична імпровізація слугує дослідженню внутрішнього світу суб'єкта. Це дійсно постановка, яка відображає реальні проблеми учасників, а не розігрується за задуманим сценарієм. Отже, психодрама є способом викриття та вивчення особистісних проблем, страхів, фантазій, посилянь, до відповідних дій. Поновлюючи життєві ситуації саме вона дає змогу більш ефективно, ніж вербалізація дослідити почуття і сформулювати нові установки та моделі поведінки. Сферою тренінгового застосування могла б стати дискусія зростання витрат на НДДКР. На відміну від звичайного театру, психодрама мотивує до вивчення таких ролей, які мають для учасників найбільш важливе значення.

У процесі розроблення та реалізації рольових ігор слід дотримуватися щонайменше п'яти основних вимог:

1. Техніка рольової гри має бути ретельно обґрунтованою. Якщо гра містить у своїй основі лише вміння відмовляти, не під-

порядковуватись оточенню, тоді техніка має активізувати процес протистояння, роблячи його логічним і послідовним.

2. Техніка має бути доступною, задля того щоб усі учасники тренінгу могли легко оволодіти нею.

3. Рольова гра не повинна бути надто тривалою і перевищувати три години.

4. Техніка рольової гри має бути ретельно продуманою, спланованою та структурованою.

5. Технікою проведення має бути передбачена підтримка слухачів, сприяння їх упевненості у власних силах і переконування в необхідності застосування власних зусиль.

Рольова гра може здійснюватися за допомогою таких технік: самопрезентація, виконання ролі, діалог, монолог, дублювання, репліки в бік, обмін ролями.

На додаток до рольової гри слід навести подібний до неї тип гри — сюжетно-рольовий. Ця форма ігрової діяльності найбільш наближена до театральнo-драматургічної імпровізації на задану тему. Сюжетно-рольові ігри доволі часто застосовують під час проведення тренінгів.

Слухачі з креативним мисленням завжди вирізняються з-поміж інших особистою незалежністю, винахідливістю, спроможністю виробляти оригінальні ідеї, знаходити нестандартні рішення. Таким особистостям можна надати роль, яка б вимагала спонтанної та творчої поведінки на сцені, наприклад, роль героя, який веде діалог із залом для глядачів або виконує роль коментатора до основних сцен. Це надає їм ще більшої впевненості, ініціативності, рішучості й удосконалює організаторські вміння.

Політичні рольові ігри.

Суть таких ігор полягає в тому, що учасники виконують ролі політичних діячів, представників різних організацій, країн і, керуючись регламентом роботи певного імітованого політичного органу, намагаються шляхом переговорів дійти колективної згоди. Відтворення політичних переговорів обов'язково складається з трьох компонентів. Перший компонент полягає в рольовій діяльності: кожен учасник обирає собі роль певного дипломата, він повинен діяти та висувати позитивні аргументи як справжній представник певної держави. В англомовних країнах така методика має назву «*to be in character*» («виконувати роль, відтворювати характер»). Другий компонент являє собою регламент роботи, його рамки, які визначають межі діяльності учасників. Він охоплює розроблення порядку денного засідання; визначення повноважень головуючих на засіданні; ухвалення рішень, що мають законну

силу, правила та умови проведення голосування, умови, за яких можна переривати засідання (наприклад: для дискусій у невеликих групах, неформальних дискусіях у кулуарах пленарного засідання та для підготовки проектів рішень засідань). Такий вид діяльності найбільш доцільно використовувати при імітації рішень Європейських Суду. Третій компонент передбачає імітоване оточення, тобто таку ситуацію, коли завдяки власним знанням, учасники переносять реальність у рольову гру, відтак якість попередньої підготовки має важливе значення для наповнення пропонованої моделі імітації реаліями. Це може бути і визначення позицій країн-учасниць ЄС, формування експертних груп, розроблення проектів майбутнього рішення, створення більшості та завершальні переговори.

Ділова гра, як уже зазначалося, складається з імітаційної моделі та компонентів рольової гри. Така структура має своє конкретне відображення в англійському словосполученні — *simulation and gaming*, або *simulation-game*. Обидва компоненти ділової гри можуть бути взаємоінтегрованими лише за умов, коли учасники власними діями наповнюють реальністю імітаційну модель.

За А. Панфіловою, до організаційно-діяльнісних ігор у ході проведення тренінгів європейської інтеграції можна віднести чотири основні типи (табл. 4).

Таблиця 4

ТИПОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ДІЯЛЬНІСНИХ ІГОР за А. П. Панфіловою

Тип гри	Характерні риси
1. Проблемно-ділові	Моделювання різних циклів розвитку та формування його механізмів реалізації шляхом пошуку нестандартного групового, спільного рішення проблеми, що виникла
2. Імітаційно-моделюючі	Створення динамічної та багаторівневої моделі розвитку існуючої або проектованої соціально-виробничої системи мислительно-діяльнісними методами
3. Інноваційні	Існують умови для розвитку та формування інноваційного мислення, генерування ідей, розробки та впровадження проектів, а також апробації новацій
4. Рефлексивні	Спрямовані на стимулювання мислительної діяльності, навчання рефлексивному аналізу людських відносин, групове та міжгрупове співробітництво, зняття стереотипів
5. Пошуково-апробаційні	Активізація інтелектуального та творчого потенціалу учасників гри, розумової діяльності, спрямованої на генерування ідей в ігровій формі, а також апробації видів діяльності для вирішення соціально-правових, управлінських, кадрових проблем тощо

Організаційно-діяльнісні ігри, на відміну від ділових та імітаційних, спрямовані, скоріше, на стратегію й тактику управління, тому, безумовно, потребують розроблення ті імплементації такого проекту, що сприяли б вирішенню таких завдань:

- вироблення та ухвалення оптимальних рішень в умовах, що прогнозуються;

- підготовка та впровадження неформальних резервів у розв'язанні системних проблем;

- усвідомлення та наступний аналіз кризових станів (конфлікт альтернативних стратегій, протистояння двох управлінських систем; «інноваційне обурення в системі»), які ведуть до підвищення мотивації учасників у процесі гри, до вироблення системи рішень, які уможливають виведення певної системи з кризи.

Таким чином, дидактично обґрунтована модель проведення тренінгів з європейської інтеграції, насамперед тих, що присвячені проблемам інноваційного розвитку ЄС, є запорукою його успіху.

Література

1. *Брецько Ф. Ф.* Основи держави і права : навч. пос. у 2 кн. — Кн. 2. — Ужгород : Закарпаття, 1998. — 452 с.
2. *Герц Д., Блетте А.* Політичні рольові ігри. — К. : Заповіт, 2004. — 97 с.
3. Игры — обучение, тренинг, досуг ... / под ред. В. В. Петрусинского. — В 4 кн. — М. : Новая школа, 1994. — 368 с.
4. *Келлерман П. Ф.* Психодрама крупным планом: анализ терапевтических механизмов. — М. : КЛАСС, 1998. — 240 с.
5. *Кларин М. В.* Корпоративный тренинг от А до Я : научн.-практ. пособ. — 2 изд., испр. и доп. / М. В. Кларин. — М. : Дело, 2002. — 224 с.
6. *Ковынева М. В.* Методика активного обучения и воспитания / М. В. Ковынева. — Ростов н/Д. : Фенікс, 2005. — 320 с.
7. *Макартычева Г. И.* Тренинг для подростков: профилактика асоциального поведения / Г. И. Макарычева. — СПб. : Речь, 2007. — 192 с.
8. *Морозова С. А.* Методика преподавания права в школе / С. А. Морозова. — М. : Издат. дом «Новый учебник», 2004. — 224 с.
9. *Молдаван В. В.* Основи держави і права : навч. посіб. для юридичн. Факульт / В. В. Молдаван. — К. : Юмана, 1996. — 176 с.
10. *Панфилова А. П.* Игротехнический менеджмент / А. П. Панфилова. — СПб., 2003. — 506 с.
11. Первые шаги : научн. курс обучения правам человека. — М. : Междунаrodn. амнистия, 2000.

12. Права людини : метод. рекомендац. для вчителів загальноосв. шкіл, гімназ., ліцеїв / за ред. Л. Грузінової, Л. Заболоцької, І. Усенка. — К. : Українська правнича фундація. Вид. «Право», 1996. — 160 с.

13. Российская педагогическая энциклопедия / под ред. В. В. Давыдова. — В 2 т. — М. : Большая Российская энциклопедия, 1993. — 608 с., ил. — Т. 1—А—М—1993.

14. Сергиенко И. М. Роли, которые мы выбираем / И. М. Сергиенко. — Черкассы : Эскейп, 2003. — 52 с.

15. Серая О. В. Имитационное моделирование : учебн.-метод. пособие / О. В. Серая. — Харьков: НТУ «ХПИ», 2003. — 80 с.

16. Сурмин Ю. П. Методология анализа ситуаций / Ю. П. Сурмин. — К. : Центр инноваций и развития, 1999. — 94 с.

17. Трайнев В. А. Учебные деловые игры в педагогике, экономике, менеджменте, управлении, маркетинге, социологии, психологии / В. А. Трайнев. — М. : Гуманитар. изд. центр «ВЛАДОС», 2005. — 303 с.

ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

ТЕСТИ

1. Глобальні цілі діяльності ЄС у сфері наукових досліджень і технологічного розвитку закріплені у: А) рамкових програмах ЄС; Б) спеціальних угодах між країнами-членами; В) національному законодавстві країн-членів; Г) «Європейській угоді про наукові дослідження»; Д) у ст. 3 Договору про Європейський Союз.	2. Визначення поняття «інновація» у законодавстві ЄС: А) досі не закріплено; Б) з'явилося у середині 90-х рр.; В) походить з договорів про заснування ЄС (середина 20 ст.); Г) не закріплене до цього часу; Д) збігається із визначенням інновацій у законодавстві України.
3. Стійке зростання в рамках стратегії «Європа-2020» передбачає: А) створення економіки, заснованої на доцільному використанні ресурсів, екології та конкуренції; Б) сприяння підвищенню рівня зайнятості населення;	4. Національні та транснаціональні об'єднання інноваційних регіонів у сфері розроблення й обміну досвідом у межах реалізації інноваційної стратегії утворюють: А) мережі інноваційних регіонів; Б) асоціації інноваційних регіонів; В) міжнародні інноваційні регіони;

В) досягнення соціальної згоди; Г) розвиток економіки, заснований на знаннях та інноваціях; Д) досягнення територіальної згоди.	Г) глобальні інноваційні асоціації.
5. Права та обов'язки інвесторів у межах ЄС: А) регламентовані спеціальною директивою про інвестиційну діяльність; Б) установлюються країнами-членами; В) визначаються як на рівні ЄС, так і регіональному рівні; Г) чітко регулюються	6. Залучення фінансового капіталу в різноманітні проекти та заходи для отримання в кінцевому результаті прибутку, розвитку виробничих потужностей, створення нових підприємств — це А) інноваційна політика; Б) інвестування; В) підприємницька діяльність; Г) міжнародний кредит.
7. Правові інструменти у сфері інвестиційної діяльності формуються на основі пропозицій А) Європейського комітету з цінних паперів; Б) Європейського агентства з цінних паперів; В) Європейського комітету з цінних паперів та Європейського агентства з цінних паперів; Г) Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.	8. Президентом Європейської Комісії сьогодні є: А) Анхела Меркель; Б) Жан-Клод Юнкер; В) Жозе Баррозу; Г) Ніколя Саркозі; Д) Герман ван Ромпей.
9. «Розумне зростання» як чинник зміцнення економіки країн ЄС включає: А) покращення екологічної ситуації; Б) сприяння рівня зайнятості; В) досягнення соціального згуртування; Г) розвиток економіки, заснованої на інноваціях та знаннях; Д) доцільне використання ресурсів.	10. Стале/стійке зростання у стратегії «Європа-2020» визначається: А) промисловою політикою; Б) інноваційним об'єднанням; В) переміщенням людей; Г) оцифровуванням Європи; Д) боротьбою з бідністю.

11. Поліпшення умов і можливостей фінансування досліджень є основою напрямку діяльності згідно зі стратегією «Європа-2020»: А) «Рух молоді»; Б) «план розвитку цифрових технологій у Європі»; В) «План розвитку нових здібностей і збільшення робочих місць»; Г) «Інноваційний союз»; Д) «Доцільне використання ресурсів у Європі».	12. Рушійною силою стратегії «Європа-2020» є: А) Рада Є; Б) Європейський Парламент; В) Європейський Центральний Банк; Г) Європейська Рахункова Палата; Д) Європейська Комісія.
13. Стратегією «Європа-2020» передбачено, що в 2020 р. рівень фінансування НДДКР як частка ВВП країн ЄС сягне ... а) 2,5 %; б) 3,0 %; в) 3,5 %; г) 4,0 %.	14. Відповідно до законодавства ЄС підприємство належить до категорії «малі й середні підприємства», якщо кількість зайнятих на ньому не перевищує__ осіб: а) 100; б) 150; в) 200; г) 250.
15. Податок на дохід у вигляді відсотків на дивіденди, що їх отримує фізична особа — громадянин країни ЄС в іншій країні — члені ЄС, становлять: а) 15 %; б) 25 %; в) 35 %; г) 45 %.	16. Частка від суми податку на дохід у вигляді відсотків і на дивіденди, що їх отримує фізична особа — громадянин країни ЄС в іншій країні — члені ЄС, яка залишається в країні походження доходу, становить: а) 15 %; б) 25 %; в) 35 %; г) 45 %.
17. У 2010 р. кумулятивні прямі зарубіжні інвестиції ЄС-27 дорівнювали приблизно: а) 1,7 трлн євро; б) 2,7 трлн євро; в) 3,7 трлн євро; г) 4,7 трлн євро.	18. У 2010 р. кумулятивні прямі іноземні інвестиції у ЄС-27 дорівнювали приблизно: а) 1,7 трлн євро; б) 2,7 трлн євро; в) 3,7 трлн євро; г) 4,7 трлн євро.

19. У ЄС підприємство вважається інноваційним, якщо частка витрат на НДДКР у загальному обсязі витрат становить не менше: а) 10 %; б) 15 %; в) 20 %; г) 25 %.	20. Стратегічна важливість аграрного сектору для ЄС у майбутньому визначається такими факторами: А) Зростанням населення світу, збільшенням попиту та підвищенням світових цін на аграрні товари; Б) зниженням попиту на аграрні товари в світі, яке провокує відповідне падіння цін та доходів фермерів; В) акумуляцією значних надлишків аграрних товарів у резервах ЄС та необхідністю їх утилізації; Г) зміною періоду нестачі продовольства періодом надлишків; Д) зниженням продуктивності аграрного сектору та зростанням частки аграрного сектору в структурі ВВП ЄС.
21. Пріоритетом розвитку аграрного сектору ЄС є: А) екстенсивний шлях розвитку та впровадження інновацій; Б) раціональна інтенсифікація шляхом впровадження інновацій; В) зниження обсягу виробництва аграрних товарів; Г) збільшення рівня прямої підтримки фермерських господарств; Д) підвищення рівня затрат добрив та пестицидів на одиницю орної площі.	22. До видів маркування продовольчих товарів у ЄС, що пов'язані з територіальною приналежністю, відносять: А) традиційну особливість гарантовано та захищена географічна ознака; Б) захищена назва походження та органічне фермерство; В) традиційну особливість гарантовано та органічне фермерство; Г) захищена географічна ознака та органічне фермерство; Д) захищена назва походження та захищена географічна ознака.
23. До видів маркування продовольчих товарів в ЄС, що пов'язані з методом виробництва відносять: А) традиційну особливість гарантовано та захищена географічна ознака;	24. Метою секції «Кооперація»: «Продовольство, сільське господарство, рибальство, біотехнології» 7-мої Рамкової Програми 2007—2013 є: А) збереження сільських ландшафтів; Б) пряма підтримка фермерських господарств;

Б) захищена назва походження та органічне фермерство; В) традиційну особливість гарантовано та органічне фермерство; Г) захищена географічна ознака та органічне фермерство; Д) захищена назва походження та захищена географічна ознака.	В) створення європейського ринку «суспільних благ», що їх надають аграрні виробники; Г) створення європейської біоекономіки, що базується на знаннях; Д) зниження рівня інтенсифікації сільського господарства.
25. Обговорення та прийняття європейських законів здійснюється: А) Європейським Парламентом та Радою ЄС Б) Європейською Комісією та Європейською Радою В) Європейським Судом Аудиторів та Європейською Комісією Г) Радою ЄС та Європейською Радою Д) Європейською Комісією та Європейським Парламентом	

Дякуємо за відповідь!

(Прізвище, ім'я, по батькові)

Оберіть тільки один варіант відповіді

1		14	
2		15	
3		16	
4		17	
5		18	
6		19	
7		20	
8		21	
9		22	
10		23	
11		24	
12		25	
13			

Відповіді на тести

1	А	14	Г
2	Б	15	В
3	А	16	Б
4	А	17	В
5	Б	18	Б
6	Б	19	Б
7	В	20	А
8	Б	21	Б
9	Г	22	Д
10	А	23	В
11	Г	24	Г
12	Б	25	А
13	Б		

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ТРЕНІНГУ

Оцініть підготовку та проведення семінару-тренінгу за п'ятибальною шкалою, де: 1 (незадовільно); 2 (слабо); 3 (посередньо); 4 (добре); 5 (відмінно) відповідь, яка найбільше вам підходить обведіть таким чином

5

1. Науковий рівень тренінгу

1   2   3   4   5

2. Доступність матеріалу, що пропонувався

1   2   3   4   5

3. Наявність різноманітних методів викладання

1   2   3   4   5

4. Можливість активної участі кожного (виступи, участь у дискусії)

1   2   3   4   5

5. Комфортна колегіальна обстановка на семінарі

1   2   3   4   5

6. Доцільність використання технічних засобів

1   2   3   4   5

7. Наявність роздаткового матеріалу

1   2   3   4   5

8. Практична корисність отриманих знань

1   2   3   4   5

9. Побутові умови під час проведення семінару-тренінгу

1   2   3   4   5

10. Мої особисті враження та побажання організаторам тренінгу

Навчальне видання

**ЧУЖИКОВ Віктор
ТОКАР Володимир
ФЕДІРКО Олександр та ін.**

ПРАКТИКУМ

з проведення тренінгів з європейської інтеграції

За редакцією д.е.н., проф. В. І. Чужикова

Спільний проект фонду Моне та ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ТРЕНІНГ «Інноваційно-інвестиційний розвиток ЄС»
№ 529031-LLP-1-2012-1-UA-AJM-MO
за програмою «Lifelong Learning»
грант № 2012-2907/001-001

Редактор *Л. Гордієнко*
Художник обкладинки *Т. Зябліцева*
Коректор *І. Савлук*
Верстка *А. Кунденко*

Підп. до друку 00.00.00. Формат 60×84/16. Папір офсет. № 1.
Гарнітура Тип Таймс. Друк офсетний. Ум.-друк. арк. 13,48.
Обл.-вид. арк. 15,34. Наклад 100 пр. Зам. 15-5085.

Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1

Свідцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, № 235 від 07.11.2000)

Тел./факс (044) 537-61-41; тел. (044) 537-61-44

E-mail: publish@kneu.kiev.ua